

DIEN G

AYLIK SIYASAL VE KÜLTÜREL DERGI

✓ *Yurt dışındaki lobi çalışmasının ve diplomasinin önemi- Ulusal kurumlar*

Kemal Burkay

✓ *TBMM üyelerine açık mektup*

Mahmut Kılınc

✓ *Irak Krizi ve kirletilen barış mücadelesi*

B. Şilan

✓ *Küresel köyün başağrısı; Irak*

Celal Özgür

✓ *Yanlış yanıyla düzeltmek, yanlıştır*

Yılmaz Çamlıbel

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

İçindekiler

Naverok

Kemal Burkey 2-8

Yurt dışındaki lobi çalışmasının ve diplomasinin önemi - Ulusal kurumlar-

Mahmut Kılıç 9-11

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine açık mektup

B. Şilan 12-20

Irak Krizi ve kirlenilen barış mücadelesi

Celal Özgür 21-36

*(Reel Politik'e aykırı bir yazı)
Küresel köyün başağrısı; Irak (*)*

Yılmaz Çamlıbel 37-42

Yanlış yanıyla düzeltmek, yanlıştır

Bayram Bozyel 43-49

Türkiye'de siyaset ve Kürt sorunu

V. Birsini 50-53

Kuyruklu püskül

Eskerê Boyik 54-64

Fêrikê Ûsiv

Evin Turizm İnşaat ve Yayıncılık
Ticaret Limited Şirketi Adına Sahibi
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Hukuk Müşaviri

Zozan Sezen
Memet Aslan
Av. Erhan Aslaner

Yazışma Adresi
Tarlabaşı Cad. No: 95 Kat: 1 Beyoğlu - İstanbul
Tel: 0 (212) 292 66 26 / 292 66 27
Fax: 0 (212) 292 66 35

Avrupa
Postfach: 131831, 42045 Wuppertal/Almanya
Tel: 0049 202 283 23 39
Fax: 0049 202 758 34 79

Baskı: Yön Matbaası

ISSN: 1302-7964

PSK'nın İnternet Sayfası www.kurdistan.nu da yayınlanan bu yazıyı ilginç bulduğumuz için DENG okurlarına da sunmayı yararlı gördük.

DENG

Kürdistan Sosyalist Partisi (PSK) Dış İlişkiler Bürosu, 8-9 Şubat 2003 tarihlerinde Federal Almanya'nın Köln kentinde, dış ilişkiler ve lobi çalışmalarına ilişkin olarak gençlere yönelik bir seminer düzenledi. Partinin Genel Sekreteri Kemal Burkay bu toplantıya katılarak bu konulara ilişkin bir konuşma yaptı, bu alandaki deneyimlerini anlattı ve gençlerle sohbet etti. Aşağıdaki metin, Burkay'ın konuşmasının bir özetidir.

Yurt dışında lobi çalışmasının ve diplomasinin önemi

Ulusal kurumlar

● **Kemal Burkay**

Lobi çalışmasının ve diplomasinin önemi – yöntemleri

Ulusal kurtuluş mücadelemizde temel mücadele biçimi elbet siyasaldır. Yani ulusal hedeflerin belirlenmesi ve bu hedefe varmak için kitlelerin aydınlatılması ve örgütlenmesi. Kitleler kendi durumları ve ülkenin durumu hakkında iyi biçimde aydınlanmadan neyi niçin yapmaları gerektiğini anlayamazlar. Ve kitleleri örgütlemekten, harekete geçirmeden ulusal kurtuluş mücadelesini zafere ulaştırmak mümkün değildir.

Bu mücadelenin temel aracı siyasi partilerdir.

Kürt halkı bakımından diğer bir önemli mücadele alanı kültürelidir. Kürt tarihinin öğrenilmesi, Kürt dilinin ve kültürünün korunması ve geliştirilmesi büyük önem taşıyor. Bunun araçları ise kültür dernekleri ve kurumlarıdır.

Bu mücadelenin diğer bir sac ayağı ise diplomasi, yurt dışı lobi çalışmalarıdır. Kürt halkının haklı davasını dünya kamuoyuna duyurmak, mücadelemize dış destek kazanmak, ülkemizi bölen ve bizi hak ve özgürlüklerimizden yoksun kılan baskı rejimlerini köşeye sıkıştırmak bununla mümkündür.

Diplomasi çalışmaları, aynı zamanda siyasal çalışmanın bir parçasıdır.

Kürtlerin diplomasi çalışmaları Kürt ulusal kurtuluş mücadelesiyle eşzamanlı olarak 19. yüzyıla uzanıyor. Ama bu mücadelenin özellikle son 30-40 yıl içinde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Bunun bir nedeni, bu dö-

Kürtlerin diplomasi çalışmaları Kürt ulusal kurtuluş mücadelesiyle eşzamanlı olarak 19. Yüzyıla uzanıyor. Ama bu mücadelenin özellikle son 30-40 yıl içinde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Bunun bir nedeni, bu dönemde Kürdistan'ın Irak, İran ve Türkiye parçalarında ulusal mücadelenin yükselmesi, süreklilik kazanması, diğer bir neden ise önemli bir Kürt kitlesinin, siyasi ve ekonomik nedenlerle yurt dışına çıkması, yurt dışında, özellikle de Avrupa ülkelerinde önemli bir Kürt göçmen kitlesinin oluşmasıdır.

nemde Kürdistan'ın Irak, İran ve Türkiye parçalarında ulusal mücadelenin yükselmesi, süreklilik kazanması, diğer bir neden ise önemli bir Kürt kitlesinin, siyasi ve ekonomik nedenlerle yurt dışına çıkması, yurt dışında, özellikle de Avrupa ülkelerinde önemli bir Kürt göçmen kitlesinin oluşmasıdır.

Bu kitle, yurt içindeki mücadeleye paralel olarak gerek siyasal, gerekse kültürel ve diplomasi alanındaki çalışmalarıyla, Kürt ulusal mücadelesinde yıldan yıla artan, önem kazanan bir rol oynamaktadır.

Partimiz (Kürdistan Sosyalist Partisi) bu alanda sistemli, örnek bir çalışma yaptı. Bu çalışmalar partinin kuruluşunun hemen ertesinde başladı. 12 Eylül 1980 faşist darbesinin ardından, bir bölüm kadromuzun yurt dışına çıkmasıyla bu çalışmalar hızlandı.

Birleşmiş Milletler Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Konseyi ve Parlamentosu, AB kurumları başta olmak üzere çok sayıda

uluslararası kuruluşla, devlet ve hükümet başkanlarına, parlamentolara, siyasi partilere, demokratik kuruluşlara halkımızın durumuyla ilgili olarak mektuplar gönderdik, raporlar sunduk, isteklerimizi duyurduk. Bunların birçoğundan cevaplar aldık.

Parti heyetlerimiz çeşitli ülkelere ziyaretler düzenledi ve hükümetlere, parlamentolara, siyasi partilere, demokratik kuruluşlara yönelik olarak yoğun bir diplomasi trafiği yaşadık, pek çok görüşmeler yaptık; halkımızın durumu, istemleri ve partimizle ilgili olarak bilgi verdik.

Üç kez, resmen davetli olarak Avrupa Parlamentosu'nda yapılan toplantılara heyet halinde katıldık ve orada Kürt sorunuyla ilgili olarak konuşma yaptım.

Kürt sorunuyla ilgili olarak düzenlenen birçok uluslararası konferansta yer aldık ve bu konferansların bazısını (örneğin 1989 Bremen, 1991 Bonn) kendimiz düzenledik.

Tüm bu çalışmalar hem

Kürt sorununun dış kamuoyunda yaygın biçimde duyulmasına, kavranmasına ve partimizin tanınmasına yol açtı, hem de bize pek çok dost kazandırdı, halkımızın mücadelesine dayanışmayı yükseltti. Bu dış ilgi ve destek zaman zaman Türkiye'deki baskı rejimini köşeye sıkıştırdı, geri adımlar atmasına yol açtı.

Parti olarak yalnız Türk rejimine karşı değil, aynı zamanda Kürt halkına benzer baskılar uygulayan, terör estiren İran ve Irak rejimlerine karşı da birhayli teşhir edici çaba harcadık ve bu parçalardaki halkımızın mücadelesine dayanışma gösterdik.

Yurt içi ve Yurtdışı Mücadele'nin sıkı bağı

Ulusal kurtuluş mücadelemiz, elbet asıl olarak yurt içinde verilmektedir ve başarı da yine asıl olarak yurt içindeki mücadelemizin düzeyine, oradaki güçler dengesine bağlıdır. Ancak yurt dışındaki mücadele ve destek de son derece önemlidir. Her ikisi birbirini

karşılıklı etkiler, moral verir, güç katar.

Yurt dışında, salt Avrupa ülkelerinde şu anda, Kürdistan'ın dört parçasından gelmiş iki milyon dolayında Kürdistanlı var ve bunun bir milyon kadarı Kuzey Kürdistan'dan (Türkiye Kürdistanı).

Bu insanların bir bölümü siyasi nedenlerle, bir bölümü ise öğrenim için veya ekonomik nedenlerle yurdu terk ettiler. Ekonomik nedenlerle terk edenler daha çok gibi görünüyorsa da bunun da temelinde yine Kürdistan'da süregelen ağır baskılar, savaş, yani hayatı çekilmez hale getiren koşullar var. Bu nedendir ki son 30-40 yıl içinde Kürdistan'ın dört parçasından Avrupa'ya yoğun bir göç yaşandı.

Bu insanlar içinde başlangıçta Avrupa'da kalmak için gelenler çok azdı, büyük çoğunluk, belki yüzde 99'u koşullar düzeler düzelmez veya biraz para kazanır kazanmaz, ya da okul biter bitmez, yani bir an önce yurda dönmeyi düşünüyordu. Ama düşündükleri gibi olmadı. Hem yurt içinde siyasi ve ekonomik koşullar düzelmedi, gurbet yaşamı uzun sürdü, hem de onlar giderek burada bir düzen kurdular, kalıcı oldular, göçmen durumuna düştüler. Bu kitle içinden dönen çok azdır ve gelecekte daha az olacaktır.

Bunu doğal karşılamak gerekir. Göçmen durumundaki bu Kürt kitlesi artık Avrupalıdır ve bu ülkelerdeki hayata giderek uyum sağlayacak, entegre olacaktır.

Ama bu kitlenin ülkemiz Kürdistan'la, kendi kültürümüzle, yurt içindeki halkımızla, onun mücadelesiyle bağı elbet son bulmayacak ve çeşit-

li biçimlerde sürecektir, sürmektedir. Bu kitle, yurt içindeki mücadeleye önemli bir destek verebilir ve vermektedir.

Yurt dışında kuşaklar arası fark

Bu bakımdan, buraya gelen ve hemen dönmeyi düşünen ilk kuşakla sonrakiler arasında elbet farklar vardır.

İster siyasi, ister ekonomik nedenlerle gelmiş olsun, buraya yerleşmeyi değil, dönmeyi düşünen ve siyasi düşünce ve kültür olarak Kürt toplumunun başlıca özelliklerini taşıyan ilk kuşak, doğal olarak, benzer bir militanca mücadeleyi, özellikle ilk yıllarda burada da yaşadı. Ama pek çok insan için yıllar geçtikçe söz konusu coşku tavsadı. İnsanların bir bölümü yoruldu, gevşediler, hatta umutlarını yitirip bir kenara çekildiler. Bir bölümü ise, her şeye rağmen mücadeleyi ilk günkü gibi sürdürüyor.

Ama Kürdistan'daki hayatı doğrudan yaşamayan yurt dışındaki yeni kuşaklar için durum farklı olacaktır. Onların iyi bildiği dil Kürtçe ya da Türkçe değil, buldukları ülkenin dilidir. Çoğu bu ülkenin yurttaşıdır. Buradaki farklı ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam, farklı değerler onlara da biçim veriyor. Bu doğaldır ve bundan korkmamak gerekir. Ama önemli olan Kürt kimliğini tümünden yitirmemek, kendi dil ve kültürümüzle bağları tümünden koparmamak, en azından Kürt halkının mücadelesine ilgiyi korumak ve koşullara uygun biçimde bu mücadeleye destek vermektir.

Bu ilgi ve destek ilk kuşaklarındaki gibi olmaz, ister istemez farklı olacaktır.

Avrupa'da ve diğer ülkelerde oluşturacağımız göçmenlik ve kültür kurumları ve lobi çalışmaları, diplomasi alanındaki çalışmalar, bu desteğin ve katkının başlıca alanları olacaktır.

Avrupa'da doğup büyüyen yeni kuşaklar ise, burada aldıkları eğitim ve edindikleri donanımla, bu işi bizden, ilk kuşaklardan çok daha iyi yapabilirler.

Bir kere yeni kuşaklar için dil sorunu yoktur. Burada aldıkları eğitimle buldukları ülkenin dilinin yanı sıra bir ya da iki yabancı dili iyi öğrenme şansına sahipler. Ayrıca buldukları ülkenin siyasi ve demokratik kurumlarıyla, aydınlarıyla çok daha rahat ilişki kurabilirler. Bu da onların Kürt ulusal mücadelesiyle ilgili olarak lobi yapmalarına, diplomasi alanında aktif ve verimli olmalarına büyük kolaylık sağlar.

Elbet bu iş kendiliğinden olmaz. Bunun için ilgi, heves ve çaba da gerekir. Öncelikle burada büyüyen gençlerimizin kendi halkına yabancılaşmamış, onun mücadelesine ilgi duyuyor olmaları gerekir.

Böylesine birhayli, binlerce, hatta on binlerce genç olduğunu söyleyebiliriz. Bu sevindiricidir ve bu çalışmanın örgütlenmesi yürütülmesi için elverişli bir zemindir.

Gençlerimiz, halkımızın özgürlük mücadelesine bu alanda katkıda bulunmak, destek vermek istiyorlarsa ne yapmalılar?

Dış ilişkilerde yabancı dilin ve deneyimin önemi

Bunun için iyi bir eğitim gerekli ve bu ülkelerde bunun koşulları var. Mümkün oldu-

ğunca orta ve yüksek öğrenimi tamamlamalı. Öncelikle bulunduğumuz ülkenin dilini, bunun yanı sıra, İngilizce, Fransızca, Almanca gibi uluslararası önem taşıyan dillerden birini, gerektiğinde sözlü ve yazılı çeviri yapacak kadar iyi öğrenmeli.

Bir dilin iyi kullanılması, o dilde siyasal ve edebi hayatı izlemeye, bu tür ürünleri okumaya, yani belli bir kültür düzeyine bağlıdır aynı zamanda.

Dış kamuoyuna yönelik çalışmanın, hem diplomasinin, hem kamuoyunu etkilemenin önemli bir alanı yayın araçları yoluyla yapılan propaganda ve aydınlatma çalışmasıdır. Görüşlerimizi, istemlerimizi bazan bir mektupla, bazan bir bildiriyle, bazan da daha geniş kapsamlı bir raporla iletiriz. O halde bu mektup, bildiri ve raporları iyi kaleme alabilecek insanlara, kadrolara ihtiyaç var. Bu bir bilgi ve deneyim işidir. Böyle kadrolar bu işleri yaparak yetişir.

Bu mektup, bildiri ve raporları başka dillere çevirecek kadrolara gerek var. Bu da belli bir deneyim gerektirir.

Şu anda Avrupa ülkelerinde partimizin yüzlerce kadrosu, binlerce sempatzı var. Bunlar arasında birhayli de dil bilen insan var. Ama bunlar arasında bir mektubu diplomatik bir dille, düzgün şekilde kaleme alacak kaç kişi var? İyi bir bildiri yazacak ya da iyi bir raporu kaleme alacak kaç kişi var? Ne yazık ki çok fazla değil. Çünkü bu insanlar bu konuda eğitilmiş, çaba göstermiş, deney kazanmış değil.

Ya bir diplomatik heyette yer alıp gündemdeki konuları, istemlerimizi ilgili kurum ve kişilere iyi biçimde yansıtacak

kadrolar? Bunlar da çok fazla değil.

Oysa elde, bu tür çalışmalara ilgi ve heves duyan, dil bilen yeterince genç insan var. Bütün sorun bu insanları bu iş için örgütlemek, ya da yönlendirmek, onlara yardımcı olmak, onları işin içine sokmak.

Bu konuda benim gençlere tavsiyelerim ne olabilir?

Öncelikle kendinizi donatın derim. Hiçbir işte ustalık ve uzmanlık tanrı vergisi değildir, bu insan çabasının ürünüdür. Söz konusu işe ilgi ve heves duymalı ve o alanda bilgi ve deneyim kazanmak için çaba göstermelisiniz.

Bu tür çalışmalar için size belli bir siyasal deneyim, örgüt deneyimi gerekir. Bunu salt PSK içinde, KOMKAR derneklerinde veya benzer Kürtlere özgü örgütlerde edinemezsiniz. PSK'nın ve KOMKAR'ın elbet size halkımızın mücadelesini, kültürümüzü kavramanız, aynı zamanda örgütsel deneyim kazanmanız için verebileceği çok şey var. Ama diploması ve lobi çalışmaları için donanmak istiyorsanız başka kanallara ve kaynaklara da başvurmak gerekir.

Bunlardan biri bulunduğumuz ülkenin gençlik derneklerinden başlayarak siyasi partiler ve sivil toplum örgütleri içinde çalışmadır. Buralarda hem politik ve örgütsel deneyim edinebilir, hem de bu ülkenin insanlarıyla geniş ilişkiler sağlayabilirsiniz. Bu ülkeleri yöneten kadrolar ve kamuoyunu etkileyen, yön veren aydınları bu tür örgütlerde tanıyabilirsiniz.

İnsanlar bir işi nasıl örgütleyiyor, bir eylemi nasıl hazırlıyor, nasıl tartışıyor ve karar alıyorlar? Bütün bunlar bir

gençlik derneğinde, partide, çalışmalara bizzat katılarak öğrenilebilir. Burada sağlanan dostluklar, ilişkiler ise çok işinize yarar. Siyasi partilerle, insan hakları alanında çalışma yürüten kişi ve kuruluşlarla, hatta hükümetlerle ilişki sağlamanın en iyi yollarından biri budur.

Söz konusu siyasi partilerin bir üyesi olarak onların politikalarını etkilemek çok daha kolaydır. Zamanla örgütün üst organlarına, belediye meclislerine ya da parlamentoya seçilmek de mümkündür. Bu size çok daha geniş olanaklar kazandırır. Yurt dışında çeşitli ülkelerde dostlar edinmek, yurt içindeki mücadeleye dayanışma komiteleri ve kampanyalar örgütlemek böylece çok daha kolaylaşır.

Lobi çalışması ve diploması işi de, daha önce de söylediğim gibi, bizzat bu işte görev alarak öğrenilebilir. Bunun için de en tepeden, en üst düzeyde değil, alt düzeyde çalışmalarla başlamak gerekir.

Bulduğunuz okulda, işyerinde, çevrede tanıdığınız insanlarla diyalog kurmakla, onlara Kürtlerle ilgili bilgi vermekle başlayabilirsiniz. Bunu o insanları sıkımayacak biçimde, bir sohbet ve diyalog havası içinde, fırsat buldukça yapmalı. Aynı insanlara zaman zaman, herhangi bir konuda çıkan yabancı dilde (onların okuyabileceği bir dilde) bir bildiri veya yayını vererek ilişkiyi güçlendirebilirsiniz. Bu insanlar Newroz'a ve benzer kültürel etkinlik ve festlerimizde davet edilerek Kürt sorununa ve Kürt kitlesine ilgileri artırılabilir.

Bulduğunuz kasaba ve kentlerdeki KOMKAR veya

parti biriminin veya varsa yerel gençlik derneğinin dış ilişkilerinde rol alabilirsiniz. Örneğin önce çevirmen olarak ya da bu işlerde deneyimli bir arkadaşınızın yanında bazı yerel randevulara katılmak mümkündür. Böylece deneyim edebilirsiniz. Daha sonra bizzat görüşmeci ve sözcü olarak da bazı görüşmelere katılmak veya onları yönetmek mümkün olabilir.

Bu tür ilişkilere bir kez başladıktan sonra peşini bırakmamak, sürdürmek gerekir. Daha önce görüştüğümüz kişiler, kurumlar, örgüt temsilcileriyle zaman zaman yeniden görüşmek ve onlara yeni ve önemli gelişmelerle ilgili bilgi vermek gerekir. Zaten onların kendileri de, eğer Kürt sorununa ilgi duyuyorsa sizden bunu beklerler.

Bu tür lokal plandaki ilişkiler önemlidir. Bu iş sistemli biçimde yapılır, mümkün olduğunca çok yerde, mümkün olduğunca çok insan bu tür çalışmaların içine girebilirse, yaygın bir ilişkiler ağı oluşur. Bu, üst düzeyde ilişkiler için de sağlam bir temel oluşturur.

Bu konularda bilginiz, deneyiminiz arttıkça daha üst düzeyde, örneğin ülkeler kapsamında siyasi parti ve demokratik kuruluşların üst görevlileri, liderleri veya kimi uluslararası kurumların temsilcileriyle yapılan görüşmelere katılmak mümkündür.

Diplomatik görüşmelerde ve uluslararası konferanslarda nelere dikkat etmeli?

Üst düzeyde görüşmeleri

heyet halinde, en azından iki kişiyle yapmakta yarar var. Heyet başkanı ve aynı zamanda sözcü olan kişi konuşurken, öteki not alır veya, eğer sözcü görüşmenin diğer tarafının bilmediği bir dilde (örneğin Kürtçe ya da Türkçe) konuşuyorsa, çeviri yapar.

Öte yandan, heyet, istisnai durumlar hariç, üç kişiden fazla olmamalı.

Randevulara zamanında gitmeyi kural haline getirmeli. Beş dakika önce gitmekte bir

Kürt halkı özgürlüğüne ulaşmadıkça ulusal kurtuluş mücadelesinin sürmesi ve yurt dışındaki Kürdistanlıların da bu mücadeleden çeşitli biçimde etkilenmeleri, ona destek vermeleri kaçınılmazdır.

Siyasi mücadele, bu anlamda yurt içindeki örgütlü yapıların bir tür yansıması ve izdüşümü, bundan böyle de yurt dışında var olacaktır. Bu doğaldır. Elbet siyasal çalışmanın yurt dışı koşullarına uyum sağlaması gerekir.

Öte yandan, Kürt ulusal hareketi için önemli bir ihtiyaç, yurt dışında kalıcı ulusal kurumlar oluşturmaktır. Bunlar yurt dışındaki geniş Kürt kitlelerini saflarında barındıran dernekler, kültür çalışması yapan enstitüler, çeşitli sosyal ve kültürel hizmetler veren vakıflar, ulusal mücadelemizin hizmetinde, özellikle de Kürt diliyle yayın yapan TV, radyo ve günlük gazeteler, dergiler olabilir.

sakinca yok. Gecikmek ise asla hoş değildir ve ilişkileri zedeler.

Görüşmeye gitmeden önce görüşme konusuyla ilgili olarak hazırlıklı olmalı. Bunun için olayları iyi izlemeli, konu hakkında gerekli bilgileri edinmeli ve karşı tarafa ne iletilecekse, karşı taraftan neler bekleniyorsa (bizim öneri ve istemlerimiz) önceden saptan-

malı, özetle not edilmeli. Böylece görüşme verimli geçer.

Bazı durumlarda elimizde bir rapor veya dosya varsa, bunu da sunarız.

Görüşme için ayrılan zamanı göz önünde tutmalı. Görüşme sırasında söyleyeceklerimizi gereksiz yere uzatmadan, ayrıntıya boğmadan söylemeli. Kısa ve öz konuşmak yararlıdır. Diğer taraf bazı şeyleri ve ayrıntıları merak ediyorsa kendisi soracaktır.

Kısa, anlaşılır cümlelerle konuşmaya dikkat etmeli. Eğer çeviri yapılıyorsa, kısa ve açık her ifadenin ardından çevirmene çeviri fırsatı vermeli. Uzun ve çok sayıda cümle sıralanırsa, çevirmen bir bölümünü unutabilir.

Konudan sapmamalı. Her görüşmede Kürt tarihini ve Kürtlere yapılanları ayrıntılarıyla anlatmak gerekmez. Karşımızdakiler bunu biliyor ve daha önce de birçok kez dinlemiş olabilirler. Böylece zamanı iyi değerlendirmiş ve karşı tarafı da sıkmamış oluruz.

Görüşmeye temiz bir kıyafetle, erkekler için traşlı, duruma göre takım elbiseli ve kravatlı, kadınlar için de yine düzgün bir kıyafetle gitmekte yarar var.

Görüşmenin başında heyetin başkanı kendisini ve arkadaşlarını tanıtmalı.

Fotoğraf makinası ya da video kamera ile görüntü almakta yarar varsa, bunun için karşı tarafın onayını almalı.

Görüşme sırasında tutulan notları daha sonra, mümkünse görüşmeyi izleyen bir-iki gün içinde yazılı hale getirip dosyalamakta yarar var. Böylece

kimlerle görüşüldüğü, bizden görüşmeye katılanlar, konuşulanlar, görüşülen konuyla ilgili tarafların görüşlerindeki önemli noktalar tespit edilmiş olur. Bu bilgiler arşivde korunur, gerek duyuldukça onlardan yararlanılır. Daha sonraki görüşmeler bakımından da onlara gerek vardır.

Görüşme tümüyle gizli olmadıkça, yani taraflar gizli kalmasını istemedikçe, kamuoyuna yansıtılabilir. Bu elbet görüşme sırasında ele alınan ve söylenen her şeyin kamuoyuna yansıtılacağı anlamına gelmez. Duruma göre bazı şeylerin yansıtılmasında yarar olabilir, bazılarında ise olmaz.

Uluslararası nitelikteki konferans ve seminerlerde de bu kurallara dikkat etmek gerekir. Yani toplantıya hazırlıklı gitmeli, ayrılan zamanı göz önüne almalı, konudan sapmamalı, anlaşılır, sade bir dille konuşmaya dikkat etmeli.

Konferanslarda çoğu durumda yazılı bir metinle konuşma tercih edilir. Derli toplu olacağı ve söylenmesi gerekenleri içereceği için bu tür yazılı metinler yararlıdır. Aynı zamanda yayınlanma kolaylığı da sağlar.

Konferanslar, uluslararası toplantılar, birçok kişi ve kurumla ilişki sağlamak için fırsat sağlar; bu fırsatı iyi değerlendirmeli.

Görüşülen kişi ve kurumlar, başta olmak üzere, Kürt sorunuyla, insan haklarıyla ilgilenen kişi ve kurumlara ait adres listeleri olmalı. Bunlara zaman zaman önemli gelişmelerle ilgili mektup yazılabilir, bildiri veya rapor gönderilebilir. Bu bakımdan internetin sağladığı kolaylıktan yararlanmak gerekir. Ancak internet yoluyla en-

formasyon sunmanın olumsuz tarafı şu ki, insanların e-mail yoluyla gelen her şeyi okumaya zamanları yoktur. Bu nedenle yüz yüze görüşüp belge sunmanın etkisi çok daha büyüktür.

Yurt dışında kalıcı ulusal ve kültürel kurumlar

Kürt halkı özgürlüğüne ulaşmadıkça ulusal kurtuluş mücadelesinin sürmesi ve yurt dışındaki Kürdistanlıların da bu mücadeleden çeşitli biçimde etkilenmeleri, ona destek vermeleri kaçınılmazdır.

Siyasi mücadele, bu anlamda yurt içindeki örgütlü yapıların bir tür yansıması ve izdüşümü, bundan böyle de yurt dışında var olacaktır. Bu doğaldır. Elbet siyasal çalışmanın yurt dışı koşullarına uyum sağlaması gerekir.

Öte yandan, Kürt ulusal hareketi için önemli bir ihtiyaç, yurt dışında kalıcı ulusal kurumlar oluşturmaktır. Bunlar yurt dışındaki geniş Kürt kitlelerini saflarında barındıran dernekler, kültür çalışması yapan enstitüler, çeşitli sosyal ve kültürel hizmetler veren vakıflar, ulusal mücadelemizin hizmetinde, özellikle de Kürt diliyle yayın yapan TV, radyo ve günlük gazeteler, dergiler olabilir.

Bunların bir bölümü daha şimdiden var. Örneğin İsveç'te dört parçadan Kürtleri safında barındıran Kürt Federasyonu, Almanya'da ve diğer ülkelerde KOMKAR örgütleri ve öteki dernekler, insan hakları dernekleri, bazı enstitüler, yurt dışında çeşitli ülkelerde çıkan dergi ve gazeteler, yayınevleri, Kürt kütüphaneleri...

Yapılacak işlerden biri bunları geliştirmek olmalı. Örneğin derneklerin daha geniş

kitlelere açılması. Bu da onlara daha iyi hizmet sunmaya bağlı. Örneğin, dil, folklor, spor çalışmaları, çocuk yuvaları, gençlerin ve kadınların sorunlarını çözmeye, onları eğitmeye yönelik projeler.. Bunun yanı sıra yurt içindeki mücadeleye destek niteliğindeki çalışmalar ve eylemler elbet sürmelidir.

Yurt dışında yapılabilecek önemli işlerden biri, ulusal nitelikte TV ve radyo, günlük gazete gibi kurumlar oluşturmaktır.

Bu alanda elbet, en başta yurt içinde anadilde eğitim ve yayın hakkını hayata geçirmek için mücadelemizi sürdürmeli ve yükseltmeliyiz. Lozan Antlaşması ve Kopenhag Kriterleri kapsamında da bu bizim hakkımızdır. Ama Türk devleti, Lozan'ın buna ilişkin hükümlerini çiğnediği gibi, Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni de yerine getirmemek için ayak sürüyor, bu konuda göstermelik şeyler düşünüyor. Örneğin Kürt dilinde günde 15-20 dakikalık bir yayın..

Rejimin bu direnişini kırmak için mücadeleyi sürdürmeliyiz. Ama, onun dışında da yapabileceğimiz çok şey var. Örneğin neden Avrupa'da tam gün yayın yapan ve ülkede de izlenebilen bir Kürtçe TV oluşturmamalıyız? Yurt dışındaki Kürtlerin sayısı ve ekonomik gücü bu tür projeleri kolaylıkla hayata geçirmeye yeter.

Öyle bir TV ki, lafta değil, gerçekte ulusal olsun. Bir kişi ve grubun dar çıkarlarının, kaptislerinin değil, ulusal çıkarlarının hizmetinde olsun. Kürt halkının tüm parçalardaki mücadelesini yansıtsın. Tüm ulusal partilerin, derneklerin,

kurumların, aydınların sesi olsun. Kürt siyasal mücadelesindeki ve kültür yaşamındaki her olumlu çabayı, ürünü yansıt-sın. Kürt müziğini, sanatını, dil ve kültürümüzün zenginliklerini en iyi biçimde kitlelere ilet-sin. Öyle ki her Kürt evi, her Kürt aydını, yurtseveri "bu televizyon benimdir" diyebilsin.

Böylesine yurtsever çizgi-de, çok sesli, kitlesel bir günlük gazete de çıkarılabilir.

Günlük gazete ve özellikle de televizyon yoluyla her Kürt evine girebilir, mesajınızı ulaştırabilirsiniz. Onlara anadille-riyle seslenebilir, kendi kültür-lerini yaşatabilirsiniz. TV yoluyla dil eğitimi ve genel eğitim çalışması yapabilirsiniz. Dilimizi ve kültürümüzü yok etmeye çalışan Türk rejimine ve ülkemizi bölmüş öteki baskı rejimlerine vereceğimiz en iyi cevap budur.

Bunların yanı sıra, bir Kürt tiyatrosu ve Kürt sineması oluşturulabilir.

Son dönemde internet de televizyon kadar önemli bir iletişim aracı olmuştur ve internet kullanımı yeni nesil için okuma-yazma bilmek kadar doğal bir iştir. İnternet yoluyla da dünya ölçüsünde geniş bir iletişim olanağı doğmuştur. Kürt yurtsever hareketi de şimdi bu olanaktan yararlanıp mesajını kitlelere ve uluslararası planda geniş çevrelere iletme-ye çalışıyor. İnternet aynı zamanda kültür ve sanatın, müziğin de bir yayılma aracıdır. Üstelik internet televizyon ve gazeteye göre çok ucuz bir araçtır.

Gençlerimizin internet alanında da yapabilecekleri çok şey var. Nitelikli internet sayfaları açmak, bu sayfaları zenginleştirmek, onlar eliyle geniş bir iletişim ağı kurmak, inter-

net yoluyla canlı yayın ve tartışma gibi..

Tüm bunlar için gerekli olan, bu araçlar için gerekli maddi kaynakları yaratacak kurumları oluşturmaktır. Bu bir örgütlenme, plan ve proje sorunudur. Biz, yurt dışındaki Kürtler bunun için kolları sıvalıyız.

Yurt dışındaki yeni kuşak gençlerimiz ise, bu ülkelerde aldıkları eğitim ve donanımla, diploması alanında olduğu gibi bu alanda da çok önemli bir rol oynayabilirler. Bu işler için plan ve proje yapma, modern tekniği kullanma, bu çalışmalarını örgütlenme gibi..

Yukarda sayılan türden projeler için öncelikle fikir gerekir. Geniş ufuklu olmalı ve önümüze ileri hedefler koymalıyız. Bu her şeyin başıdır, ama yetmez. Bu hedeflere ulaşmak bir örgütlenme sorunudur. Yurt dışındaki Kürt kitlemizin bunları başarmaya elverişli bir ekonomik, siyasal, kültürel potansiyeli var. Önemli olan bunu harekete geçirmektir.

Bilindiği üzere, son iki-üç yıl içinde gösterilen çabaların sonucu yurt dışında "Kürt İni-siyatifleri" adı altında aydın girişimleri oluştu. Demokratik dernekler bir araya gelerek "Dem-Kurd"u oluşturdular. Bu ikisi, Kuzey Kürdistanlı Partiler Platformu (PNK) ile birleşerek Avrupa Kürt Platformu'nu (PLATFORM) oluşturdular. Şu anda platformun kapsamında 33 kadar örgüt temsil ediliyor.

Bu, çeşitli alanlardaki Kürt birikimini bir araya getirmek yönünde önemli bir gelişmedir ve söz konusu ulusal kurumları oluşturma için de iyi bir zemindir.

Şu yıllar Türkiye'nin AB'ye üye olmak için çaba

sarfettiği yıllardır. Üyelik için koşullardan biri de Kopenhag Siyasi Kriterleri'nin yerine getirilmesidir. Bu, Kürt halkının mücadelesini yakından ilgilendiriyor. Anadilde eğitim, yayın ve serbestçe örgütlenme hakkı bunlar arasındadır. Ama Türkiye bu kriterleri kuşa çevirmek, baypas etmek için elinden geleni yapıyor. Bunu önlemek bizim mücadelemize bağlı. Yurt dışındaki iki milyon Kürt eğer sorunun bilincinde olsa, bunun için örgütlenip harekete geçse Avrupa'ya ve dünyayı sarsarız, Türkiye'deki tutucu rejime dünyayı dar ederiz, bu kriterlerin dejenere edilmesini önleriz. Böylece Kürt sorununun çözümü önündeki bent yarılabılır.

Sevgili gençler,

Biz önümüze ileri hedefler koyduk. Bunun için girişimler de başlattık. Sizler bu konulara kafa yormalı, bunun için seferber olmalısınız. Gelecek sizindir. Mücadele bayrağını bizden devralacaklar sizsiniz. Başarılı olmak için her şeyden önce yaptığınız işin doğruluğuna, gerekliliğine inanmanız ve kendinize güven duymanız gerekir.

Bu bir halkın varlığı, öz-gürlüğü ve onuru davasıdır. Haklı olduğuna kuşku yok. Görev ise bu halkın evlatları olan size düşüyor.

Bir amaca sahip olmak güzeldir. Bu hayatı anlamlı kılar. Hele bu amaç kendi geleceğimiz ve özgürlüğümüz ise..

Eğer aklın yanı sıra coşkuyla çalışırsanız gelecekte yurt dışındaki mücadelemiz çok daha güçlü olacak ve bu yurt içindeki mücadeleye büyük moral ve hız kazandıracak.

Soluğunuzu uzun bir koşuya göre ayarlayın!

Size başarılar, uzun ve mutlu bir yaşam dilerim.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

üyelerine açık mektup

• Mahmut Kılıç

19. Dönem Adıyaman
Milletvekili

Değerli milletvekilleri,

Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a karşı yapmak istediği operasyonun hazırlıkları ilerledikçe, Türkiye'nin geleceğini bütünüyle riske edecek bir tartışma sürdürülmektedir. Türkiye'nin, Kürdistan'ın Güney parçası olarak bilinen Kuzey Irak'a, bölgenin fiili hakimi durumunda olan Kürt güçleriyle bir mutabakata varmadan girmesi, tarihten bugüne intikal eden bir yığın çözülmemiş soruna bir yenisini ekleyecektir. Kaldı ki, böyle bir girişim, kanlı bir çatışmaya neden olacak ve sorunu daha da karmaşık ve içinden çıkılmaz bir duruma getirecektir.

Türkiye, "güvenlik kaygılarından" dolayı Kürdistan'a girmek istediğini ileri sürmektedir. Bir ülke öncelikle sınırlarını aşmadan güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Eğer sınırlarının ötesinden gelen bir saldırı varsa, Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın 51. maddesi bu durumu düzenliyor. Ancak bu durumda, Türkiye'nin BM'ye başvurması ve Güvenlik Konseyi'nin devreye girmesi gerekiyor. Nitekim söz konusu madde, "Güvenlik Konseyi karar alınca kadar" diyerek söz konusu ülkenin kendini koruması hakkına vurgu yaparken, BM Güvenlik Konseyi'nin de sürecin içerisinde olması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bugün böyle bir durum olmadığı gibi, sözü edilen saldırının gerçekten o ülkenin güvenliği-

ABD'nin bölgeye girmesi de Türkiye için bir gereke oluşturamaz. ABD, BM kararlarına dayanmaktadır ve en önemlisi de Irak Ulusal Kongresi'yle tam bir mutabakat halindedir. Ayrıca ABD demokratik federal bir Irak oluşturmak için bir uluslararası koalisyon oluşturmak istemektedir, oysa Türkiye federal bir Irak'a karşı olduğunu açıklamaktadır. Bir noktaya daha dikkatinizi çekmek istiyorum. Neden Türkiye Kürtlerle kaygılı bir duruma getiriliyor? Kim bunu istemektedir? Türkiye'nin müdahalesiyle çıkacak bir çatışmadan kimler yararlı çıkacaktır? Bu sorulara sizler de cevap aramalısınız.

ni tehdit edecek kadar güçlü olması gerekir. Türkiye'ye bu bölgeden PKK/KADEK'in saldırıları dışında bir saldırı söz konusu değildir ve bu da, açıkça görüldüğü gibi, hem şimdi yoktur hem de olsa bile, Türkiye'nin sınırlarını korumakla önleyebileceği bir durumdur.

Türkiye'nin ileri sürdüğü, "PKK'nin Körfez Krizi'nden sonra eylemleri başladı" savı doğru değildir. Bu kadar çabuk bir biçimde yakın geçmişi unutmuş olamayız. Tersine PKK'nin karakol ve koruculara karşı eylemleri, bu yıllardan öncedir. Körfez Krizi PKK'ye bir takım avantajlar sağlamış olabilir, ama PKK'nin buradan çıkış yaptığı iddiası kamuoyunu manipüle etmeye yönelik ve gerçek dışı bir savdır. Kaldı ki, PKK'nin buraya yerleşmesi İran-İrak Savaşı'yla başlamıştır ve buna da Irak rejimi neden olmuştur. Türkiye bir yandan oluşan otorite boşluğundan şikayet ederken, öte yandan bölgede otorite sağlamak isteyen Kürt güçlerine olanak tanımak istememiştir. Buna karşılık Türkiye, sadece Bağdat rejiminin yeniden bölgede otorite sahibi olmasını istemiş, bu da Kürt halkının kazanımlarının tümünden yok edilmesi demektir, tabii ki bunu da Kürt halkı kabul etmedi ve etmeyecektir.

Kaldı ki, bugünün koşulları geçmişle mukayese edilmeyecek kadar farklıdır. Körfez Krizi döneminde ABD bu ülkeyi tümünden kontrol altına almadı ve bu nedenle bir boşluktan söz etmek olanaklı, ancak şimdi, bölge ülkelerinin güvenliğini tehdit edecek bir boşluğun olmayacağı açıktır. O günlerde Kürt partileri, gelişmeleri kontrol edecek güçten yoksundular, onlar da şimdi bölgelerinin

güvenliğini sağlayacak durumdalar ve bunu taahhüt etmekte. Sadece onlara bu olanağı tanımak gerekiyor. Bu teminata karşın, esas kaos, Türkiye'nin müdahalesiyle oluşacaktır ve bu da uzun vadede bir bumerang gibi dönüp sahibini vuracaktır.

Değerli milletvekilleri!

Bu durumda Türkiye'nin başka amaçları olmalıdır! Bu soru pek çok çevrelerce sorulmakta ve Türk devlet yetkililerin açıklamalarında da sırtmaktadır. Operasyon sonrası Irak'ın alacağı federal bir yeniden yapılanmayı, Türkiye, bir tehdit olarak algılamaktadır. Bağımsız bir Kürt devletinin kurulacağını ileri sürmek sadece bir bahanedir, zira hem iki güçlü Kürt partisi ve hem de bölgeyi yeniden dizayn etmek isteyen ABD, böyle bir gelişmenin olmayacağı konusunda, kamuoyuna da yansıdığı gibi, defalarca taminat vermişlerdir. Aslında Türkiye de böyle bir gelişmenin olmayacağını bilmekte, ancak yine de baskı uygulamaktan ve tehdit etmekten geri kalmamaktadır. Peki neden Kürtlerin Irak'ın bütünlüğü içerisinde bir federal devlete sahip olmaları ve kendi bölgelerini kalkındırmaları, sorunlarını çözmeleri ve böylece Türkiye ile daha iyi bir komşuluk ilişkisi geliştirmeleri, Türkiye'nin yararına olmasın? Kaldı ki 20 milyon Kürt insanı Türkiye sınırları içerisinde yaşamakta ve bu kütlenin önemli bir bölümünün de, devletin uygulamasından rahatsız olduğu bilindiği halde, bu düşmanca politika sürdürülmektedir. Bunun mantıklı bir izahı yoktur.

Türkiye'nin küçük bir kaç askeri birliği bögenin siyasi

güçlerinin rızasıyla orada bulunmaktalar. Bu durum, bölgeyi bütünüyle kontrolü altına almak için bir kapı açmamaktadır, bir meşruyet oluşturmamaktadır. Kürdistan Demokrat Partisi ve Kürdistan Yurtseverler Birliği ile, oraya girmeyi meşrulaştıracak bir anlaşması da olmadığına göre, Türkiye'nin bu toleransı zorlamaması gerekir.

Türkiye'nin yasaları da böyle bir askeri harekate el vermemektedir. Ancak TBMM'nin karar almasıyla söz konusu olabilir, bu da savaş halinde olanaklıdır. Ortada Türkiye'nin taraf olduğu bir savaş olmadığına göre, geriye bir tek ihtimal kalıyor, o da Türkiye'nin savaş ilan edeceği ihtimali. Kime karşı? Kürtlere karşı. Böylesi bir durumda, bilene ki Türkiye, tarihinin en ağır tahribatını yaşayacaktır. Telafisi asla mümkün olmayan zararlar görecektir.

ABD'nin bölgeye girmesi de Türkiye için bir gerekçe oluşturamaz. ABD, BM kararlarına dayanmaktadır ve en önemlisi de Irak Ulusal Kongresi'yle tam bir mutabakat halindedir. Ayrıca ABD demokratik federal bir Irak oluşturmak için bir uluslararası koalisyona oluşturmak istemektedir, oysa Türkiye federal bir Irak'a karşı olduğunu açıklamaktadır.

Bir noktaya daha dikkatini zi çekmek istiyorum. Neden Türkiye Kürtlere kavgalı bir duruma getiriliyor? Kim bunu istemektedir? Türkiye'nin müdahalesiyle çıkacak bir çatışmadan kimler yararlı çıkacaktır? Bu sorulara sizler de cevap aramalısınız. Çok açıktır ki, Kürdlerle çatışmaya giren bir Türkiye, bundan zararlı ve zayıflayarak çıkacaktır. Güç yitiren bir Türkiye'nin birikmiş sorunlarının üstesinden gelmesi olanaklı değildir. Kürt Sorunu, Kıbrıs, Yunanistan ve diğer bölge ülkeleriyle olan sorunları, zayıflamış bir Türkiye bunları çözme gücünü yitirir.

Değerli milletvekilleri!

Yeniden önünüze bir teskerenin geleceği kuvvetle muhtemeldir. Böyle bir durumda çok önemli bir durumla karşı karşıya kalacaksınız. Sizler ve özellikle Kürdistan'dan seçilmiş olanlarınız, Kürt halkının iradesi dışında çizilmiş bugünkü sınırların ötesinde kalan halkınızın diğer parçasının zarar görmesine neden olmamalıdır. Biliniz ki, Türk ordusunun oraya girmesi bir savaş demek olacaktır, bu da kan ve göz yaşı demektir, bir toplumda onarılması güç yaraların açılması demektir. Hala Halepçe Katliamı'nın acılarını yüreğinde taşıyan bir halka ve hem de kendi halkınıza, daha

fazla acılar reva görülmemeli. Anadolu'lu gençlerin de bir hiç uğruna gidip tamamen yabancı olduğu bir coğrafyada ölmesi, sizin oylarınızla gerçekleşmemeli.

Bu tarihi bir vebaldir, payınıza düşmemeli. Kaldı ki, Türk ordusunun gidip güney Kürdistan'ı işgal etmesi için el kaldıran her Kürt parlamenter, tarihte halkına karşı ihanet etmiş biri olarak anılacaktır. Tabii ki buna layık değilsiniz, eğer tezkere geçecekse bile bu sizin oylarınızla olmamalı ve alınınız açık ve onurunuz zedelenmemelidir. Binlerce Kürt evladının bir hiç uğruna öldürülmesine siz neden olmamalıdır. Hatta, buna engel olmalısınız.

*Başarılar diliyorum.
Saygılarımla.*

Irak Krizi ve kirletilen barış mücadelesi

• B. Şilan

ABD'nin Irak politikası ya da Saddam rejimini sona erdirmeye kararı, haklı olarak kamuoyu gündeminin ilk maddesini işgal etmeye devam ediyor. Günlük gelişmelere ilişkin değerlendirmelerin ötesinde, ABD yönetiminin Saddam'a savaş açmasının nedenleri de tartışılıyor. Bush yönetimine karşı olanların önemlice bir kesimi, olayı nerdeyse tümüyle petrol kaynaklarına el koyma istemine bağlı olarak açıklamaktalar. Doğal kaynakların, bunun bir parçası olarak petrol yataklarının denetimi elbet önemlidir. Bunun, ABD politikasına etkisi olmadığı tabii ki düşünülemez. Ancak son gelişmeleri tek nedene bağlı olarak ele almak, bunu petrolü kontrol etme istemiyle sınırlamak, kanımca oldukça dar bir bakış açısidir ve soruna açıklık kazandırmaktan uzaktır. Bana kalırsa, ABD çok daha geniş boyutları olan bir politikanın bir parçası olarak bu kadar riskli bir işe girişiyor. Eğer sorun sadece petrol olsaydı, bu ülkenin yönetimi pekala savaş yerine Bağdat'la uzlaşmayı tercih ederdi ki bu hiç de zor bir şey değildi. ABD ufaktan bir göz kırpsa, Saddam yönetiminin takla ata ata ayağına gideceğine kuşku mu var?

New York'a yönetilen 11 Eylül saldırılarının, ABD politikasında önemli değişiklikler yapılmasına neden olduğu ve Irak'a yönelik tutumun da onun bir parçası olduğu şeklindeki görüş elbet doğru, ancak yeterli değil. Kanımca olayı daha geniş bir çerçevede ele almak, Sovyetler Birliği ile sosyalist olarak bilinen öteki ülkelerdeki sistemin yıkılışına kadar uzanmak gerekir.

Sovyetler Birliği ve müttefikleri varken, kapitalist dünya için, en büyük düşman onlardı; uluslararası ilişkiler de bu ana eksen etrafında şekilleniyordu. Sovyetler ile müttefikleri yıkılınca, ister istemez çıkar ve ilişkilerde değişiklikler meydana geldi, o güne kadar geri plana itilen kimi çelişkiler, su yüzüne çıkmaya başladı. Bugün Irak Krizi somutunda yaşanan ve bir tarafında ABD-İngiltere ikilisi, öteki tarafında ise Fransa, Almanya ve Rusya Federasyonu bulunan açık çekişmede dönemin bu özelliğinin payı olduğu kanısındayım.

Yine soğuk savaş döneminde, kapitalist ülkeler, çıkarlarına uygun olarak dünyanın çeşitli bölgelerindeki baskıcı rejimleri ya da diktatörlükleri destekliyor, hatta bu tür rejimlerin oluşmasını bizzat kendileri sağlıyorlardı. S. Birliği'ni kuşatmak ve ilerici-demokratik güçleri ezmek amacıyla dinsel fanatik çevreleri desteklemek de yine aynı politikanın önemli bir halkasıydı.

Sovyetler'in yıkılmasıyla sadece kapitalist ülkeler arasında bulunan ve geri plana itilmiş kimi çıkar çelişkileri açığa çıkmakla kalmadı, bu ülkelerin diktatörlük rejimleri ile fanatik gruplara karşı takınılacak tavır da gözden geçirilir oldu. Öyle ya, nedenler ortadan kalkmışsa, bir ittifakı ya da işbirliğini sürdürmeye de gerek kalmayabilir, diğer bir deyişle kirliliği çamaşırları değiştirme ihtiyacı ortaya çıkabilir. Tabi bu tür bir değişikliği tek taraflı olarak da düşünmemek gerekir. Örneğin, komünizme karşı mücadele için kurulmuş ve varlıklarını bu temel üzerinde sürdürmeye alışmış fanatik İslamcı örgütler için yeni bir düşman gerekiyordu ve bunun da en başta "büyük şeytan" ABD olması doğaldı.

Bu arada ABD'nin Irak yönetimi ile ilgili olarak özel bazı kaygı-

ları olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekir. Kelime oyunlarını bir kenara bırakan herkes, Bağdat rejiminin elinde kitle imha silahları olduğunu bilir. BM denetçilerinin, gizlenmiş olan bu silahları tümüyle bulma şansına sahip olmadıkları da açık bir şey. Kaldı ki bu silahlar olmasa bile Bağdat rejimi, elinde bulunan klasik silahlarla da yapmak istediklerini pekala yapabilir. Bir devlet istedikten sonra tank, top, savaş uçağı, helikopter, Napalm bombaları ve öteki silahlarla katliam yapamaz mı yani?

ABD yönetimi, "terörle mücadele" diye isimlendirdiği mücadeleyi, bu nitelikteki gruplarla sınırlı tutmayı yeterli görmüyor. O, Bağdat rejimi ve benzerlerini "terörist gruplara" destek veren, ayrıca kendileri de terörist olan tehlikeli rejimler olarak görüyor, ve "terörle mücadelenin" başarıya ulaşabilmesi için de bu gibilerine yaşama şansı tanınmaması gerektiğini savunuyor. Almanya, Fransa ve Rusya gibileri ise duruma göre bazı hedeflerde bu işe ortak oluyor, bazılarında karşı tavır takınıyorlar. Yani herkesin kendine göre çıkarları var ve herkes çıkarlarına göre politika belirliyor. Irak'a yönelik askeri operasyon konusunda eski can dostları arasında bu derece büyük uçurumların ortaya çıkmasına neden budur. Yoksa bunun daha ahlaklı olup olmama ya da barışı isteyip istememe ile bir ilgisi yok.

"Barış Mücadelesi" adı altında yapılan nedir?

Bağdat rejimine yönelik ABD operasyonu güncelleştikten sonra yana dünyamızın dört bir yanında "Barış" adı altında büyük bir aktivite sergileniyor. Bu çabaların bir özelliği, en sağ çizgiden en sol çizgiye kadar farklı görüş ve amaçlara sahip kesimlerin, Saddam rejimine yönelik savaşa karşı olma noktasında buluşmalarıdır.

barışı savunma adına ortaya çıkanların temel hatası nedir? Onların en önemli hatası, savaşta sadece ABD tarafında Saddam rejimine karşı sürdürülen operasyonla sınırlı tutmalarıdır. Onlara göre Bağdat'ta normal ve meşru bir yönetim var, onunla her türden ilişki içerisinde olmamak için herhangi bir neden yok. İşte tam da bu noktada, bu çevrelere birkaç soruyu sormak gerekiyor: Saddam yönetimi, işbaşına geldiğinden bu yana Irak halklarına nefes aldirtmayan zalim ve terörist bir yönetim mi, değil mi?

Ancak elbette bu çevrelerin tümünü harekete geçiren etkenler aynı da değil. Tersine hem nedenlerde, hem de beklentilerde farklılıklar var.

Örneğin bunların önemlice bir kesimi, kirli çıkarlarını her şeyin önünde tutan hükümetler ve çıkar gruplarından oluşuyor. Diğer bir kesimi, bu tür çıkarların peşinde olmayan ama olayı farklı yönlerden analiz etmeyi de beceremiyen, sırf bir savaşa karşı olma duygusuyla hareket edenlerdir. Özellikle gençlik kesiminin tutumu, aşağı yukarı bu çerçeve ile sınırlıdır. Düşünce ve davranışlarında samimi olan bu kesimle, ötekileri birbirinden ayırd etmek, elbet çok önemlidir. Solcu diye bilinen (sosyal demokratları bu çerçevede değerlendirmiyoruz) çevrenin çıkış nedeni ise bambaşkadır. Onlar açısından esas olan, her ne şekilde olursa olsun ABD'ye karşı olmaktır. Bu kesimlere göre ABD'ye zıt olan her şey iyi, ondan yana olan ise kötüdür. Böylesine dogmatik tarzda belirlenen politikanın sağlıklı olamayacağı ise açıktır.

Bu olayda, barışı savunma adına ortaya çıkanların temel hatası nedir? Onların en önemli hatası, savaşı sadece ABD tarafından Saddam rejimine karşı sürdürülen operasyonla sınırlı tutmalarıdır. Onlara göre Bağdat'ta normal ve meşru bir yönetim var, onunla her türden ilişki içerisinde olmamak için herhangi bir neden yok. İşte tam da bu noktada, bu çevrelere birkaç soruyu sormak gerekiyor:

1. Saddam yönetimi, işbaşına geldiğinden bu yana Irak halklarına nefes aldırtmayan zalim ve terörist bir yönetim mi, değil mi?

2. Saddam, İran'a açtığı savaş ve Kuveyt İşgali nedeniyle bir savaş suçlusunu mu, değil mi?

3. Saddam, güneydeki Şiilere karşı kitlesel katliam gerçekleştirmek gibi bir suçun sahibi mi, değil mi?

4. Saddam Kürdistan'ı yakıp yıkarak, Halepçe, "Anfal" kampanyası ve diğer eylemleriyle jenosid suçu işlemiş biri mi, değil mi?

5. Saddam, fırsat bulur bulmaz, yeniden aynı nitelikteki suçları işler mi, işlemez mi?

Hiç kuşkusuz Bağdat yönetimi için bütün bunlar doğru olan şeylerdir. Peki nasıl oluyor da barıştan bahseden bu çevreler bütün bu gerçekleri yok kabul ediyor ve gündemleştirmekten ısrarla kaçınıyorlar? Savaş ve soykırım suçlusunu, üstelik de sivil halka karşı kimyasal silah kullanmış Saddam ile suç ortaklarının yakalanıp yargılanmaları, uluslararası hukukun bir gereği değil mi? Bu görev, en başta da şu sıralar adın-

dan çokça bahsedilen BM örgütüne düşmüyor mu? Acaba BM Genel Sekreteri ile Almanya, Fransa ve Rusya'nın "barışsever" yöneticileri bu noktada neden bir tek laf etmiyor, üzerlerine düşenleri hatırlamak istemiyorlar? Saddam gibi bir suçluyu savunmak, onun kurduğu terör çarkını meşrulaştırmak barışı savunmak mıdır?

Sözüm ona 'savaş'a karşı olan Almanya, Fransa ve öteki kimi devletlerin yöneticilerinin bir gerekçeleri şu. Diyorlar ki "BM Güvenlik Konseyi'nin kararı yok, o nedenle de savaş uluslararası hukuk kurallarına göre meşru değil." İyi de o zaman Sırbistan'a yapılan müdahale neyin nesiydi? Hatırlanacağı gibi Almanya ile Fransa bu ülkenin bombalanmasına karşı çıkmak şurda kalsın, bütün güçleriyle bu işin içerisinde yer aldılar. İşledikleri suçlar açısından bir karşılaştırma yapacak olursak, açıktır ki Miloseviç'in yaptıkları Saddam'inkilerin yanında devde kulak kalır. Hal böyle iken Miloseviç şu an yargılanıyor, buna karşın Saddam yerinde duruyor ve bu "barışseverler" sayesinde mazlum rolü oynuyor. Peki neden bu ikiyüzlülük?

Kürt cephesinde durum

Şu an bütün dünyayı birinci derecede ilgilendiren olayların yaşandığı bölgenin merkezinde bulunan ve kendi varlığını doğrudan ilgilendiren gelişmeler yaşanırken, "Kürtlerin durumu nedir" sorusuna da yanıt vermeye çalışmak gerekir.

Her şeyden önce, son birkaç yıldır, aralarında çatışmayı kesmiş olan Güney Kürdistan'ın iki büyük örgütü, son bir yılda olumlu yönde yeni adımlar attılar. IKDP ve YNK, geçtiğimiz yılın sonlarına doğru Kürdistan'daki iki parlamentolu ve iki hükümetli duruma son vermeyi, koşullar el verir vermez yeni seçimlere gitmeyi kararlaştırdılar. Silahlı güçlerini ortak bir komutanlık altında toplama kararı, bu alanda atılan önemli adımlardan bir diğeri oldu kuşkusuz. Yine dış temsilciliklerin birleştirilmesi de gündemdedir. Bu sayede, yaşanmakta olan kritik dönemde, Güney Kürdistan halkımızın taleplerinin ortaklaşa dile getirilmesi olanaklı hale geldi, kitlelerin moral gücü arttı.

Kürt örgütleri, Irak muhalefetiyle eşitlik temelinde bir araya geldiler ve Irak'ın geleceğine ilişkin ilkelerde anlaşma sağladılar. Bu amaçla önce bir yürütme komitesi, arkasından da 12 kişilik Başkanlık Konseyi oluşturuldu. Üzerinde anlaşmaya varılan demokratik ve federal Irak,

günümüz koşullarında bu ülke halklarının çıkarlarına uygun, gerçekçi bir çözüm biçimidir. Bu, aynı zamanda bölgesel koşullara ve dünya konjonktürüne de uygun düşmektedir.

Hiç kuşkusuz Kürtlerin bu şekilde yakınlaşmaları ve Irak muhalefetiyle ortaklaşa hareket etmeleri, başka yönlerden olduğu kadar, Türk sömürgecilerinin işgale yönelik planlarının boşa çıkartılması yönünde harcanan çabaya da katkı sağlıyor.

Güney Kürdistanlı örgütlerin savaş konusundaki tutumları da gerçekçi bir temelde yürümektedir. Burada, her şeyden önce göz önünde tutulması gereken nokta şudur: Kürtler, savaşa karar veren taraf olmadıkları gibi, onu durduracak durumda da değiller. Diğer bir deyişle uluslararası politikaya yön veren bir güç değiliz biz. Kürt halkı, tıpkı Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, başkaları tarafından kararlaştırılan ve sürdürülen bir çatışmanın içerisinde buluyor kendini. Kürtlerin bu savaşta tarafsız kalmak gibi bir lüksleri de yok.

Geçmişte acı deneyler yaşamış olan Kürtler, ABD ile ilişkilerde haklı olarak rahat değiller. Bu yüzden de özellikle son dönemde artan görüşmelerde ihtiyatı elden bırakmamaya özen gösterdiler. Beri taraftan, Kürt halkı tabii ki Saddam'a herhangi bir şekilde bel bağlayamaz ve Bağdat rejiminin devamından yana tavır takınamaz. Bunu düşünmek bile politik bir körlük, ondan da öte silahı şakağına dayayıp tetiği çekmekten başka bir şey değil. O yüzden de Kürt örgütlerinin Bağdat rejimini sona erdirmeye mücahadesinde ABD ile ortaklaşa hareket etmeleri, somut koşullara uygun, doğru bir tercihtir.

Güney Kürdistanlı örgütlerin Türkiye'den gelen tehditlere yönelik politikası da aynı şekilde doğrudur. Dikkat edilirse Kürt örgütleri başlangıçta Türkiye'nin bu tutumuna ağıttan tepki göstermediler. Onlar bunun yerine görüşme ve ikna yoluyla sonuç almayı tercih ettiler. Fakat ne yaptırıysalar, Osmanlıyı, laftan anlamaz tutumlarından vazgeçirmek mümkün olmadı. Bu yolla sonuç alamayınca da işgali hiçbir şekilde kabul etmeyeceklerini ve direneceklerini yüksek sesle ilan etmeye başladılar. Bunu da, ülke içerisinde ve dışında protesto gösterileri izledi.

Yeri gelmişken şunu da belirtmekte yarar var; kanımca muhtemel bir Türk işgaline karşı yurt dışında gösterilen tepkiler hayli geç başladı. Oysa Kürtler daha erken harekete geçebilir,

mevcut güçleriyle çok daha etkin eylemleri hayata geçirebilirlerdi. Mevcut eksikliklerin giderilmesi, Ankara yönetimine, uluslararası alanda gereği gibi yanıt verilmesi için zaman yitirilmeden yeni adımların atılması gerekiyor. Böyle bir süreçte, kitlesel eylemlerde hiçbir şekilde duygusallığa kapılmamak, provakatif nitelikteki davranışlardan özenle kaçınmak da çok önemlidir. Mücadelemizin Türk halkına değil, Türkiye'nin ırkçı-sömürgeci rejimine, onun sınır tanımaz düşmanlığına karşı olduğunu bir an dahi akıldan çıkartmamalı, söz ve eylemlerimizle, yan yana yaşadığımız halkları rencide etmekten ısrarla kaçınmalıyız. Bu açıdan bakıldığında, örneğin Kürdistan'daki bir protesto gösterisinde Türk bayrağının yakılmış olması bence yanlış bir davranıştır. Bunu, Türk devletine ya da sömürgeci rejime ait sembollere herhangi bir sempati olduğu için söylemiyorum. Sempati duymak şurda kalsın, bu semboller uzaktan görmek dahi bende rahatsızlık yaratıyor. Ne var ki kendimiz sevmesek dahi, bir halkın benimsediği sembollerin bu şekilde küçümsenmesi doğru değil. Öte yandan da bu gibi davranışların, şoven güçlerin eline kitleleri tahrik etme ve yanlış yöne kanalize etme fırsatı verdiğini de akıldan çıkartmamak gerekir.

Türkiye oyunu büyük oynamak isterken...

Savaş hazırlıkları başlar başlamaz, sahnede en aktif gözükken ülkelerden biri de Türkiye oldu. Türk yöneticiler, açık göz tacir tavrıyla, iyi bir fırsat yakaladıklarını düşündüler ve bundan yararlanarak bir taşla birden çok kuşu vurma sevdasına düştüler. O yüzden de ekonomik, politik ve askeri hedefler bakımından, istem çitasını oldukça yüksek tutmaya özen gösterdiler. Bir yandan ekonomik kayıplarını abartıp astronomik rakamlara varan mali yardım talebinde bulunurken, bir yandan "kırmızı hatlarımız" dedikleri politik ve askeri alandaki istemlerinin yerine getirilmesinde ısrar ettiler. Bu amaçla yapılan görüşmeler uzadıkça uzadı ve bütün dünyanın gözü önünde Türkiye, dolar karşılığında kendisini pazarlayan ülke durumuna düştü. Doğrusu, bu yargıya varmakta haksız da değildi kamuoyu. Türk yönetiminin yaptığı tam da buydu. Ne var ki, bu satırların yazıldığı ana kadarki gelişmeler, Türkiye'nin muradına eremediğini ve istediklerini elde edemediğini ortaya koymaktadır. Gerçi dünyamızda politik zemin çok kaygandır, yarın olacakları kestirmek çok zordur ama şu anki du-

rum budur.

Bana kalırsa, Türkiye bu konuda ciddi hesap hatası yaptı. Türk yöneticiler, muhtemelen Türkiye'nin bölgesel konumunu ve stratejik önemini abarttılar, kendi destekleri olmadan ABD'nin savaşı yürütemeyeceğini düşündüler. Onlara göre ABD dirense bile sonunda isteklerini büyük ölçüde kabul edecekti. Ancak bu gerçekleşmedi.

Neden böyle oldu, birkaç cümle ile ona da değinmek gerekir:

Bir kere yazının bundan sonra ki bölümünde ele alınacak olan Türkiye'nin istemlerine tümüyle evet demek politik ve ahlaki olarak yerine getirilmesi çok zor, hatta mümkün olmayan taleplerdi. Örneğin, Türk yönetimi ABD'ye açık-seçik "Saddam senin payın olsun, Kürtler de benim. Sen kendi düşmanını ez, ben de benimkini" önerisinde bulunuyordu. Kelime olarak olmasa da anlam olarak istenen buydu. Peki ABD "Irak'a özgürlük" sloganıyla bir savaş başlatırken, Kürdistan'ın Türk ordusu tarafından işgal edilmesine ve arkasından gelecek bir Kürt kırımına göz yumabilir miydi? Böyle bir şeyi hangi devlet ya da güç göze alabilir? Kürtler Irak muhalefeti içerisinde, hem politik ve hem de askeri olarak en örgütlü kesimdir. ABD, onları bu şekilde ezdirirse savaş sonrasında Irak'ın yeniden inşasını kimlerle birlikte yapacak? Böyle bir şey onun Irak'ın geleceğiyle ilgili projelerinin alt-üst olması anlamına gelmez mi?

Kaldı ki Türkiye'nin işgalci emellerine karşı çıkan sadece Kürtler değil, Irak muhalefeti ve ondan da öte Arap dünyası bir bütün olarak buna karşıdır. Hatırlanacağı gibi, oldukça uzayan görüşmeler sonrasında ABD ile Türkiye'nin anlaşmaya vardıkları ilan edildi. Doğrusunu söylemek gerekirse anlaşmanın, Kürtleri zor durumda bırakacak yanları hiç de az değildi. Örneğin

buna göre, 62 bin kişilik Türk ordusu Kürdistan'a girecek, peşmerge güçlerine hafif silahlardan öte silah verilmeyecek, Kürtler ileride silahsızlandırılacak ve en kötüsü de Türkiye Irak'ın yeniden şekillendirilmesi çalışmalarında söz sahibi olacak. Ne var ki Türk parlamentosu bu yönde kendisine sunulan öneriyi reddedince, uzlaşma da suya düşmüş oldu.

Türkiye'nin talepleri

1. Türkiye'yi yönetenler, daha ilk günden itibaren Irak'ın toprak bütünlüğü korunmalı, diğer bir deyişle ne olursa olsun bir Kürt devleti kurulmamalı demeye başladılar. Genelkurmay Başkanı parlamento ve hükümeti bir kenara iterek böyle bir şeyin savaş gerekçesi olacağını alel acele açıklayıverdi. Oysa aslında ne Kürtlerin bu koşullarda bağımsız devlet ilan etmek gibi bir hesapları vardı, ne de ABD ve İngiltere böyle bir şeye onay vermek niyetindeydiler.

Aslına bakarsanız, Türk yöneticiler de bunu çok iyi biliyorlardı. Ne var ki bağımsız Kürt devleti konusunu ön planda tutmak işlerine geliyordu. Onlar Güney Kürdistan'ı işgale karar vermişlerdi, bunun için de kamuoyunu "yüce Türk Milletinin büyük bir tehlike" ile yüz yüze olduğuna ikna etmeleri gerekiyordu. Tabi bu "tehlike" de olsa olsa bir Kürt devleti projesi olabilirdi. O nedenle de aylardır bu yönde gündemde olmayan bir "tehlike"nin çanları çalınıyor.

İşin özü, Türkiye'nin başına çöreklenmiş ırkçı-militarist kliğin, Kürt halkının en küçük bir demokratik ve kültürel hakka sahip olmasını istememesidir. Dünyanın herhangi bir yerinde bir tek Kürt bile özgür yaşasa, onlar rahat uyku uyumazlar. Kemalizmin kitabında Kürt'e hayat hakkı yok.

Beri taraftan elbet her halk gibi, kendi bağımsız devletini kurmak Kürt halkının da hakkı-

---

Savaş hazırlıkları başlar başlamaz, sahnede en aktif gözükten ülkelerden biri de Türkiye oldu. Türk yöneticiler, açığız tacir tavrıyla, iyi bir fırsat yakaladıklarını düşündüler ve bundan yararlanarak bir taşla birden çok kuşu vurma sevdasına düştüler. O yüzden de ekonomik, politik ve askeri hedefler bakımından, istem çitasını oldukça yüksek tutmaya özen gösterdiler. Bir yandan ekonomik kayıplarını abartıp astronomik rakamlara varan mali yardım talebinde bulunurken, bir yandan "kırmızı hatlarımız" dedikleri politik ve askeri alandaki istemlerinin yerine getirilmesinde ısrar ettiler. Bu amaçla yapılan görüşmeler uzadıkça uzadı ve bütün dünyanın gözü önünde Türkiye, dolar karşılığında kendisini pazarlayan ülke durumuna düştü.

---

dır. Herkesin devleti var da Kürtlerinki neden olmasın? Birakalım savaş ve işgal tehdidiyle karşı çıkmak, Türk yönetiminin bu konuda bir tek laf etmeye bile hakkı yok. Hem diyelim ki Kürtler orada bağımsız bir devlet kurdular, bunun Türklerin ulusal çıkarlarına zararı ne? Bir başka deyişle Irak Kürdistanı'nı, hatta Kürdistan'ın tamamını kapsayan bir Kürt devletinin doğması, Ege'nin, Marmara'nın ya da Karadeniz'in köylüsüne, Adana, İstanbul ve İzmir'in işçisine, esnafına, memuruna nasıl bir zarar verebilir? Bir Kürt devletinin bulunması halinde, her iki halk barış içerisinde yan yana yaşayamazlar mı yani? Tabi ki yaşayabilirler. Kürt ve Türk halkları ayrı devletlere sahip olduklarında da bu şekilde yaşayabilirler, aynı devletin sınırları içerisinde gerçekten eşit koşullara sahip olduklarında da. Bunun olmaması için hiçbir haklı neden yok. Burada sorun muhtemel bir Kürt devleti değil, sorun, baskı ve zulmü meslek edinmiş söz konusu ırkçı militarist kliğin tutumudur. Barışı, kardeşliği dinamitleyen, sadece Kürt halkına değil, Türk halkının ulusal çıkarlarına da asıl zarar veren bu durumdur. Komşu bir devletin sınırları içerisindeki bir halkın özgür yaşamasını kendisi için tehlike sayan ve savaş nedeni olarak ilan eden bir devlet nasıl bir devlettir acaba?

Varsayalım ki ırkçı-militarist klik dünyayı da hiçe saydı ve günün birinde Irak Kürdistanı'nı işgale kalkıştı, kanlı bir Kürt-Türk kapışması da böylece alevlendi. Bunun sonucu nelerle varabilir, düşünebiliyor musunuz? Yine varsayalım ki Kürt düşmanlığını meslek edinmiş çevreler açısından bu sonuçlar o kadar önemli değil, peki bu ülkenin aydın, demokrat, solcu geçinenleri! Onların söyleyecek sözleri yok mu? ABD'de, muhalifler ve savaş karşıtları sokağa dökülüp Bush yönetimini yerden yere vuruyorlar, acaba onlardan neden çit çıkmıyor? Kendi ülkesini ve halkını seven biri böylesine çılgınca bir macera karşısında suskun kalır mı?

2. "Türkmenlerin hakları" Türk tezinin ikinci ayağını oluşturuyor. Buna göre "Türkmenler tehlike altındalar. Kürtler Kerkük ve Musul'a girip onları katledecekler. Kendilerini bu katliamdan ancak Türk askeri kurtarabilir, o nedenle de Kerkük ve Musul'a girmemiz gerekir. Ayrıca, Irak yeniden yapılanırken de federal bir yapı ortaya çıkarsa, Türkmenler Kürtler ve Araplarla aynı konuma sahip olmalı vs."

Bütün dünya Kerkük'ü Kürt olarak bilip tanıyor. Osmanlı belgelerinde Musul ve Kerkük

Kürdistan'ın bir bölgesidir, ansiklopedilerde de öyle. 20. yüzyılın başında, yani 1900'lerde yapılmış Osmanlı istatistikleri buradaki nüfusun çoğunluğunun Kürtlerden oluştuğunu ortaya koyuyor. Lozan görüşmeleri sırasında hem Türk ve hem de İngiliz delegasyonları tarafından verilen rakamlar yine aynı şeyi gösteriyor. Üstelik Irak yönetimi de resmi olarak bunu kabul etmiş. Ne var ki Türk yönetimi için bütün bunlar önemli değil. Ankara'daki bürolarında işgal planları hazırlamakla meşgul olanlar, "Kerkük'ü Türk yapmayı" kafaya takmışlar ya, artık dünya başlarına toplansa, başka türlü düşünmek istemezler.

Tabi bu arada basın yoluyla yoğun bir yalan kampanyasının sürdürülmesine ve böylece halkın beyninin yıkanmasına büyük önem veriliyor. Düdükle ötmeye alışmış Türk basını, bu konuda da Mehmetçiklik rolünü olanca gücüyle oynuyor. Sözümona Kerkük-Musul'un durumu ve Türkmen sorunu ile ilgili yapılan TV programlarına bakıyorsunuz, aynı telden çalan birkaç kafadar bir araya geliyor, bozuk plak gibi düzinelerle yalanı tekrarlayıp gidiyorlar. Her türden iftiraya uğrayan Kürtlerin görüşlerine ise yer verilmiyor.

Anlayacağınız, Türk sömürgecilerine yakışır tarzda kallesçe bir oyun oynanıyor her yerde.

Herkesin gözünde olan bir gerçeğe burada bir kez daha parmak basmakta yarar var. Osmanlı dönemi bir yana, Irak Kürdistanı Kürtleri, 1920'lerden beri sürekli bir direnme içerisinde. Onlar bunca uzun dönemdir süregelen ulusal kurtuluş mücadelesi içerisinde, kendi dışındaki halklara, ulusal ve dinsel azınlıklara karşı asla söylendiği tarzda bir politika izlemiş değil. Onların mücadelesi önce İngilizlerle, ardından da İngiltere tarafından devlet olarak ilan edilen Irak'la oldu. Şu an özgür Kürdistan'da yaşamakta olan 1000 kadar Türkmen ailesinin radyosu, televizyonu, örgütleri, büroları ve okulları var; ülkemizin bu parçasında dilinden, kimliğinden ve dini inancından dolayı kimseye herhangi bir şekilde baskı uygulanmıyor. Bu mudur Türkmen düşmanlığı? Türkmenlerin baskı altında olduklarını söyleyenler, bir de Türk devleti sınırları içerisinde yaşayan ve nüfusun üçte birini oluşturan Kürt halkının durumuna baksınlar. 20 milyonu aşkın Kürt, kendi adıyla bir dernek ya da parti kurabilir mi? Kürtlerin okulları, radyo ve televizyonları var mı? Onların herhangi bir toplantıda kendi dilleriyle konuşmaları bile yasak. Kürt halkını hedef tahtasına koymuş olan

ırkçı kafalar, Kürtlerle kamuoyu önünde tartışmaktan neden kaçınıyorlar? Yazılı ve görsel basının neden tek yanlı programlarla halkı aldatmaya çalışıyor? Ufak-tefek istisnalar dışında, basın suçlanan kesimlerin görüşlerine yer vermek gibi asgari basın ahlak kuralına uyma cesaretini neden göstermiyor?

Göstermiyor çünkü Türkiye'yi yönetenler, şu sıralar Türkmenleri kendi kirli emellerini gerçekleştirmek için bir araç olarak kullanma çabasındalar. Hesapları, geçmişte barış içerisinde yaşamış olan Kürtlerle Türkmenleri çatıştırmak, arkasından da "Türkmenler tehlike altındadır" diyerek Kürdistan'ı işgale kalkışmaktır. Türk güvenlik güçleri tarafından, bu amaçla kullanılmak üzere Türkmenlerden terör timleri oluşturulduğuna ilişkin ciddi bilgiler var. Aslında, Türk televizyonlarında boy gösteren kuklalara bakmayın siz; Türkmenlerin kendileri de önemli ölçüde bu oyunun farkındalar ve Türk işgalciliğine karşı çıkıyorlar. Tabii Türk basını işine gelmediği için bunların görüşlerine yer vermiyor.

3. Türkiye'nin Irak Kürdistanı'na müdahale gerekçelerinden biri de mülteci akınının başlayabileceği varsayımına dayanıyor. Açık ki bu da son derece gülünç ve uyduruk bir gerekçedir. Gülünçtür, çünkü şu sıralar ortada bir göç olayı yok. Kaldı ki eğer amaç göç eden insanlara yardım etmek ise bunun için sınırı aşmaya ne gerek var? Türkiye, bu işi kendi tarafında daha kolayca yapabilir. Bu, hem uluslararası hukuka uygun ve hem de askeri ve politik olarak risksizdir. Üstelik kendi sınırları içerisinde muhtaç durumda ki bu insanlara yardım eden bir Türkiye, iç ve dış kamuoyu nezdinde sempati toplar, bir dizi istenmeyen gerginlikler yaşanmamış olur. Dünyanın hangi ülkesi mülteci akını var diyerek böylesine hukuk ve ahlak dışı yollarla başka bir ülkeyi işgale kalkışıyor? Geçmişte Bulgaristan'dan gelen göç dalgasına karşılık Türkiye bu ülkeyi işgal mi etti?

Kaldı ki Güney Kürdistan kuruluşları defalarca göç edenlerin gereksinimlerini karşılamak üzere hazırlık yaptıklarını, şu an yardım anlamında Türkiye'nin yapacağı bir şey olmadığını, eğer bu yönde ihtiyaçları olursa, kendilerine iletceklerini söylüyorlar ama Ankara yönetimi bunu duymak istemiyor. Anlaşılan Ankara'daki yöneticiler "Kürt kardeşlerini" o kadar seviyorlar ki, daha ortada göç falan yokken de ağır silahlarla donatılmış, on binlerce askeri sınırın ötesine gönderip hazırlık yapmak istiyorlar. "Mehmetçik" orada silahlarının namlularına çi-

çekler takıp hazır bekleyecek ve "Kürt kardeşleri" gelir gelmez de her birine birer buket arz edecek. Zaten genelkurmay başkanı da "Oraya gidip bir tek kurşun atmadan geri gelecektik" demedi mi?

4. Türk yöneticilerin, her zamanki beylik lafları tekrarlayarak "sınırlarımızda terörist faaliyetler olabilir" demeleri de ötekilerden daha küçük bir mantıksızlık örneği değil. Düşünün, şu an ne ortada bu tür eylemler var, ne de bunu yapmaya istekli herhangi bir örgüt. Kaldı ki bu gibi şeyler olsa bile bu, koca bir orduyu harekete geçirip başka bir ülkeyi işgal etmek için bir gerekçe olabilir mi? Türk yöneticilerin ve basın, ABD'nin Saddam'a karşı savaşını eleştirirken, gerekçe olarak BM Güvenlik Konseyi kararının olmayışını gösteriyorlar. Peki, kendi ellerinde böyle bir karar mı var? ABD hiç değilse insanlık düşmanı bir rejimi devirmek gibi güçlü bir gerekçe ile bu işi yapıyor, ya Türkiye hangi nedene dayanarak yoksul Kürt halkına savaş açıyor? Kürdistan'ı bir yana bırakalım ve bir an için diyelim ki İran sınırı üzerinde ya da Trakya'da herhangi bir şiddet olayı meydana geldi, Türkiye İran'ı, Yunanistan ya da Bulgaristan'ı işgale mi kalkışacak?

Görülüyor ki hangi yönden bakılırsa bakılınsın, Türk yöneticilerin tavrı mantık dışıdır, zorbadır. İşin gerçeği şu ki Kürt korkusu ve tabi düşmanlığı Ankara'daki yöneticileri öylesine çileden çıkartmış ki ne dediklerini, ne yaptıklarını adeta bilemez hale gelmişler. Sanki dünyada değil de başka bir alemde yaşıyorlar.

Dönemin Kürtlere yüklediği görev ve sorumluluklar

Bölgemizde ve bizzat ülkemizde büyük altüst oluşlar meydana gelirken, Kürtlerin durumuna, öncelikle de birbirleriyle ilişkilerine de kısaca değinmek gerekir. Yukarıda IKDP ve YNK ilişkilerindeki normalleşmeye değindik. Kuşkusuz bu, Güney Kürdistan halkımızın başarıya ulaşmasında çok temel bir etkidir ve daha da ileriye götürülmesi, pekiştirilmesi gerekiyor. Düşman güçlerin, yüzlerce yıldır Kürtler arasında sürtüşme ve çatışma yaratmaya büyük umut bağladıklarını ve bunun gerçekleşmesi için sürekli çaba harcadıklarını hepimiz çok iyi biliyoruz.

Bu nokta söz konusu olunca da, gözler ister istemez herkesten önce PKK-KADEK'e çevriliyor. Bu örgütün öteden beri Güney Kürdistan halkının mücadelesine sıcak bakmadığı, sicilinin

bu yönden hiç de temiz olmadığı bilinmektedir. Gerçi son birkaç yıldır, bu örgütün taraf olarak katıldığı Kürtler arası çatışmalar azalmış, hatta kesilmiş sayılır ama PKK'nin devamı niteliğindeki KADEK, Kürt örgütleriyle ilgili politikalarında herhangi bir değişiklik yapmış değil. Üstelik gelişmeler, bu yönde bir niyete sahip olduklarını ortaya koymuyor. Hal böyle olunca da silahlı çatışmaların yaşanmadığı bu olumlu atmosferin ne kadar devam edeceğini kestirmek güç oluyor. 15 Mart günü Berlin'de Kürt örgütlerince yapılan Newroz'a karşı gerçekleştirilen saldırı, yine benzer bir saldırı eyleminin ertesi günkü Paris Newroz'una karşı düzenlenmek istenmesi, bu yöndeki kuşku ve endişelerin ne kadar haklı nedenlere dayandığını ortaya koymaktadır. Düşünün; Ortadoğu'da bir savaş yaşanıyor. Güney Kürdistan halkı kritik ve zorlu bir süreçten geçiyor. Türkiye, Kürdistan'ı işgal edeceğini açık-seçik ilan etmiş, Kürtler ortaklaşa eylemlerle bu durumu protesto ederken KADEK'liler ortada yoklar. Onlar bunun yerine, yüzlerce çocuğun da katıldığı Newroz şenliklerini basıyor, sanatçı Şivan'a saldırıda bulunmaya kalkışıyor, insanları tehdit ediyorlar. Türk devletine karşı silahlı mücadeleyi durdurmuş ve tek yanlı barış ilan etmiş olanların, kendi halkının yurtsever örgütleriyle neden barışmayı düşünmediklerini sormak hepimizin hakkı olsa gerek. Kimden kaynaklanırsa kaynaklansın, şiddete dayalı bu tür eylemlerin Kürt halkının davasına zarar verdiği, düşman güçlere yaradığı açıktır. Uygar toplumlar sorunlarını nasıl tartışıyor ve halediyorlarsa, Kürtlerin de öyle yapmaktan başka bir seçeneğe sahip olmadıklarını söylemeye gerek yok sanıyorum.

KADEK'in önümüzdeki günlerde sınır yörelerinde provaktif ni-

telikte eylemlere girişebileceği ve Türk sömürgecilerinin de bunu bahane ederek Irak Kürdistanı'nı işgale yönelebileceği endişesi Kürtler arasında oldukça yaygındır. Bunu KADEK yöneticilerinin de çok iyi bildiklerine kuşku yok. Hatta KADEK böyle bir şey yapmasa bile derin devletin onlar adına bu tür eylemleri gerçekleştirmesi de yabana atılır bir ihtimal değil. Örneğin kendi karakollarına bir saldırı düzenler, ondan sonra da "sınırlarımızda terörist faaliyetler var" diyerek harekete geçebilirler. Derin devleti birazcık olsun tanıyanlar için bunu tahmin etmek zor bir şey olmasa gerek. Bu da KADEK'in ne ölçüde zorlu bir sınavla, büyük bir sorumlulukla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç

Üzerinde yol almakta olduğumuz zemin oldukça kaygandır. Bu zeminde sağlıklı politika yapabilmek kolay değil. Güney Kürdistan, şu an sadece bizim değil, dünyanın gözünü diktiği yerlerden biridir. Hepimizin yüreği bu parçada yaşayan halkımızla birlikte atıyor. Bu süreçten başarıyla çıkabilmek için de en başta birliği güçlendirerek bütün gücümüzle sömürgeci emellere karşı mücadele etmeliyiz. Güney Kürdistan örgütlerini zor durumda bırakacak, düşmanın ekmeğine yağ sürecektir her türden eylem ve davranıştan kaçınmak, ülkesini ve halkını seven herkes için temel bir görevdir.

Irak Kürdistanı'na karşı izlenmekte olan politika, Türkiye'nin Kürtlere bakış açısının ne kadar zalimce ve düşmanca olduğunu bütün dünyaya göstermiş oldu. Dış basında bile Türkiye'nin Kürtler açısından Saddam'dan da kötü olduğuna dair dile getirilen görüşler, dünyanın bir gerçeği şimdi daha iyi gördüğünü ortaya koyuyor. Herkes AB'ye üye olmak isteyen Türkiye'den, kendi sınırları içeri-

Yarın fırsat bulur bulmaz Saddam'ın yeniden katliamlara girişeceğinden kuşku duyacak bir tek insan olduğumu sanmıyorum. Böyle bir şey gerçekleşirse, ne olur, Bağdat rejimi nasıl bir tepkiyle yüz yüze gelir dersiniz? Hiç kuşkunuz olmasın, bundan önce olduğu gibi kimse yine rahatını bozmas, olan yine bizim yoksul halkımıza olur. Onun için biz diyoruz ki Saddam'ı, ABD ve İngiltere'nin de içerisinde bulunduğu Batılılar ile Sovyetler Birliği ve Çin gibi büyük güçler yarattılar. Şimdi onlardan bazıları ortaya çıkıp kendi yarattıkları canavarı ortada kaldırmak istiyorlarsa varsın yapsınlar. Saddam ve onun terör çarkı için göz yaşı mı dökeceğiz?

sindeki 20 milyondan fazla Kürdün haklarına saygı göstermesini beklerken, bu devletin yöneticileri başka bir parçadaki Kürtlerin varlığını tehdit ediyor, onları köleleştirmeye çalışıyorlar. Kanımca Kürtlerin, Güney Kürdistan'a karşı izlenen politikanın da ötesinde, bir bütün olarak Türkiye'ye bakış açılarını ve beklentilerini yeniden gözden geçirmeleri gerekiyor. Kürtlere temel yurttaşlık ya da insani haklar tanımayan, onların yaşama hakkını, diğer bir deyişle varlığını tehdit eden bir devlete karşı, o halkın korunması uluslararası hukukun da bir gereğidir. Bu alanda dünyaya iletmemiz gereken bir mesajımız olmalı bizim.

Barış mücadelesine gelince; bu elbet yüce bir mücadeledir. Ancak bu iş hayallerle değil, gerçekler üzerine oturtularak yürütüldüğünde anlam ifade eder. Şunu her yerde ve yüksek sesle sormaya hakkımız var bizim: Halkımız yüzyıldır, her gün zulmün her türlüyle, soykırımlarla yüz yüze yaşıyor. Şimdi barış adına ortaya çıkanlardan kaç tanesi, bugüne kadar bu insanlık trajedisine karşı sesini yükseltti? Saddam 1980'lerde ülkemizi yakıp yıkarken, kimyasal silahlar da kullanarak iki yüz binden fazla insanımızı katlederken neredeydi bütün bu çevreler? Halepçe'de zehirli gazla kaskatı kesilerek can verenler, insan değiller miydi? Kendisine üye olan bir devlet, her türden insani ve ahlaki ölçüyü bir yana bırakarak suç işlediğinde ne yaptı ya da yapabildi BM denilen örgüt? Saddam ve tayfasına gerekli müeyyideler uygulandı mı? Kimyasal silah üretiminde Bağdat rejimine destek verenlerden hesap soruldu mu? Hayır hiçbirisi bu yönde herhangi bir adım atmadı. Peki bugün ortaya çıkan sonuçta, BM başta olmak üzere, olan-bitene sessiz kalan uluslararası kuruluşlar ile Almanya, Fransa, Rusya ve benzeri devletlerin sayın yöneticilerinin sorumluluk payı yok mu? Televizyonlar her üç ülkenin, BM ambargo kararına karşın, Saddam rejimine her türden ekonomik ilişkiyi el altından sürdürdüklerini kanıtlarıyla ortaya koydu. Bu mudur barışseverlik ya da uluslararası hukuka uygunluk?

Şimdi bir an için geçmişi bir yana bırakalım ve günümüze dönelim. Yarın fırsat bulur bulmaz Saddam'ın yeniden katliamlara girişeceğinden kuşku duyacak bir tek insan olduğunu sanmıyorum. Böyle bir şey gerçekleşirse, ne olur, Bağdat rejimi nasıl bir tepkiyle yüz yüze gelir dersiniz? Hiç kuşkunuz olmasın, bundan önce olduğu gibi kimse yine rahatını bozmaz, olan yine bizim yoksul halkımıza olur. Onun için biz diyoruz ki Sad-

dam'ı, ABD ve İngiltere'nin de içerisinde bulunduğu Batılılar ile Sovyetler Birliği ve Çin gibi büyük güçler yarattılar. Şimdi onlardan bazıları ortaya çıkıp kendi yarattıkları canavarı ortada kaldırmak istiyorlarsa varsın yapsınlar. Saddam ve onun terör çarkı için göz yaşı mı döküleceğiz?

Bunları, savaşı sevdiğimiz ya da istediğimiz için söylemiyoruz. Savaşın korkunçluğunu kimse, onun acısını çok çekmiş olan bizim halkımız kadar iyi bilemez. Ne var ki Saddam yönetimi işbaşında kaldığı sürece, barışa kavuşmak da mümkün değil. Iraklılar bugün Saddam'ın, yarın oğlu Uday'ın, ondan sonra ikinci oğlu Kusay ya da başka birilerinin terör cenderesi altında yaşayıp gidemezler. Bizim halkımız, ülkesini yakılıp yıkılmaktan, sürgünlerde yaşamaktan kurtulmak ve yeni katliamlara uğramamak için, Saddam yönetiminin son bulmasını istiyor. Haksız mı?

Beri taraftan, herkes bir yana da Kemalist rejimin savunucularının barış sözcüğünü ağızlarına almaya hakları var mı? Onların savundukları düzenden daha ırkçı, daha saldırgan ve savaş düşkünü bir rejim var mı? Düşünün ki bunların solcu geçinenleri bile Kemalizmin "ilericiliği" ondan da öte "devrimciliği" üzerine, resmi ideolojinin bilinen karıkoca masallarını tekrarlamakla meşguller. Daha öncekilerini bir yana bırakalım; 1990'larda tam bir jenosit halini alan "düşük yoğunluklu savaş" döneminde, Türk devleti, ABD ve Batı Avrupa ülkelerinden en üst düzeyde askeri, politik ve mali destek alırken kimse den çıt çıktı mı? Kimse ABD ya da öteki Batılı devletlere dönüp "Bu silahlarla bir halk kırdırılıyor, vermeyin" dedi mi? Hayır! Bunu söylemek şurda kalsın, onlar "teröre karşı mücadele" adı altında yürütülen bir katliama alabildiğince destek verdiler. Kendi devletinin bu politikasını alkışlayanlar, silahlar kadim dost Saddam'a çevrilince, birer "barışsever" kesiliverdiler. Ne hoş, ne ala!

Kısacası, "barış" adı altında ABD'ye karşı son zamanlarda sürdürülen kampanya, yanlış bir temelde yürütüldüğü için sonuçta bir Saddam savunuculuğuna dönüştü. Onlar, ABD yönetimini topa tutarken, Saddam rejiminin niteliğini, onun geçmişte yaptıklarını ve yapacaklarını akıllarına getirmek istemiyor, sonuçta yoksul Irak halklarını feda ediyorlar. Şu trajediye bakın ki "barışseverler" sayesinde dünyanın en büyük katili, dünyanın en mazlum kişisi haline geldi. Yüce bir dava olan barış davasına yazık oluyor. Denilebilir ki bu dava hiçbir dönemde bu ölçüde istismar edilmedi, böylesine kirletilip küçültülmedi.

(Reel Politik'e aykırı bir yazı)

Küresel köyün başağrısı; Irak (*)

• Celal Özgür

Bu yazı okuyucuya ulaştığında, ABD öncülüğündeki güçlerin Irak'a müdahalesi ya başlamış olacak, ya da bu yöndeki hazırlıklar son aşamaya ulaşmış bulunacak. Görünen o ki, yeni bir Birleşmiş Milletler kararı olsun ya da olmasın, ABD, yanına aldığı diğer ülkelerle birlikte bir şekilde Irak'a müdahale edecek. Bu müdahaleyi durduracak, başka bir ifade ile bir savaş olasılığını ortadan kaldıracak tek şey, Irak lideri Saddam Hüseyin'in kayıtsız şartsız teslim olması ya da ülkesini terk ederek gönüllü sürgüne razı olmasıdır. Şimdilik bu oldukça iyimser bir beklenti gibi görünüyor. Kaldı ki böyle bir durum, olsa olsa bir savaş olasılığını ortadan kaldırılabir, yoksa, ABD'nin bu ülkeye girerek Irak'ı yeniden yapılandırmasına engel değil.

Öte yandan Fransa-Almanya ve Rusya gibi savaş karşıtı güçlerin tutumu, ABD ve yandaş güçleri olası bir Irak müdahalesinden caydırmada ne denli etkili olur? Söz konusu blokun mevcut duruşu nereye kadar ve hangi kararlılıkta sürer, bu konuda kesin bir şey söylemek mümkün değil. Ya da ret cephesinin karşıt duruşu, olası bir Irak müdahalesinin yol açacağı sorunların boyutlarını aşan, başka uluslararası sorun ve kapışmalara yol açabilir mi?

Bir kere, ABD öncülüğünde olası (ya da bu satırlar okunduğunda başlamış) bir Irak müdahalesine ilişkin olarak geniş kabul gören bir tespit var: İster yandaş olsun ister karşıt durumda, herkes, söz konusu Irak müdahalesini sıradan iki ülke arasında savaşla sonuçlanan bir uyumsuzluk olarak

görmekten çok, bu müdahalenin, ABD'nin dünyada "tam ölçekli egemenlik" kurma yolunda atacağı bir ilk adım olduğu noktasında birleşiyor. Bu öngörü, ABD öncülüğündeki bir müdahaleyi, dünyamızı yeniden şekillendirme potansiyeli bakımında Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'yla eşdeğerde bulmaktadır. Bu nedenledir ki, dünyamızın dört bir yanında kitleler barış için ayağa kalkıyor, dünyamızın belli başlı devletleri karşı karşıya geliyor. Aynı sorun, yarım yüzyıllık dünya düzenini temsil eden Birleşmiş Milletler Örgütü, NATO ve Avrupa Birliği gibi kurumlarda ciddi sarsıntılar yaşatan uluslararası gerilime yol açıyor.

Bu konuya ileride tekrar dönmek üzere, olası bir Irak müdahalesinde (müdahale sözcüğünü aynı zamanda savaş anlamında kullandığımı belirtmek isterim) daha çok ön plana çıkan aktörleri birbirlerinden biraz soyutlayarak ele almak tablonun tümünü ortaya çıkartmak bakımından kolaylaştırıcı olur.

Dünyamızı geren son gelişmelerin temelinde ve şüphesiz en başta gelen, bir bakıma süreç ile özdeşleşen aktör, Irak, özel olarak da bu ülkedeki Baas rejimidir. Elbette Irak'ta yaşayan Kürtlerin ve diğerlerinin dünden bugüne Irak'ta oynadıkları ve bundan sonra oynayacakları rol önemlidir ve buna ayrıca değinilecektir. Ancak Irak eksenli gelişmelerin bugünkü noktaya ulaşmasında Irak'taki Baas rejiminin başka bir rol oynadığı açıktır.

Konumuz bakımından ön plana çıkan ikinci (belki de birinci) aktör ise hiç şüphesiz ABD'dir. Özellikle son on yılda bu ülkenin geliştirdiği politikalar, dünyada yaşanan Irak eksenli gelişmeler bakımından gözden uzak tutulmamalı. Irak'a olası müdahale çerçevesinde yaşanan gelişmeler, ABD'nin beklentileri ve buna uygun politikaları çözümlenmeden anlaşılabilir. Unutmayalım ki Irak olmasaydı bile, ABD, ilerideki sayfalarda daha da tartışılacak olan, amaçlarına ulaşmak için, bugün Irakta somutlaştırdığı gerekçeleri bir başka yerde veya ülkede yaratmakta ve bulmakta sıkıntı çekmeyecekti.

Başını Fransa-Almanya ve Rusya'nın çektiği savaş karşıtı güçlerin tutumu Irak eksenli gelişmelerin uluslararasılaşmasında ve belki de mevcut dünya düzeninin kırılmasıyla sonuçlanacak bir yönde gelişmesinde belirleyici bir role sahiptir. Yukarıda belirtildiği gibi şimdiki karşıtlığın ne zamana kadar ve hangi biçimlerde sürdürüleceği önemlidir. Savaş karşıtı güçlerin yumuşayarak etkisizleştirilmesi veya belli noktalarda ABD ile uzlaşmaları dünden olanak dışı değil. Ancak söz konusu tutumun kararlılıkla sürdürülmesi dünya-

mızda şimdiden öngörülemez sonuçlara da yol açabilir.

Uluslararası kamuoyunun, barıştan yana güçlerin ABD'nin Irak'a müdahale politikalarına karşı gösterdiği tepki oldukça dikkat çekicidir. 15 Şubat 2003 tarihinde dünyanın dört bir yanında 10 milyonlarca insanın katıldığı dev gösteriler şimdiye kadar pek alışık olunmayan bir şey. Gerçi şimdilik, ülkeleri yöneten hükümet ve devletlerin kamuoyunun tepkilerine pek kulak astığı yok. Ancak bu tür tepkilerin yaratacağı birikimlerin günün birinde ciddi patlamalara ve siyasi değişikliklere yol açabileceği unutulmamalı. İngiltere'de kitlelerin seslendirdiği barış talepleri karşısında Başbakan Blair'in nasıl çark ettiğini hepimiz gördük. En önemlisi, bu tür olayların barış ve demokrasi bilincinin kökleşmesi ve yaygınlaşmasında oynadığı roldür. Söz konusu kitle hareketlerinde Kürtlere ilişkin vurguların olmayışı veya son derece cılız kalması ise bu hareketlerin barışçı özünü gölgelemez. Hatta bu tür kitlesel dalgaların büyüyerek kısa ve orta vadede ciddi yankılar yaratması da mümkün.

Irak'a olası müdahale çerçevesinde ön plana çıkan diğer bir aktör de Türkiye'dir. Öyle ki, Türkiye, ABD kadar olmasa bile, Irak sorununda etkin bir rol oynamak ve Irak'ın yeniden şekillenmesinde birinci derecede müdahil olmak istemektedir.

Tabii en son ve bu makalenin yazarı bakımından en önemli diğer bir aktör Kürtlerdir. Kürtlerin bir kısmı zaten Irak ile kader birliği içindedir ve geçmişte bu ülkedeki bütün olumsuzlukların birinci hedefi olmuşlardır. Bir de Türkiye'de, İran'da ve Suriye'de yaşayan Kürtler var. Bunların her biri içinde yaşadıkları ülkelerin koşulları tarafından şekillenirken, aynı zamanda Irak'taki Kürtlerin durumunu yakından izlemekte ve ondan etkilenmektedir.

Irak'a müdahaleye yaklaşımları bakımından dikkat çeken aktörlerden biri Arap dünyası ise bir diğeri de Irak'a komşuluk ve Kürt sorunuyla ilgileri bakımından Türkiye-İran ve Suriye'den oluşan gayresmî bloktur.

Taşları yerlerine koyma işine Irak'tan başlayalım.

Baas Rejimi, Tanrının Irak Halkına Bir Gazabı mı?

Irak'a ilişkin söylenecek ilk şey bu ülkenin yapay ve köksüz bir devlet oluşudur. Birinci Dünya Savaşı galiplerinin o andaki ve gelecekteki çıkarlarına uygun olarak, Ortadoğu da, masa başında sınırlarını çizdikleri bir düzine devletten birisi. Bütün köksüz devletlerdeki aşırılıkların ve istik-

rarsızlıkların hepsi Irak'ta var. Peşi sıra gelen hükümet darbeleri ve darbelerin doğasındaki kısımlar, ırkçılığı aşan şoven siyasal kültür(sözlük), Pan Arabizm, dev petrol gelirlerine dayalı kaynaklarla sınırsız silahlanma girişimleri, militarist ve terörist bir devlet aygıtı, devlet içinde oluşmuş ölüm bürokrasisi, toplumu en küçük dokusuna kadar denetleyen istihbarat ağı, kendi yurttaşlarına karşı kimyasal silah kullanabilme vahşeti, komşularına karşı saldırgan ve işgalci emeller...

Irak'ı tanımlayan daha çok şey söylenebilir elbet. Ancak, 1963 yılından beri ülkenin başına çöreklenmiş Baas rejiminin başardığı en önemli şey, Irak'ı kesintisiz 23 yıl dünyanın bir numaralı gündeminde tutabilmiş olmasıdır. Irak rejiminin içte yaşadığı cunta savaşları ve Kürtlere karşı işlenen suçlar bir yana bırakılırsa, Irak 1980 yılından bu yana dünyanın gündeminden hiç düşmedi ve daha bir süre de düşmeyecek.

1979 yılında İran'da Şah rejimi yıkılıp yerine Humeyni öncülüğündeki İslamcı rejim başa geçince, başta ABD olmak üzere batılı ülkeler tedirgin olmaya başladı. İran'daki rejimi zayıflatmak ve mümkünse çökertmek için batılılar Irak'ı İran'ın üzerine saldırtılar. Başta Baas Partisi'ne(1) ve Irak'a sınırsız destek veren ABD, bir süre sonra bu iki ülkeden hiçbirinin galip gelmemesi üzerine bir yıpratma politikası izleyerek savaşın sekiz yıl uzamasına yol açtı.

Irak ordusu daha savaşın ilk yıllarında İran güçlerine karşı kimyasal silah kullandı.

İran-İrak Savaşı'nda her iki taraftan toplam bir milyon insan öldü.(2)

İran Savaşı'nda burnu sürtülen Baas Rejimi, 16-17 Mart 1988 yılında dönerek hıncını Kürtlere aldı. Halepçe şehrine atılan kimyasal silahlar sonucunda ilk gün 5000 olmak üzere sonraki üç günde gerçekleşen ölümlerle birlikte toplam 13

bin insan yaşamını yitirdi. Bu saldırı ayrıca bir o kadar insanın yaralanmasına, çevrenin, bitki ve canlıların uzun süre yok olmasına yol açtı. Ama o zaman kimsenin gıki çıkmadı. Ne demokrasi havarisi ABD herhangi bir tepki gösterdi, ne de dünya uluslarını temsil iddiasındaki diğer ulusal ve uluslararası kurum ve yetkililerden ciddi bir tepki geldi. Saddam rejimi, 1990 yılında Kuveyt'i işgal edinceye kadar Kürdistan'da taş üstünde taş bırakmadı.

Sadece son 30 yılda, Saddam rejiminin ölümünden ya da kaybedilmesinden sorumlu olduğu Kürtlerin toplam sayısı 300 bini aştı. Kürdistan'da geniş yasak bölgeler ilan dildi ve buralardan boşaltılan insanlar toplama kamplarında ikamete zorlandı.

1970 yılından başlayarak, Saddam hükümeti Irak'ın en büyük azınlık grubuna mensup yüz binlerce Kürt'ü yerinden yurdundan etti, dört bin Kürt köyünü yakıp yıktı ve bu köylerin 200'üne de kimyasal saldırı düzenledi. Ülkenin kuzeyinde yerlerinden edilen yaklaşık 800 bin Kürt, köylerin büyük bir bölümü harap olduğu, her yer mayın tarlasına çevrildiği ve toprakları hala Irak güvenlik güçlerinin işgali altında olduğu için evlerine dönemiyor(...) Saddam Hüseyin 100 bin Kürt, Türkmen ve Süryani'yi Kerkük'ün petrol zengini verimli topraklarından sürüp yerlerine Arapları yerleştirdi.

Irak yönetimi, sürgünü bir siyasal yöntem olarak kullandı. Ülkede yerinden edilmiş 1 milyon kişi bulunuyor. Irak yönetimi 30 yıldır, petrol zengini ve verimli toprakları ele geçirmek, hallerinden memnun olmayan insanları cezalandırmak, onları boyun eğmeye zorlamak ve siyasi muhalefeti bastırmak için sürgünü bir devlet politikası olarak kullanıyor. Bu politikanın başlıca kurbanları Kürtler, Bataklık Arapları ve Şii çoğunluk oldu. Rejim, nüfusları daha az olan Türkmenleri ve Süryanileri de hedef aldı.(3)

Sadece son 30 yılda, Saddam rejiminin ölümünden ya da kaybedilmesinden sorumlu olduğu Kürtlerin toplam sayısı 300 bini aştı. Kürdistan'da geniş yasak bölgeler ilan dildi ve buralardan boşaltılan insanlar toplama kamplarında ikamete zorlandı. 1970 yılından başlayarak, Saddam hükümeti Irak'ın en büyük azınlık grubuna mensup yüz binlerce Kürt'ü yerinden yurdundan etti, dört bin Kürt köyünü yakıp yıktı ve bu köylerin 200'üne de kimyasal saldırı düzenledi. Ülkenin kuzeyinde yerlerinden edilen yaklaşık 800 bin Kürt, köylerin büyük bir bölümü harap olduğu, her yer mayın tarlasına çevrildiği ve toprakları hala Irak güvenlik güçlerinin işgali altında olduğu için evlerine dönemiyor(...) Saddam Hüseyin 100 bin Kürt, Türkmen ve Süryani'yi Kerkük'ün petrol zengini verimli topraklarından sürüp yerlerine Arapları yerleştirdi.

1991 Mart başkaldırısında Kürtlerin ele geçirdiği devlete ait gizli belgelerde Saddam rejiminin başından beri Kürtlere karşı sistemli bir soykırım politikası içinde olduğu görüldü.

Artık içerde yakıp yıkacak bir şey bulmayan Saddam rejimi bu kez kendi vilayeti olduğunu iddia ettiği Kuveyt'e saldırarak bu ülkeyi işgal etme kararı aldı. Bu, kabına sığmaz Saddam rejimini terbiye etmek için, ABD'ye bulunmaz bir fırsat sundu.

Saddam Hüseyin Kuveyt'e sahip olma arzusunun bildirince Birleşik Devletler Irak'ı rahatlatı. "Bu iş bizi ilgilendirmeyiz." 1990 Temmuz ayı sonunda Irak, birliklerini Kuveyt sınırında topladı; ABD, hareketi 14 Temmuz'dan beri an be an izliyordu. Saddam batılıların kendisine borçlu oldukları yeşil ışığın yandığını sandı.(4)

Irak'ın bu işgalci durumu dünyada büyük yankılar uyandırdı. 1990 Kasım ayında toplanan Güvenlik Konseyi aldığı 678 sayılı kararla Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesini istedi. Bu karara uymayan Irak'a karşı, ABD öncülüğünde uluslararası koalisyon Ocak 1991 yılında harekete geçti ve Irak'ı Kuveyt'en çıkarttı. Bağdat'ın önlerine kadar ilerleyen müttefik güçler, Saddam'ın silahlı kuvvetler aygıtını büyük oranda tahrip ederek geri çekildi. Bu dönemde ABD'nin Irak operasyonunu yarıda bırakmasının nedeni olarak, Saddam rejimi yerine koyacağı bir alternatiften yoksun olması gösterildi.

Saddam'ı yerinde bırakan Baba Bush, 15 Şubat 1991 yılında Kürtlere, Şiilere ve Irak ordusuna başkaldırma yönünde göz kırptı. Kürtler 1991 yılının Mart ayında, başta Kerkük, Erbil ve Süleymaniye olmak üzere Kürdistan'ın önemli bir bölümünü ele geçirdi. Ne var ki Kürtler (ilki 1975 yılında olmak üzere) ikinci kez ABD'nin ihanetine uğrayarak sırt üstü bırakıldı. Irak hava kuvvetlerinin uçuşuna yasak getiren ABD hükümeti, Kürtlerin üzerine helikopterlerle saldıran Saddam rejimine engel olmayı düşünmedi. Ta ki Saddam'ın saldırılarından kaçan milyonlarca Kürt, İran ve Türkiye sınırlarına dayanıncaya kadar. Kürtlerin bu trajik durumu basın kanalıyla dünya kamuoyuna ulaştırıldı. Aynı zamanda Türkiye'nin göçe karşı yardım talebi üzerine, Birleşmiş Milletler Örgütü harekete geçti. Güvenlik Konseyi aldığı 688 sayılı kararla, Irak'ın 36. paralelin kuzeyinde kalan alanı güvenli bölge ilan ederek Kürtlerin yerlerine dönüşleri sağlandı. Bu güvenli bölgeyi korumak üzere 11 ülkeden oluşan Çekiç Güç oluşturuldu.

Bu karar, Irak Kürtlerinin yaşamında bugünle ilgili değin gelen sürecin yolunu açtı.

1992 yılı Mayıs ayında Kürdistan'da; Irak tarihinin en özgür seçimleri gerçekleştirildi. Seçim sonucunda 105 sandalyeli Kürdistan Ulusal Meclisi, ardından da Kürdistan Bölge Hükümeti kuruldu.

Kürdistan'da iki partiye dayalı sistem kimi olumsuzluklarla birlikte birçok iyi sonuçlar da doğurdu.

Söz konusu iki partiye dayalı sistemin bir süre sonra iç çatışmaları ve bölgede iki başlı bir sistem doğurduğunu biliyoruz. Bu çatışmalar bölgede birçok değerli insanın ve ekonomik kaynakların yok olmasını, içerde ve dış kamuoyunda ise güven yitimini getirdi. 1994 yılından itibaren bölgede tamamen iki başlı bir yönetim kuruldu.

Bütün bu olumsuz gelişmelerin yanında son derece ileri adımlar da atıldı. Bugün Kürdistan bölgesi'nde bütün Irak'a örnek olabilecek demokratik bir ortam mevcut. Basın yayın alanından başlayarak diğer bütün alanlarda gıpta edilecek bir özgür ortam hakim. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 986 sayılı gıda karşılığı petrol kararına bağlı olarak gelen parasal destek sonucunda bölge tekrar imar edilerek yaşanabilir hale getirildi. Daha önce İran'a ve Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılan insanlar bölgeye geri döndü. Öyle ki Irak'ın iç kesimlerinden birçok insan bu bölgeye sığınma talebinde bulundu. Kürdistan bölgesi bütün Iraklı siyasi muhaliflerin bir sığınmağı haline geldi. 1994 yılından bu yana yaşanan çatışmasız durum ve petrol karşılığında gıda yardımı (Kürt bölgesine verilen pay, toplam miktarın %13'üdür) Kürdistan'da bugün hakim olan göreceli refah ve özgür ortamın oluşmasında önemli bir role sahip. Ancak kanımca olumlu ortamın doğmasında en az diğer iki faktör kadar etkili olan bir diğeri ise, iki partinin topluma hizmet etme konusunda birbirleriyle giriştiği rekabettir. Demokratik bir ortamda, partilerin kendilerini topluma kabul ettirme yönündeki rekabeti sonuçta topluma daha kaliteli hizmetlerin sunulmasına, bölgede demokratik hak ve özgürlükler düzeyinin yükselmesine yol açtı.

Irak Kürdistan Bölgesi'ndeki iki başlılık ise bir süreden beri sürdürülen diyaloglarla aşılmaya çalışılmakta. 1998 yılında Washington'da bir araya getirilen KDP ve YNK yetkilileri, daha sonraki süreçte, 1994 yılından beri toplanamayan parlamentoyu 4 ekim 2002 tarihinde topladı ve önemli kamu hizmetlerini ortaklaştırdı. Son dönemde ise her iki parti ortak bir liderlik altında ortak bir tutum izleme kararı aldı.

Irak'ın merkezindeki gelişmelere gelince. 1991 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Örgü-

tü'nün Irak'a yönelik ambargosu devam etti. Silah denetimleri konusunda ise Birleşmiş Milletler Örgütü denetçileri ile Irak yönetimi arasında sür-git bir tavşan kaç tazı tut oyunu ve kovalamaca oynandı. 1998 yılında yönetimin silah denetçilerini ülkeden kovmasıyla Irak, uluslararası sahnede tekrar boy vermeye başladı. 11 Eylül 2001 yılında Amerika'daki ikiz kulelere ve Pentagon'a gerçekleştirilen intihar saldırıları, ABD'ye, Irak'ın defterini bu kez tümünden dürmek için bulunmaz olanaklar yarattı.

ABD Dünyayı Nereye Götürüyor?

ABD'nin dünyadaki egemenlik çabaları yeni değil, gerçi. İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri içinde ilk sırada yer alan ABD, savaşın bitiminden hemen sonra dünyadaki ağırlığını her alanda hissettirmeye başladı. ABD, NATO Askeri Pak-tı'nın kuruluşuna öncülük etti, Marchal Planı ile Sosyalist blok dışındaki ülkeleri askeri ve siyasi bağımlılık ilişkileri içine çekti. ABD, eski sömürgeci emperyalist ülkelerin geri çekildiği yeni bağımsızlığına kavuşmuş eski sömürge ülkeleri yeni sömürgeci ağları içine aldı.

ABD kendini, "özgür dünya"yı komünizm tehdidine karşı koruma misyonuyla yükümlü görüyordu.

Başka bir deyişle dünyadaki bütün ülkeleri komünizmden koruma bu ülkeleri emperyalist tekniklerle tahakküm altına alma ve sömürmeyle aynı şeydi. Vietnam'a ABD saldırısı bu eğilimin en güzel örneğidir. Bir açıdan ve kuşkusuz ABD hükümetinin Soğuk Savaş ideolojisi çerçevesinde, Vietnam'daki savaş "özgür dünya"yı komünizmden koruma, komünizmin ilerlemesini durdurma yönündeki politik stratejisine uygundur.(5)

Bir dönem ABD'ye dünyanın jandarması denilmesi boşuna değil. Bu ülke bir yanda demokrasi havarisi kesildi, ülkesinin en eski demokrasilerden biri olduğunu iddia ederken öte yanda Komünizme Karşı Savaş adı altında gerçekleştirmediği suç bırakmadı. NATO bünyesinde oluşturulan ve doğrudan Pentagon tarafından kontrol edilen GLADYO, NATO üyesi bütün ülkelerde paralel illegal örgütlenmeye girerek bu ülkelerdeki sol ve demokrasi güçlerine karşı her çeşit yasadışı terör yöntemlerini uyguladı.

İran'da 1953 tarihindeki hükümet darbesi CIA tarafından kışkırtıldı.(6) İran'da Başbakan Musadık petrolü millileştirince, CIA genel oyla seçilmiş iktidara karşı bir darbe girişimi başlattı ve Başbakan Musadık idam edildi.(7)

Soğuk savaş döneminde hukuk dışı uygulamalar çığırından çıkmıştı.

1965 yılında Endonezya'da CIA destekli General Suharto öncülüğündeki faşist darbenin gerçekleştirdiği cinayetler sonucunda tam 1,5 milyon komünist öldürüldü. Amerika'nın müdahale ettiği Vietnam Savaşı'nda 1965-1975 yılları arasında iki milyon insan yaşamını kaybetti. Bir sol partiler güç birliği -Halk Birliği- tarafından desteklenen hekim Salvador Allende 4 Eylül 1970'te seçimleri kazanınca, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger 1970 Haziran'ında şu açıklamayı yaptı; "Halkının sorumsuzluğu yüzünden komünist olan bir ülkeye bakıp hareketsiz kollarımızı kavuşturmamıza bir neden göremiyorum".(8)

ABD'nin burnunun dibindeki bir ülkede sosyalist bir iktidarın kurulması hazmedilemedi. Bir dizi şantaj ve entrikadan sonra CIA'nın arkasında bulunduğu darbe sonucunda Halk Hükümeti 11 Eylül 1973'te devrildi. Başkan Allende Başkanlık Sarayı'nda efsanevi bir direniş sonunda katledildi.

ABD 1979 yılında Nikaragua'da iktidara gelen Sandinist Hükümetine karşı kontraları destekledi, 25 Ekim 1983'te Karaipier'deki küçük Grenada Adası'nı işgal etti, 20 Aralık 1989'da Panama işgal edildi. 30 Eylül 1991'de CIA ve ABD desteği ile Haiti'de General Roul Cendras, Aristide'yi devirdi. Bu Haiti'nin bağımsızlığını kazandığı 1804 yılından beri yapılan 172. hükümet darbesiydi.(9)

Daha sonra Güney Vietnam'daki mahpuslara karşı gerçekleştirilen kötü muameleyle ilişkin olarak Gazeteci Holmes Brown ile Don Luce şöyle yazdılar; "Dien hükümetini biz kurduk ve ona para verdik; izin almaksızın bombaladık ve ülkelerini kuruttuk; ama bağımsızlıklarına saygımızdan mahpuslarına kötü davranmalarına izin veriyoruz". (10)

ABD her zaman en kanlı diktatörlerin en büyük destekçisi ve koruyucusu oldu. Filipinler'de Marcos'un, Küba'da Batista'nın, Endonezya'da Suharto'nun, İran'da Şah'ın, Şili'de Pinochet'in, Nikaragua'da Somoza'nın ve daha nicelerinin arkasında ABD vardı. Daha geçtiğimiz Eylül (2000) ayında Ekvator Guine'sinin çilgin diktatörü Teodora Obiang, Başkan Bush tarafından büyük bir izzet ve ikramla Beyaz Saray'da ağırlanmadı mı? (ABD'nin yeni güvenlik stratejisinde "terörizm" önceki dönemdeki "komünizmin" yerini almış durumda. (...)) ABD Başkanı Bush, petrol ve silah lobilerinin adamları tarafından (Cheney, Rumsfeld, Wolfowitz, Perle, Feith, Balton, Crouch vb) kuşatılmış durumda ve ABD halkı bu klik tarafından aldatılıyor.(11)

1990 yılına gelindiğinde sosyalist sistem dağılmış, meydan tamamen ABD'ye kalmıştı. Bu dünyamızda ABD'nin mutlak egemenliğinin önündeki esas engel kalkması anlamına geliyordu. Dünya küreselleşiyor, sermayenin önündeki bütün sınırlar tuzla buz oluyordu. En büyük sermayeyi ABD temsil ettiğine göre, küreselleşme, son tahlilde ABD'nin çıkarlarının ve egemenlik alanlarının küreselleşmesi demektir.

New York Times Sunday Magazin yazarlarından Thomas Friedman: "Küresel ekonomik bütünleşmeden en çok faydalanan ülke olarak, bu sistemin sürdürülmesini sağlamak bizim sorumluluğumuzdur.(...) Küreselleşmenin sürdürülmesi bizim en önemli ulusal çıkarımızdır.(...)Küreselleşme biziz, ABD'dir. (...) Piyasanın gizli eli, gizli yumruk olmadan asla çalışmaz. MacDonaldis, F-15'lerin yapımcısı Mc Donnel Douglas olmadan gelişemez. Silikon vadisi teknolojileri için dünyada gerekli güvenli ortamı sağlayan gizli yumruğun adı, ABD silahlı kuvvetleridir". (12)

(Bu arada yıllardır iktisatçılar arasında tartışılan piyasanın gizli eline ilişkin sır da açıklığa kavuşmuş oluyor. Gerçekten de piyasanın ve bu arada küreselleşmenin gerisindeki gizli elin başta ABD ordusu olmak üzere diğer ülkelerdeki devlet aygıtları olduğuna en ufak bir şüphe bulunmuyor. Şimdilik piyasa konusunu burada tutarak konumuza devam edelim)

Birinci Körfez Savaşı'nda ABD, hem siyasi hem de askeri alanda geleceğin dünyasında oynamak istediği role ilişkin ipuçlarını gösterdi. Körfez Savaşı'ndan hemen sonra Baba Bush yeni bir dünya düzeninden dem vurmaya başladı.

Körfez Savaşı ABD'nin bir (polis) gücünü eksiksiz kullanabildiği ilk örnekti. Körfez Savaşı'nın önemi ABD'nin kendi ulusal saiklerinden hareketle değil, küresel hak adına, uluslararası adaleti sağlayabilecek tek güç olarak tarih sahnesine ortaya çıkışından gelir. Bu anlamda Körfez savaşı gerçekten de, Gerorge Bush'un iddia ettiği gibi, yeni bir dünya düzeninin doğuşuydu.(13)

ABD, bir süper güç rolünü bırakarak dünya imparatorluğuna soyundu.

İmparatorluk kavramı tek bir şefin, toplumsal barışı idame ettiren ve onun etik hakikatlerini üreten birleştirici bir gücün yönettiği küresel bir konser olarak tasavvur edilir. Ve bu tek güç sözü edilen amaçlara ulaşmak için, mecbur kaldığında, sınırlarda barbarlara içeride de asilere karşı "haklı savaşlar" yürütmek için gerekli kuvvetlerle donatılmıştır. (14)

İmparatorluğa yönelen ABD, söz konusu jandarma rolünü eksiksiz ve dünyanın her yerinde te-

reddütsüz kullanmaya başladı.

Amerikan dış politikası, ABD'nin dünyadaki askeri, ekonomik ve siyasi gelişmeleri denetlemesi gerektiği anlamına gelen, "tam ölçekli egemenlik" doktrini üzerine kurulu.(15)

Amerika bir imparatorluk; ancak içinde bulunduğumuz dönemi, önceki imparatorluk çağlarından ayıran şey, Amerika'nın tek imparator olması. Bu da yaptıklarını pervasızlaştırıyor.(16)

Soğuk savaş döneminde sıkça "dünyanın jandarması" rolüne soyunmakla eleştirilen ABD'nin bugünkü yönetimi de köye şerif olmaya hevesli gibi.

Yaklaşımları, stratejiyi ABD'nin, belirsiz bir geleceğe kadar, herhangi bir ülke veya ittifakın, kendisine rakip oluşturacak bir büyük güç olmasını önlemesi yönünde oluşturmak. Bu amaç için, gerekirse değil, gereklikçe güç kullanılması stratejinin mantıklı bir uzantısı.

Öyle görünüyor ki bu çerçevede anlamlandırılacak "müdahaleci" ve tek yanlı inisiyatifler alınmaya başlandı bile. İlk çuvallamalar da bu ilk inisiyatiflere eşlik ediyor. Venezüella'da gerçekleşen "iki günlük darbe" de ABD yönetiminin parmağı olduğuna dair "itiraflar" gazetelere yansıdı. Demokratik yollarla seçilmiş bir yönetimin başındaki Chavez'in darbeye uzaklaştırılmasından memnuniyetini belirten Washington, darbecileri alkışlarken ayakta yakalandı.(17)

Ancak yanlış bir hesap vardı. Dünyanın komünizme karşı palazlandırılıp silahlandırılan kökten dinci İslami hareketler boşlukta kalınca, oklarının sivri ucunu eski sahiplerine çevirdiler.

11 Eylül 2002 tarihinde ABD'deki iki hayati merkeze gerçekleştirilen uçak saldırıları hem terörün ulaştığı boyutu gösterdi hem de ABD'ye bundan sonraki adımları açısından bulunmaz fırsatlar sundu.

11 Eylül Dersleri

11 Eylül'ün yeni bir -Amerikan- yüzyılı tetiklediği söylenir. Olayın kimi polisiye boyutlarını bir yana bırakırsak, bu tarihi olayın gelecekte uzun süre tartışılacağı ve etkisinin epeyce hissedileceği kesin.

11 Eylül saldırılarında, daha önce tasavvur edilemeyecek bir organizasyon ve teknik kullanıldı. Çağın ürünü en yeni teknik olanakların terör örgütleri tarafından kullanılması bakımından, söz konusu saldırı dünyada büyük şok yarattı.

Öte yandan, saldırının hedefi olarak Amerikan modernizminin ve kapitalizminin sembolü ikiz kulelerin ve benzer biçimde ABD savunmasının merkezi Pentagon'un seçilmesi oldukça anlamlı

Dünün komünizme karşı palazlandırılıp silahlandırılan kökten dinci İslami hareketler boşlukta kalınca, oklarının sivri ucunu eski sahiplerine çevirdiler. 11 Eylül 2002 tarihinde ABD'deki iki hayati merkeze gerçekleştirilen uçak saldırıları hem terörün ulaştığı boyutu gösterdi hem de ABD'ye bundan sonraki adımları açısından bulunmaz fırsatlar sundu. 11 Eylül'ün yeni bir - Amerikan- yüzyılı tetiklediği söylenir. Olayın kimi polisiye boyutlarını bir yana bırakırsak, bu tarihi olayın gelecekte uzun süre tartışılacağı ve etkisinin epeyce hissedileceği kesin.

bulundu. Bu saldırı, Amerikalıların, güvendikleri fildişi kulelerinde de çok güvende olmadıklarını gösterdi. 11 Eylül saldırısı ABD imajını derinden sarsan bir olaydı. Ne en son teknik ürünü silah kalkanları, ne nükleer başlıklar ne de dünyanın en güçlü istihbarat örgütleri böylesine bir saldırıyı önleyebilirdi. Terör ABD'yi kalbinden vurmuştu. Bu saldırı ABD'de derin bir infial yarattı.

Oğul BUSH saldırıya karşı tepki göstermekte gecikmedi. ABD asimetrik bir savaş ile karşı karşıyaydı. Terör hiçbir yerde ve her yerde idi. Başkan Bush dünyayı iki kaba gruba ayırdı. "Ya bizden yana olursunuz ya da onlardan". Kimseye aralık bir kapı bırakmadı. Bundan böyle ABD, terörün gelip kendisini vurmasını beklemeyen onun ininde vuracaktı. Buna "önleyici savaş" adı verildi. Ve ilk hedef olarak Afganistan seçildi.

Fakat Afganistan Hareketi ABD kamuoyunda oluşan öfkeyi dindirmeye, kırılan ABD imajını onarmaya yetmedi. Bunun için daha uygun bir hedefe ihtiyaç vardı. Oysa o aranan hedef zaten yıllardır orada, bir yerlerde bekliyordu. Bu Irak'tan başka kimse değildi. Irak birçok bakımdan uygun bir hedefti.

Bir kere Irak ile Birinci Körfez Savaşı'ndan kalma hesaplar vardı. İkincisi, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin hemen tümünün Arap kökenliler olması, Irak'ı daha uygun hedef kılıyordu. Irak, son yıllarda birçok Güvenlik Konseyi kararını ihlal etmiş, bu nedenle de uluslararası toplulukla sorunlu bir ülke haline gelmişti. Ayrıca Irak, Kürtlere ve diğerlerine yıllardır uyguladığı terörle lanetli bir imaj edinmişti. Irak, Pan Arabizmin öncülüğü gibi Batı'yı ürküten bir role soyunmuştu. Irak, İsrail için en büyük tehdidi oluşturuyordu. Ve en son olarak Irak, Suudi Arabistan'dan sonra en büyük petrol yataklarına sahip bulunuyordu. Bütün bu faktörlerden her biri, Irak'ın 11 Eylül saldırısı sonrasında hedef

olarak seçilmesinde kendine göre bir paya sahip.

Ancak Irak'ın hedef tahtasına oturtulmasındaki kısa vadeli amaç, ABD'nin iç kamuoyunu rahatlatmaktı. ABD, en başta 11 Eylül darbesinin kamuoyunda yarattığı intikam duygusunu gidermek için Irak'ı vurmak istiyor. Uzun vadeli hedef ise, dünyada ekonomik, siyasi ve askeri alanda mutlak egemenlik kurmak için Irak'ın iyi bir mevzi oluşudur.

Ancak temel yaklaşımın bu olması, petrolün ABD için önemsiz olduğu anlamına gelmez Petrol ve enerji kaynaklarını denetlemek bir bakıma söz konusu dünya egemenliğini güvence altına almak demek.

John Flynn'in 1944'te yazdığı gibi, "Saldırgan düşman hep yağma, cinayet, tecavüz ve barbarlık uygular. Biz ise Tanrı tarafından bahşedilmiş bir görevle, bir alın yazısıyla, kurbanlarımızı ıslah ederken istemeye istemeye onların pazarlarını ele geçiririz, vahşi, ahmak ve paranoyak halkları uygarlaştırırken, şans eseri onların petrol kuyularına rastlayıveririz" .(18)

Aslında ABD, Ortadoğu ve Irak petrollerine bağımlı değil, çünkü Ortadoğu'dan petrol ihtiyacının sadece yüzde 15'ini karşılıyor.

Ancak, Avrupa, Çin, Japonya, Ortadoğu petrollerine bağımlı; ABD bölge petrollerini kontrol ederek, enerji ihtiyaçlarını Ortadoğu'dan karşılayan ülke ekonomilerini kontrol etmek istiyor. Başka bir deyişle Ortadoğu petrolleri aracılığıyla, Brezeinski'nin önerdiği Avrasya egemenliğini kurmayı amaçlıyor. Özetle, Irak Savaşı bir petrol savaşı olmaya aday.

Ancak ABD'nin resmi argümanları içinde en çok ön plana çıkan terör, terörle mücadeledir.

O halde şu terör kavramı üzerinde biraz durmakta fayda var.

Terör Nedir, Kim Terörden Ne Anlıyor?

Terörün kelime kavramı söz-

lüklerde yıldırma, korkutma, tedhiş olarak geçmektedir.(19) Elbette bu sözcüğe panik, karışıklık, istikrarsızlık yaratma, meşruiyetten yoksun şiddetle dayalı içerikler de eklenebilir. Peki, 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi bu kadar etkili ve fedakarlık gerektiren boyutta bir terörü nasıl açıklama-lı? Bu terör nasıl bir şeydir ki, ABD onunla savaşmak adına, bunca bedeli göze alarak koskoca bir devleti işgal edip o ülkenin hükümetini devirmeyi düşünür? Evet ABD bir kez daha işin kolayında. ABD yönetiminin terör olgusunun ekonomik, sosyal, psikolojik nedenleri üzerinde durma gibi bir niyeti yok. Zira onlar terörün, ABD'nin işlediği günahların bir ürünü olduğunu çok iyi biliyor. ABD yöneticileri ve benzerleri için terör sadece polisiye mantıkla ele alınması gereken bir şiddet unsurudur ve yine polisiye tedbirlerle çözülmesi gerekir.

Halbuki 11 Eylül olayı, gerçekten, hem insanlık açısından hem de ABD yönetimleri için üzerinde düşünülüp nice dersler çıkartılması gereken "hayırlı" bir olaydı. Kabul etmek gerekir ki 11 Eylül saldırıları birçok aydın ve entelektüel insanı dünyanın mevcut düzenini sorgulamaya, sorunun gerisindeki nedenleri düşünmeye itti. Bu nedenle de 11 Eylül saldırılarının daha adil ve eşitlikçi, hoşgörüyü dayalı bir dünya için oldukça öğretici olduğu söylenebilir. 11 Eylül saldırıları adalet, eşitlik ve özgürlükten yana bir sorgulama ve bilinç oluşturdu. Fakat bu, şimdilik ABD ve başkalarının 11 Eylül saldırılarını dünyaya kendi çıkarları açısından bir düzen vermeye engel görünmemektedir.

Öte yandan terör denilen olay sadece illegal şebekelere özgü bir faaliyet mi? Kimi devletler başka ülkelere karşı her türlü kanun dışı yollarla şiddet, baskı ve istikrarsızlığa başvurduğunda bu terör olmuyor mu? Başka ülkelerin meşru yönetimlerine karşı komplolara girişmek, sabotajlar tertiplemek, çeteleri örgütleyip meşru yönetimlerin üzerine salmak terör sayılmıyor mu? Şiddet ve terör başkaları tarafından uygulanınca suç da, devletler tarafından kullanılınca suç olmuyor mu yoksa? Yukarıda ifade edildiği gibi, bugün terörü uygulayanlar da, onların kullandığı yöntemler de esasen ABD mahreçlidir. El Kaide'yi, Afgan mücahitlerini, kontraları kim besledi, eğitti ve finanse etti? Şu Saddam denen adam kimin eseri? İşin bu yanı ile ilgili olarak daha bir düzine şey söylenebilir.

Evet, 11 Eylül saldırılarıyla en üst doruğuna çıkan terör dalgası, dünyadaki açlığın, baskının, her türlü ayrımcılığın, empati yoksunluğunun, antidemokratik anlayışın, her türlü eşitsizliğin ve en önemlisi devlet terörünün beslediği tepkinin bir

sonucudur.

Sanıldığı gibi aksine, 11 Eylül için en büyük kutlamalar Arap ülkelerinde değil, Latin Amerika'da olmuş. Bir Amerikalı gazeteci, Çin'de öğrencilerin yüzde 90'ından "11 Eylül bizi mutlu etti" yanıtını almış. Yunanistan'da yapılan üç kamuoyu araştırmasında, Yunanlıların yüzde 70'inin saldırıları desteklediği ortaya çıkmış.(20)

ABD'ye karşı bu nefret nedensiz değil. Ve bu nefret sadece son birkaç yıla özgü bir olay da değil. Bu, yılların baskı ve devlet terörünün yol açtığı bir patlama.

İnsanlığa karşı işlenen onca suçlar ve işlenen günahlar, şimdi terör olarak geri dönüp sahiplerini vurdu, vuruyor. Terörü sadece birkaç sadist, cani insanın veya bu tür insanlardan oluşan şebekelerin mahareti olarak açıklayabilir miyiz? Elbette bu tür insanlar da var işin içinde. Ancak çok derinde yatan etkenler ve birikmiş öfkeler yoksa, kim onlarca insanı, 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi, başkalarını öldürmeye gönderirken aynı zamanda kendisini de feda etmeye ikna edebilir?

Son yıllarda küreselleşmeden ve onun nimetlerinden söz etmek moda oldu. Oysa küreselleşme süreci, yarattığı derin eşitsizlik ve yol açtığı tahriklerle geniş bir coğrafyada öfke ve intikam tohumları ekiyor. O halde küreselleşme dediğin nedir?

Bir kere dünyanın yarısı küreselleşme denilen sürecin dışında. Öte yandan mevcut işleyiş de tek yanlı. Yani küreselleşme esas olarak batı merkezli ve daha çok da ABD merkezli. Doğunun, az gelişmiş ülkelerin ve Güney'in bütün kapılarının ve sınırlarının batı sermayesine ve batı mallarına açıldığı doğru. Oysa ters istikametten bir serbest işleyişten söz edilebilir mi? Başta ABD olmak üzere, ileri gelişmiş ülkelerin sınırları ve gümrük kapıları neden az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin mallarına kapalı? Neden batı pazarları yüksek gümrük kapıları ve kota sınırlamalarıyla sınırlı? Neden sanayi ülkelerinin sınırları güneyden ve doğudan gelen insan seline kapalı? Görülüyor ki ortada tek yanlı bir küreselleşme söz konusu. Ne diyordu New York Times Sunday Magazin yazarlarından Thomas Friedman: "Küresel ekonomik bütünleşmeden en çok faydalanan ülke olarak, bu sistemin sürdürülmesini sağlamak bizim sorumluluğumuzdur(...) Küreselleşmenin sürdürülmesi bizim en önemli ulusal çıkarımızdır.(...)Küreselleşme biziz, ABD'dir". (21)

Küreselleşmenin dünyada yol açtığı en büyük açmaz hem tek tek ülkeler bakımından hem de dünya çapında doğurduğu eşitsizlik ve gelir alanındaki uçurumdur. Birleşmiş Milletler verilerine

göre, son 15 yılda dünyanın en fakir yüzde 5'inin toplamının dünya üretiminden aldığı pay yüzde 2.3'ten yüzde 1.4'e düştü. En zengin yüzde 5'in aldığı pay ise yüzde 70'ten yüzde 85'e çıktı. (...) Dünyada 1.3 milyar insan yoksulluk sınırlarının altında. 800 milyon insan aç, 2 milyar insan elektriksiz yaşıyor. 4.5 milyar insan temel iletişim araçlarını kullanamıyor. Silahlara yılda harcanan para 1 trilyon doları buluyor. Oysa 1.3 milyar insanın barınağa, temiz suya, temiz suya, temel sağlık araçlarına kavuşmasının bedeli 130 milyar dolar... Başkan Bush'a yapılan bir sunuşta, Rusya'daki bir radar üssüne tam 69 nükleer başlığın yönlendirildiği ortaya çıktı. Amerikalılar buna "fazladan öldürme kapasitemiz" diyorlar.(22)

Yaşadığımız durumun başlıca nedenleri yüz milyonlarca insanın açlık, fakirlik, sefalet içinde yaşaması, zenginler ile fakirler arasındaki uçurumun ürkütücü bir şekilde büyümesi. Dünyamızda bunca sefalet oldukça, zenginlik bu derecede tahrik ettikçe kimse kendisini güven içinde hissedemez. Biyolojik açıdan var olma kaygısı insanı bazen suç işlemeye de sürükler.

Dünyamız fakirin sürekli zenginliğin tahrikiyle yakın temas halinde olduğu bir ev.

Bugün dünya 12 milyar insanı besleyebilir ve herkes barış, güven içinde yaşayabilir.

Bugün dünyanın yıllık geliri 30 trilyon dolar. 780 milyar dolar askeri harcamaya, 400 milyar dolar uyuşturucuya ve sırf Avrupa'da 105 milyar dolar alkollü içkilere gidiyor. Buna karşı, temel eğitime 6, hijyen ve su tesislerine 9, temel sağlık ve beslenme için de 13 milyar dolar ayrılıyor. Ve maldasyonun öteki yüzü: Dünyanın en zengin üç insanı, 48 geri kalmış ülkenin gayri safi milli hasılasının toplamından daha fazla servete sahip. Dünyanın en zengin 84 insanının serveti, 1.2 milyar nüfusu olan Çin'in gayri safi milli hasılasından daha fazla.(23)

Güneş sisteminin üçüncü gezegeninde son 50 yılın bilançosu: Zengin ülkeler daha zengin, yoksullar ise hep yoksul ve kalabalık. (...) Dünyalılının ortalama yıllık geliri son 50 yılda 2 bin 500 dolar civarından 4 bin 850 seviyesine yükseldi. Fakat dünyada hala günde 2 dolardan az bir parayla geçinen 2.8 milyar insan var. Bunların 1.2 milyarı ise, günde 1 doların altında bir günlük geçim kaynağına sahip. Fakirlik sınırının çok altındaki insanların yarıya yakını Afrika'da, bir o kadarı Asya'da. Küçük bir grup da Latin Amerikalılardan oluşuyor. (...)

Dünya yiyecek üretimi son elli yılda kalkınmakta olan ülkelerde üç kat arttı. Yine de bu ülkelerde her 100 kişiden 18'i asgari beslenme sorunu

yaşıyor. En yoksul ülkelerde her beş çocuktan biri beş yaşına erişemiyor. Açlık, ekşi büyüme, çocuk ölümleri ve AIDS Afrika'yı umutsuzluğa boğuyor.(24)

ABD ektiğini biçiyor. Batılılar cehenneme dönüştürülen dünyamızda cennet adalarında rahat yaşabileceklerini düşünüyor. Ektiklerinin tufan olarak kendilerini vurması karşısında bile hiç uyanmış görünmüyorlar. Ve hala terörle mücadelede, başka ülkelere demokrasi götürmekten, başkalarını silahsızlandırmaktan, yeni bir dünya düzeninden dem vuruyor, bunun içinde yeni maceralara girişiyorlar.

Terörün kaynaklarından bir parça söz edildi. ABD'nin sadece İsrail-Filistin sorununda izlediği taraflı tutum bile, bugün ABD'ye karşı özellikle Arap dünyasında gelişen nefreti açıklamaya yetiyor. ABD, yıllardır İsrail'in Filistin halkına karşı izlediği, sürgün, baskı, terör ve katliamlara tek yanlı destek verdi. Sharon Hükümeti'nin hemen 11 Eylül saldırılarından sonra Filistin halkına karşı yeni bir saldırı dalgası başlatması nedensiz değil. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin İsrail devletinin işgalci ve yayılmacı girişimlerini durdurmak üzere bugüne kadar aldığı 20'den fazla kararı ABD tarafından veto edilerek işlemez hale getirildi. Bu hem Arap dünyasında çığırından çıkan öfkenin, hem de Birleşmiş Milletler Örgütü'nün işlevsiz kılınmasının önemli bir nedenidir. Arap kamuoyu kendi baskıcı yönetimlerinin gerisinde ABD desteğinin farkında değil mi sanılıyor? Dikkat edilirse en köktenci hareketler, geçmişte ABD'nin demokrasinin canına ot tıkadığı en baskıcı yönetimler dönemindeki Afganistan, İran, Sudan gibi ülkelerde boy verdi.

Müslüman ülkelerde, ne zaman insan hakları ve halka saygıyla despotizm arasında bir seçim yapılması gerekse hep otoriter rejimler kazandı. İnsanlığın çoğunluğunun batı gibi düşünmediği ve batı'yı şiddetin, aşağılanmanın ve acının kaynağı olarak gördüğünün anlaşılmasının zamanı geldi.(25)

Irak'a olası bir müdahalenin Arap dünyasında ABD'ye karşı duyulan nefreti arttırması ve bunun yeni terör dalgalarına dönüşmesi gözden uzak tutulmamalı.

ABD, Irak'a müdahale gerekçelerinden biri olarak bu ülkeye demokrasiyi götürmekten söz ediyor. Ancak bunun nasıl bir demokrasi olduğundan söz etmiyor. Olsa olsa bu ABD türü bir demokrasi olmalı.

"Kapitalizmin cenneti ABD"de 30 milyon nüfus (yani toplam nüfusun % 10'undan fazlası) yoksulluk eşliğinin altında yaşamaktadır ve bunla-

rın çoğunluğunu da Siyahlar oluşturmaktadır.(26)

Bugün zencilere karşı Amerikan tarzı bir "ırk ayrımcılığı" uygulanmaktadır. Zenciler polisin birkaç saat içinde kuşatabildiği "downtown" ve gettolarda yaşarlar. Gettolar, Beyaz zenginler ve küçük burjuvalarca artık Afrikalı Amerikalılara bırakılmıştır.(27)

Amerikalı zencilerin % 97'si gözetleme kulesi ve dikenli tel kullanılmaksızın gözaltındadır.

Getto, resmi ekonomiden ve toplumun geri kalanından kopuktur. Konutların sefilliğine, bir de büyük bir suçluluk, yüksek bir ölüm oranı, toplumsal kuruluşlarda eğitimin yetersizliği ve müzmin bir işsizlik eklenir. Kendi başına küçük bir toplum, özel bir dili ve yapıları olan kapalı bir dünyadır bu. Şiddet, ailelerin bölünmesi, alkolizm, uyuşturucu; hareketsizliğe ya da intihar başkaldırılarına götüren umutsuzluğa yol açar.

Afrikalı Amerikalıların gettolarda tutulması şimdiki halde Birleşik Devletler'ce onaylanan "soykırım suçunun bastırılması ve önlenmesine ilişkin uluslararası sözleşmenin" C fıkrasına girer. Bu hüküm açıkça şunu belirtir: İşbu sözleşmede soykırım teriminden ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel bir grubu kısmen ya da tamamen yok etmek niyetiyle işlenen aşağıdaki eylemlerden herhangi biri anlaşılır: (...) Madde 11/C: Grubu bile bile, tamamen ya da kısmen maddi yok oluşa sürükleyecek yaşam koşullarına tabi tutmaktır'. ABD'de bir zencinin bir beyazlıdan yedi kat fazla bir cinayetin kurbanı olma riski vardır. Ve zencilerin kurbanı olduğu eylemlerin faileri genellikle bulunmaz. Zencilerin yaşadığı bölgelerde uyuşturucu kullanımı diğer yerlere göre sekiz kat daha fazladır. Ayrıca işlenen cinayetlerin % 40'ı uyuşturucu ile ilgilidir. ABD'de AIDS virüsü bulaşmış tüm çocukların yaklaşık % 80'i Afrikalı, Amerikalı ve İspanya asıllı çocuklardır

Bugün gettoda doğan beş zenci çocuktan biri uyuşturucu tutkunudur. Bu genellikle hamilelik döneminde annenin uyuşturucu kullanmasından kaynaklanır. Bu tür çocuklara "kokain bebekler" adı verilir. Bu tür çocuklar erken ölüm, yaşamlarında birçok hastalığa karşı direnç kaybı gibi acınacak durumlarla karşılaşır.

Zenciler içindeki uyuşturucu kullanımı ile ilgili fikri sorulan Detroit kentinin meclis üyelerinden biri "...Ama unutmamak gerekir ki, uyuşturucu halkı sakın tutmaya olanak verir" dedi. Yine aynı meclisin bir diğer iki üyesi "Bu kapitalist bir psikolojik eylem aracıdır" diyorlardı.(28)

ABD demokrasi ve insan hakları alanında üçüncü sınıf bir pratiğe sahip. Afganistan Savaşı'nda ele geçirilen esirlere (teröristlere) ABD hü-

kümetinin uyguladığı muamele her gün basına yansımakta.

ABD sadece insan hakları ve demokrasi alanında değil, onun yanı sıra çevreyi ve insanlığın geleceğini tehdit eden girişimlerden de geri kalmamaktadır.

Örneğin ABD Başkanı George W.Bush'un geçen mart ayında yaptığı açıklamayla, bir önceki ABD yönetimi tarafından imzalanmış ama henüz onaylanmamış olan KYOTO Protokolü'nü ABD'nin onaylamayacağını ilan etmesi buna iyi bir örnek oluşturuyor. Bilindiği gibi bu antlaşma, 1992 yılında kabul edilen ve dünyadaki iklim değişikliğini önlemeye yönelik çerçeve sözleşme bağlamında yapılmış bir belge. Kısaca, küresel ısınma felaketini önlemeye yönelik olarak sınıai üretiminde kullanılan bazı kimyasal gazların oranının, belli bir dönem için daha düşük bir düzeye indirilmesi konusunda taraf devletlere bazı yükümlülükler getiriyor. (...) Aynı ABD tutumunu, Başkan Bush'un yönetimi altında, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulmasına ilişkin uluslararası antlaşma karşısında da görmek mümkün.(29)

Uluslararası sözleşmeler, evrensel hukuk belgeleri, Birleşmiş Milletler gibi ulus üstü kurumların kararları ABD'nin çıkarlarıyla uyduğu oranda bir anlam ifade eder. Aksi halde ABD'nin kendini bu belge ve kararlara bağlı his etmesi için bir neden bulunmuyor.

ABD bir dizi ülke ile NATO çerçevesinde ya da ikili antlaşmalarla 100'den fazla ülkede asker bulunduruyor. ABD, uluslararası (IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve NATO gibi) birçok kurumu kendi denetiminde tutmakla imparatorluğa giden yolda hiçbir engel tanımıyor. IMF kredi kullandırma politikasının gözden geçirmeye başladığını bildiren Stratejik Forekast adlı internet sitesine göre; "örgüt borç verme tercihlerini ABD'nin terörlü mücadele hedeflerine bağladı" demektedir.(30)

Dünün güçlü Rusya'sı bile artık ABD'nin dümen suyuna girmiş durumda. İtalya'nın başkenti Roma'da kurulan düğün dernekle Rusya ile NATO nişanlandı. 53 yıl önce ABD ile batılı müttefiklerinin Sovyet "tehdidi"ne karşı oluşturdukları askeri ittifak, 28 Mayıs 2002 tarihinde NATO-Rusya Konseyi'ni kurarak, eski düşmanına eşit biçimde temsil edilebileceği bir alan açtı. (31)

ABD Irak'a demokrasi götüreceğini iddia ediyor. ABD'nin demokrasiden ne anladığı ayrı bir konu, ama Irak'a demokrasiyi götürme hakkını kim ona veriyor? ABD'nin kendi kendine böyle bir rol biçmesi, onun dünya jandarmalığını ne kadar benimsediğinin bir göstergesi. Üstelik ABD

bu girişimleri sadece kendi adına değil, bütün bunları uluslararası camia adına yaptığını söylüyor. Tabii böyle olunca da uluslararası kurumların canı cehenneme.

ABD'nin Irak'a demokrasi götürme iddiası, sömürgeci çağın yayılmacı ülkelerin mantığını ne kadar da çağrıştırıyor? Hatırlayalım, 1500'li yıllardan yakın döneme kadar sömürgeci ülkelerin kullandığı argümanlar nelerdi? Güya sömürge ülke halkları geri kalmış, kendi kendilerini yönetme yeteneğinden yoksundular. Bu ilkel toplumları eğitmek ve buralara uygarlık götürmek için, bunların ileri ülkelerin desteğine ve onlar tarafından yönetilmelerine ihtiyaç vardı. Zaman zaman da geri ülkelerdeki sıradan iç karışıklıklar ya da "yerli halkların sorumsuzluğu" sömürgeci ülkelerin daveti için yeterli neden sayılıyordu. Ne diyordu John Flynn; "Biz tanrı tarafından bahşedilmiş bir görevle, bir alın yazısıyla, kurbanlarımızı ıslah ederken istemeye istemeye onların pazarlarını ele geçiririz, vahşi ahmak ve paranoyak halkları uygarlaştırırken, şans eseri onların petrol kuyularına rastlayabiliriz".

Tam da ABD'nin şimdilerde yaptığı gibi. Önce bir yerlere demokrasi (dünün uygarlığı yerine) götürülecek. Daha sonra yine oranın güvenliği için askeri üsler kurulacak, bu arada da tesadüfen ülkenin enerji kaynaklarına rastlanacak ve ülke ekonomisinin kalkındırılması için kaynakların işletilmesi yoluna gidilecek. Bütün bu "gönüllü işler" için elbette çağın en gelişmiş silah teknolojisini, akıllı füzeleri, hayalet uçakları ve daha nicelerini kullanmak bir ihtiyaç. Ne de olsa şimdiki savaşlar oldukça temiz görünüyor.

ABD'nin Irak'a olası bir saldırı için kullandığı diğer bir gerekçe ise Irak'ın Kitleli İmha Silahlarına sahip olduğu iddiasıdır. Birleşmiş Milletler silah denetçileri yıllardır bu yönde kanıt arıyorlar. Halbuki söz konusu silahların varlığı için en büyük kanıt Kürtler oluşturuyor. Başta Halepçe olmak üzere 200'den fazla kimyasal silah saldırısına uğramış Kürt yerleşim merkezi, kimyasal silah sonucu ölen ve yaralanan binlerce insan Irak'ın kimyasal silaha sahip olduğuna dair yeterli kanıt değil mi?

Ama hayır, ABD için şovunda bir bakıma. Denetçilerin ciddi bir şey bulmamalarına ikna olamıyor. Nasıl olsun ki, bizzat kendisinin verdiği silahlar var ve ABD bunları bulma peşinde. Diğer yandan birileri için suç sayılmayan bir durum, niçin başkaları için suç oluyor? Örneğimizde kitle imha silahları insanlık için tehlikeli ve zararlıysa neden uluslararası çapta bunun gereği yapılmıyor. Böylesi çifte standartlarla dünyada kalıcı bir barış

ve istikrar sağlanabilir mi? Bu tutumuyla ABD dünya kamuoyuna karşı inandırıcı olabilir mi?

Nükleer silahların yayılması sürecini yakından izleyen Amerikan Bilim Adamları Federasyonu'nun yayınladığı raporda bakın neler yazılı: Raporu göre en az 18 ülke, nükleer silaha ya da bu silahları üretme kapasitesine sahip. ABD, Rusya, Britanya, Çin, Fransa, Hindistan ve Pakistan nükleer silaha sahip olduklarını resmen kabul eden ülkeler. İsrail'in yaklaşık 100 adet nükleer savaş başlığı olduğu biliniyor. Ancak İsrail, nükleer silaha sahip olduğunu teyit eden hiçbir belgeye imza koymuş değil. İran, Irak, Libya ve Kuzey Kore'nin de nükleer silaha sahip olduğu sanılıyor. 19 ülkenin biyolojik ve kimyasal silaha sahip olduğu ya da olmaya çalıştığı sanılıyor. Mısır, Hindistan, İran, Irak, İsrail, Laos, Libya, Kuzey Kore, Pakistan, Rusya, Güney Afrika, Suriye ve Tayvan. Oysa ABD, 1975'te imzalanan sözleşmenin bu tür silahların üretimini denetleyecek bir mekanizmayla uygulanmasını sağlayacak Uyum Protokolü'ne güvenlik gerekçesi ile karşı çıkıyor.(32)

Bunların ötesinde, ABD, geliştirmek istediği Stratejik Savuma Girişimi, başka bir adla nükleer kalkana bir süredir devam eden silahsızlanma çabalarını sabote ederek yeni bir silahlanma yarışı başlatıyor.

Irak'a müdahalenin eli kulağında olduğu şu aşamada ABD'nin izlemekte olduğu tutum sadece bu ülke ile Irak açısından değil, aynı zamanda bütün dünya için büyük önem taşıyor. İzlediği tek yanlı ve sekte politikalarla ABD mevcut dünya düzenini ve bu düzeni temsil eden bütün kurumları zorluyor. 10 AB üyesi ülkenin Irak'a müdahale konusunda ABD yanlısı bir tutum izlemesi bu birliği ciddi bir krizle yüz yüze getirirken, ABD'nin bir Birleşmiş Milletler kararı olmadan da tek başına müdahale edebileceği yönündeki çıkışları Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kısıtlı işlevini de yapamaz hale getirmektedir.

ABD'nin bu sekte ve başına buyruk politikasının insanlığı ciddi bir eşişe getirdiğini söylemek abartılı bir değerlendirme olmasa gerek.

Türkiye Aklın Uzağında

Türkiye, gündeme giren Irak Krizi konusunda izlediği politikalarla bir kez daha çıkmaz sokakta umut aradığını gösteriyor.

Türkiye'de kimi çevrelerin Irak'a ilgileri Mosul ve Kerkük meselesinden dolayı eskiye dayanır. Ancak son gelişmelerle birlikte, Türkiye - belli zikzaklarla birlikte- giderek tutumunu sertleştirmekte ve netleştirmektedir.

Türkiye'nin Irak sorununa ilgisinin temelini

de, belirleyici faktörün burada yaşayan Kürtler olduğunun artık gizlisi saklısı kalmadı. Türkiye bir süreden beri özellikle Kuzey Irak ile ilgili olarak kırmızı çizgilerden söz etmektedir. Bunlardan birincisi Irak'ta yaşayan Kürtlerin bağımsız bir devlet kurmalarını, ikincisi Kürtlerin Musul ve Kerkük petrol yataklarını ele geçirmemeleridir. Irak'taki Türkmenlerin varlığı ise Türkiye'nin Irak politikaları bakımından diğer bir referans noktası. Oysa Irak'taki Kürtler, gündemlerinde bağımsız bir devlet girişimi olmadığını her fırsatta ifade ediyorlar. Kerkük ve Musul kentlerine gelince; özellikle Kerkük bir Kürt şehri olarak kabul edilmekle birlikte, buradaki petrol yataklarının Irak halklarının ortak çıkarları için kullanılması gerektiği yönünde Kürt liderlerinin açıklamaları var. Irak'taki Türkmenlerin geniş bir azınlık hakları yelpazesine sahip olduğunu ise herkes bilmektedir. Ancak bütün bu açıklamalara rağmen, Türkiye'de, hükümet çevrelerinden ve bazen de bürokrasinin üst kesiminden Irak Kürtlerine yönelik tehdit ve hakaretlerin ardı arkası kesilmiyor.

Diğer yandan, Türkiye direkt olarak ve tek başına Kuzey Irak'a yönelik girişimlerde bulunmak yerine bu tür taleplerini ABD ile sürdürdüğü pazarlıklarda sıkı bir koz olarak kullanmayı tercih ediyor.

Sırf Irak'ta Kürtlerin lehine olabilecek gelişmeleri frenlemek için Türkiye ABD ile sürdürdüğü pazarlıklarda oldukça küçük düşürücü durumlara düştü.

Öte yandan, Türkiye'nin Irak'a, özel olarak da Irak Kürtlerine ilişkin izlediği politika kendi içinde tutarlı ve reel olmaktan oldukça uzak. Türkiye, yıllar yılı Baas rejimiyle ciddi sorunlar yaşamadan Irak ile iyi ilişkiler içinde yaşadı. Zaman zaman Irak'ın onayı ile Türkiye, sınır ötesi operasyonlar bile gerçekleştirdi. Körfez Savaşı'nda bütün dünya Saddam rejimine karşı cephe alı-

ken, geçmiş dönemin başbakanı Bülent Ecevit, Bağdat'a gidip Saddam'a destek mesajı iletmekten geri kalmadı. Şimdiki hükümet de bir yanda ABD ile Irak'a müdahale konusunun pazarlıklarını yaparken, devran başka döner ihtimaline karşı, bir bakanını yüzlerce işadamı eşliğinde Irak'a göndermekte bir sakinca görmedi.

Türkiye esasen mevcut Saddam rejiminden oldukça memnun. Ancak gelişmelere göre esnek bir manevra kabiliyetini kullanarak anında saf değiştirmesini becerebiliyor. Hem yüklü dış borçlarından, hem de bölgesel hesaplardan dolayı Türkiye, ABD'ye tamamen angaje olmuş durumda.

Türkiye'nin Irak konusunda izlediği politikanın evrensel meşruiyetten yoksun, kendi çapında tek yanlı ve hegemonyacı bir içeriğe sahip olduğu apaçık ortada.

Türkiye'nin, uluslararası hukuken, BM Şartı ve Helsinki Belgesi'nin ülkelerin toprak bütünlüğünü esas alan ilkelerini hatırladığı yok. Türkiye, herhangi bir ABD müdahalesine gücü oranında karşı çıkmak yerine, o, söz konusu paylaşımında nasıl bir rol alırımın hesaplarını yapıyor. Ve buna da, uygun bir kılıf bulunmuş; reel politika deniliyor.

Pusula, reel politika olunca, başka ülkeleri işgal etmek, bu ülkelerin nasıl bir düzene sahip olması gerektiği konusunda karar unsuru olmak; bütün bunların hepsi mübah oluyor.

Türkiye bir avuç Türkmen'in haklarını politikalarının eksenine alırken, Kürtlerin sahip olduğu en temel haklara karşı gösterdiği tahammülsüzlüğü ise ulusal çıkar anlayışıyla açıklıyor. Ulusal çıkar ve reel politika kavramları her düğümü açan birer tılsımlı anahtara dönüşmüş durumda.

Tılsımlı Anahtar; Ulusal Çıkar ve Reel Politika

İkinci Dünya Savaşı sonrası uluslararası düzeni ülkelerin toprak

Türkiye'nin Irak sorununa ilgisinin temelinde, belirleyici faktörün burada yaşayan Kürtler olduğunun artık gizlisi saklısı kalmadı. Türkiye bir süreden beri özellikle Kuzey Irak ile ilgili olarak kırmızı çizgilerden söz etmektedir. Bunlardan birincisi Irak'ta yaşayan Kürtlerin bağımsız bir devlet kurmalarını, ikincisi Kürtlerin Musul ve Kerkük petrol yataklarını ele geçirmemeleridir. Irak'taki Türkmenlerin varlığı ise Türkiye'nin Irak politikaları bakımından diğer bir referans noktası.

bütünlüğü üzerine kuruldu. Yukarıda sözü edilen Birleşmiş Milletler Yasası 2/4 ile AGİT Helsinki Belgesi 1/3-4 maddeleri ve daha bir çoğu ülkelerin toprak bütünlüğünü temel olarak kabul ediyor. Bugün dünyadaki görece barışa dayalı kısmi istikrar, bu prensiplerin kabulü üzerine kurulu. Keza bütün uluslararası ilişkiler de bu temel ilkeleri esas almaktadır.

Kuşkusuz her ülkenin dış politikasında ulusal çıkarlar gözetilecek ve elbette reel davranılacak. Ancak diğer evrensel kuralları gözetilemeden, dış politikanın salt bu kaygılara dayandırılması yayılmacılığa, istikrarsızlığa ve orman kanunlarına dönüş dışında herhangi bir sonuç doğurmaz.

Herhangi bir ülkenin ulusal çıkarları nerede başlar ve nerede biter? Örneğin Türkiye'nin ulusal çıkarlarının sınırlandığı bir çerçeve ya da uluslararası bir mutabakat yok mu dur? Kabul etmek gerekir ki, Irak olayında hem ABD, hem de Türkiye, izledikleri politikalarla uluslararası meşruiyetin sınırlarını aşarak tam bir keyfiyet içindeler. Burada izlenen politikalar bütünüyle kaba güce ve zora dayandırılmaktadır.

Öte yandan, Türkiye'de kimi çevrelerin zaman zaman dile getirdikleri Kerkük ve Musul petrollerine ilişkin hak iddiaları ne kadar meşrudur. Örneğin 73 yıl önce ve henüz dünyadaki taşlar yerli yerine oturmadan Musul'un Misakı Milli sınırları içinde sayılmış olması, bu hak iddiaları için haklı neden sayılabilir mi? Bu mantık Osmanlı'nın eskiden mülkü sayılan Arabistan, Kuzey Afrika ve Avrupa için de hak iddialarında bulunmayı gerektirmez mi? Ya da Pan Türkizmin dayandığı bir anlayışla bütün eski "Orta Asya anayurdu" istemek mi gerekir? Açık ki bu, hayal olmaktan öte tam bir emperyalist politikadır ve böylesi politikaların, geçmişte olduğu gibi acı, istikrarsızlık ve kaos yaratmak dışında bir sonucu olamaz.

Türkiye'nin şu Irak'taki Kürtler bağlamında geliştirdiği diğer argümanlara ne demeli? Örneğin şu ağızlarda sakız haline getirilen ulusal çıkar ne demektir? Açıkça söylenen şudur; Irak'taki Kürtler özgürlüklerine kavuşursa, bu hastalık! Türkiye'deki Kürtlere de sirayet eder. Bunun için de Irak'ta Kürtlerin daha fazla ileri gitmelerine izin verilmemeli. Çünkü bu Türkiye'nin milli çıkarlarına aykırıdır. Bu tez, esasen Türkiye'yi yönetenlerin, demokrasi anlayışları bakımından, bir suçüstü durumudur.

Özgürlüklerden, temel hak ve özgürlüklerden korkmak, kendi insanlarına bunları esirgemek; Türkiye'nin esas açmazı burada. Ama bu açmaz Türkiye için yetmiyor ki, o, kendi sınırları içindeki insanlara (Kürtlere) sirayet eder diye başka

bir ülkedeki insanların (Kürtlerin) da temel hak ve özgürlükleri kullanmasına karşı duruyor ve bunu bir savaş nedeni sayıyor.

Türkiye'nin özrü kabahatinden büyük. Türkiye'nin ulusal çıkarlarına aykırı olarak gösterdiği gerekçeler esas olarak onun içerdeki zaafılarını ele veriyor. Demokrasi dışı saplantıların bir toplumu nerelere taşıyabileceğinin somut bir örneğidir bu. Yarın komşu bir ülkede ileri düzeyde demokratik bir ortam kurulursa, herhalde içe bulaşmasın diye, ona da karşı çıkmak gerekecek!

Açıkçası Türkiye'nin Irak'a ve özel olarak buradaki Kürtlere karşı izlediği politika, onun genel olarak demokrasiye, hak ve özgürlükler toplumuna ve uluslararası evrensel değerlere gösterdiği değerlerin bir ölçüsünden başka bir şey değil.

Türkiye'nin Irak ve Irak Kürtlerine ilişkin tutumu hem akılcı ve meşru değil, hem de reel olmaktan uzaktır.

Bir kere Türkiye'nin içindeki sorunları başından aşkın. O, Irak'taki Kürtlere karşı izlediği yanlış politika ile kendisine karşı safları genişletmekten başka bir şey yapmıyor. Buradaki 5 milyon insanı hedef almanın ne tür reel bir yanı olabilir? Sırf Kürtlere ilişkin saplantılar nedeniyle, Türkiye, Irak gibi bir ülkenin iç işlerine müdahale ediyor ve bu ülkede şöyle şöyle değil de böyle bir sistemin kurulmasını dikte ettirmeye çalışıyor. Oysa bu, Irak halklarının iradesini düpedüz ipotek altına almaktır. Irak halklarının diğer bütün halklar gibi kendi özgür iradeleri doğrultusunda istedikleri herhangi bir sistem içinde yaşama hakları var. Bu, federasyonun herhangi bir biçimi olabilir, üniter devlet ya da başka bir şey. Türkiye'nin buna müdahale hakkı olmamalı.

Bu tutum bir halkın özgür iradesine müdahale, bir ülkenin bağımsızlığını hiçe saymadır.

Daha önce belirtildiği gibi, Irak Kürtlerinin yaşadığı coğrafya, mevcut statüye göre Irak denilen ülkenin topraklarıdır. Burada sadece Kürtler değil, birçoklarıyla birlikte ve daha çok Araplar yaşıyor. Türkiye'nin müdahale girişimlerinin başta Irak Ulusal Kongresi olmak üzere bütün Iraklıların tepkisini çekmesinin de nedeni budur.

Çokça söylenen bir gerçeği burada tekrarlamakta yarar var. Türkiye gereksiz hassasiyetlerle bölgede antipati toplayacağına, en başta Irak Kürtleriyle iyi ilişkiler geliştirmeli ve onların güvenini kazanmalıdır. Türkiye'de gerçek anlamda özgür ve demokratik bir düzen kurulduğu zaman bugünkü korkuların ne kadar yersiz olduğu daha iyi anlaşılacak. Tabi ki bu maharet ister. Yaptıklarınızla cazibe merkezi olmak varken, başkaları-

ni suçlamanın ya da başkalarından korkmanın alemi yok.

Kuzey Kıbrıs olayı Türkiye'yi yönetenler için oldukça öğretici olmalı. Türkiye onca müdahale ve masrafa rağmen Kuzey Kıbrıs Türklerinin Rum tarafına geçişine engel olabiliyor mu? Ne vatan millet edebiyatı, ne ulusal çıkarlar hamaseti ne de başka bir güç buna engel olabiliyor. O halde kullanılan yöntemlerde izlenen politikalarda bir yanlışlık var. Yanlıştan ne kadar erken dönülürse kârdır.

Son Söz Kürtler Hakkında

Öncelikle konuyu ikiye ayırıp Irak Kürtlerini ayrı Türkiye Kürtlerini ayrı işlemekte yarar var. Şimdilik diğer ülkelerdeki Kürtlere ilişkin söyleyecek bir şey yok. Ancak esas konumuz gereği Irak Kürtleri üzerinde yoğunlaşma ihtiyacı ortada.

Söz konusu Irak denklemine Kürtler, belli başlı temel aktörlere göre en zayıf tarafı oluşturuyor. Ancak Irak muhalefeti içinde de en örgütlü kesimi temsil ediyor. Bu açıdan da denebilir ki bütün eksi ve artılarına rağmen Irak düğümünde anahtar rol Kürtlere düşüyor. Şimdilerde ABD ve Türkiye arasındaki gizli pazarlıkların ana konusunun Kürtler olması da bir yerde bunu doğruluyor.

Başta belirtildiği gibi şu 12 yılda Kürtler Irak'ta önemli bir mesafe kat ettiler. Kendi içlerindeki çatışma ve buna bağlı kimi olumsuzluklara rağmen, bugün Irak'ta Kürtlerin elde ettikleri kazanımlar küçümsenemez.

4 Ekim 2002'de Kürdistan Ulusal Parlamentosu'nun ortak açılışı, 15-16 Aralık 2002'de Londra'da Irak Ulusal Kongresi'nin gerçekleştirilen toplantısında ortak bir stratejinin çizilmesi ve bu çerçevede Irak için çoğulcu ve federal bir sistemin öngörülmesi, son günlerde KDP ve YNK'nin ortak bir liderlikte anlaşması ve en son olarak 1-2 Mart 2003 tarihinde Irak Ulusal Kongresi'nin Selahaddin kentinde toplanabilmesi ve bu toplantıda 6 kişilik bir yürütme (konseyi) organı seçebilmesi son derece önemlidir.

Gelinen aşamada koşullar, Irak Kürtlerini son derece temkinli ve dikkatli davranmaya itiyor. Çünkü herhangi bir durumda Kürtlerin bütün bu kazanımlarını kaybetme riski var. Bu nedenle de Kürtlerin herhangi bir maceraya veya kumara girişmeleri beklenmiyor.

Öte yandan, kabul etmek gerekir ki Irak'taki iki Kürt partisi de yılların içinden geçerek bir hayli tecrübe edindiler. Irak Kürtlerinin tek başlarına Saddam rejimini devirme gibi bir hevesle-

ri olmadığı gibi, olası bir müdahalede ABD'nin paralı askeri olma gibi bir niyetleri de yok. Ayrıca Irak Kürtleri hiçbir zaman açıktan herhangi bir ABD müdahalesini davet etmediler, buna açık bir destek vermediler. Tam tersine ABD'nin müdahalesine ve diğer hesaplarına karşı temkinli bir tutum izlemeyi elden bırakmadılar. Esasen Irak Kürtlerinin ABD'ye güvenmediklerini söylemek daha doğru. Zira ABD bugüne kadar Kürtlere ilişkin net bir politika ortaya koymuş değil. ABD her zamanki gibi oldukça pragmatist ve (Kürtler bakımından) günübirlik bir politika izlemeyi sürdürüyor.

Özellikle Türkiye ile yapılan gizli pazarlıklar Irak Kürtlerini oldukça rahatsız etmekte. Sadece Irak Kürtleri değil, birçok Amerikalı politikacı ve yazar bile ABD'yi, üçüncü kez Kürtlere ihanet etmemesi için sık sık uyarmakta. Genel kanı 50 yıllık bir stratejik ortak olan Türkiye'yi kaybetme pahasına ABD'nin Kürtlere destek vermeyeceği yönündedir. Gerçi ABD'nin Irak Ulusal Kongresi'nin üzerinde anlaştığı demokratik, çoğulcu ve federal Irak konseptini benimsediği açıklandı. Ancak ABD'nin Türkiye'nin baskılarına karşın bu tutumunda ne kadar duracağı herkes için bir soru işareti. ABD'nin kısa vadeli projeleri, daha doğrusu istikrarlı bir Irak'ın inşası pençeresinden bakıldığında ise ABD'nin Kürtlere bir hayli ihtiyaç duyduğu ortada. Belki bu, ABD'nin kolayca Kürtleri sırtüstü bırakmaması için bir gerekçe olarak görülebilir.

Öte yandan Irak Kürtlerinin ABD gibi hiper bir devletle ilişkilerinin oldukça sıkıntılı olduğuna kuşku yok. İsmet İnönü'ye mal edilen bir deyişle, "ABD gibi ülkelerle ittifak kurmak, ayı ile aynı yatağa girmek gibi tehlikeli bir şey".

Özetle Irak Kürtleri önünde iki yol uzanmaktadır.

Bunlardan birincisi Irak muhalefetine üzerinde anlaştığı ve ABD'nin benimsiyor görüldüğü demokratik ve federal bir sistemin kurulmasıdır. Bu hem Irak'ta kalıcı bir barış ve istikrarın tesisi için önemli hem de Kürtlerin mevcut belirsizlikten kurtulup belirli bir statüye kavuşmaları için gerekli.

İkinci yol ise, Kürtlerin şu anda sahip oldukları demokratik hakları tırpan, içi boşaltılmış bir federasyon ya da başka bir siyasal biçimin Irak'ta hakim kılınmasıdır. Bu Kürtler bakımından yeni sıkıntılar, Irak için ise yeni istikrarsızlıklara neden olur. Bu iki seçenektен hangisi formülün hayat bulacağı sorunu, kabul etmek gerekir ki, en başta bu işin baş aktörü olan ABD'ye, daha sonra da Irak Kürtlerinin ve demokrasi güçlerinin tutum

Kürtler, belli başlı temel aktörlere göre en zayıf tarafı oluşturuyor. Ancak Irak muhalefeti içinde de en örgütlü kesimi temsil ediyor. Bu açıdan da denebilir ki bütün eksi ve artılarına rağmen Irak düğümünde anahtar rol Kürtlere düşüyor. Şimdilerde ABD ve Türkiye arasındaki gizli pazarlıkların ana konusunun Kürtler olması da bir yerde bunu doğruluyor. Başta belirtildiği gibi şu 12 yılda Kürtler Irak'ta önemli bir mesafe kat ettiler. Kendi içlerindeki çatışma ve buna bağlı kimi olumsuzluklara rağmen, bugün Irak'ta Kürtlerin elde ettikleri kazanımlar küçümsenemez.

ve duruşlarına bağlı olacak.

Türkiye Kürtleri ile söylenecekleri şimdilik başka bir zamana bırakarak konumuzu toparlamak gerekirse:

Sonuç Yerine

1. ABD'nin olası bir Irak müdahalesinin Kürtler bakımından mutlak olarak olumlu sonuçlar doğuracağı söylenemez. Kürtler herhangi bir altüst oluşta yeni mevziler kazanabilecekleri gibi eldekilerini de kaybedebilirler.

2. ABD müdahalesi sonucunda, Ortadoğu'da, statükonun değişmesi mutlaka Kürtlerin yararına olacak diye bir kural yok. Statüko değişikliğinde kimler etkili ise sonuçta değişim onlara yarar. İran'da 1979 yılında statüko değişti, yerine daha kötü koşullar geldi. Birinci ve İkinci Dünya savaşları sonunda da bütün dünyada statüko değişti, ancak Kürtlerin durumu değişmedi. Dolayısıyla statüko değişikliğinin her zaman olumlu yönde sonuçlar doğuracağı söylenemez.

3. ABD gibi hiper bir güç eğer Saddam rejimini değiştirmekte kararlıysa, ki öyle görünüyor, o halde başta Kürtler olmak üzere bir bütün olarak Irak'taki demokrasi güçlerinin elden geldiğince bu süreci etkilemeleri ve süreci lehlerine çevirmeleri son derece doğaldır.

4. Şu anda Irak'a müdahale sürecinin özellikle Kürtler boyutunu etkileyen en büyük faktör Türkiye'dir. Deyim yerinde ise Kürtlerin kaderi biraz da Türkiye'nin baskılarına ABD'nin ne kadar direneceğine bağlıdır.

5. Irak Savaşı'nın seyrini etkileyen diğer bir faktör de Almanya, Fransa ve Rusya gibi savaş karşıtı blokun izleyeceği tutumdur. Arap ülkelerinin şimdilik Saddam'ı sürgüne ikna etme gibi hayırlı bir iş dışında fazlasını becereceğini beklememeli.

6. Kürtler ve diğer muhalif

güçler Irak vatandaşı olmalarının yanı sıra bir de dünya vatandaşıdır ve bir de gelişmelere bu gözle bakmalıdırlar. Yangın çıkmış (küresel) köyünüzde kendi küçücük evinizde güven içinde olamazsınız. Bu nedenle, ABD'nin Irak müdahalesinde Kürtler'in kazançlı çıkmaları yetmez. Ortaya çıkan fırsatlar kaçırılmaksızın olaya bir de evrensel boyuta bakmayı ihmal etmemeli.

7. Olaya evrensel boyutta baktığında ABD'nin Irak müdahalesinin esasen bir sürecin parçası olduğu ortada. Bu süreç, ABD'nin evrensel bütün değer ve kurumları çiğneyerek dünyada mutlak hakimiyetini kurma yönünde işlemektedir. ABD bundan böyle, evrensel hukuk ilkeleri, Birleşmiş Milletler Örgütü kararları yerine dış politikasında kaba gücü ve ulusal çıkarlarını referans alma eğiliminde. Bu insanlık açısından ciddi riskler taşımaktadır. Irak olayı, deyim yerinde ise ilk provadır ve esas arkası gelecektir. ABD'nin söz konusu mutlak egemenlik politikası insanlığın kazandığı bütün değerlerin çiğnenip bir tarafa alınmasından başka bir şey değil.

8. "Önleyici savaş" konsepti söz konusu mutlak egemenliğin önündeki bütün engelleri kaldıran bir kılıftır. ABD kendine, bütün dünya ile ilgili hem bir yasama ve hem de çıkardığı yasaları uygulama (yürütme) organı misyonunu biçmektedir. Bu ABD'nin istediği her ülkeye müdahalede bulunabileceği ve işgal edebileceği anlamına gelmektedir. Bunun için şurada ya da şu ülkede benim için risk unsurları vardır demesi yeterlidir. Durum böyle olunca, ABD'nin bu tek yanlı müdahale anlayışının dünyamızı ne tür karışıklıklara ve felaketselere sürükleyeceğini önceden tahmin etmek güç.

9. Bu çerçevede, ABD'nin yürüttüğü bu hegemonyacı politikalara karşı çıkılmalıdır.

Irak'a yapılacak bir müdahale

için meşru bir dayanak aramak son derece insanidir. Bu meşruiyet yeni bir Birleşmiş Milletler Kararı ile somuta kavuşabilir.

Öte yandan, sadece sonuçlara bakarak olayları değerlendiremeyiz. Amaca ulaşmak için kullanılacak araçlar da en azından amaç kadar önemlidir. Bu nedenle de kullanılan araç, yol ve yöntemlerin de meşru olması gerekir. Bu genel olarak insani bir duruştur. Bu düşünün dar anlamda sol veya sosyalist duruşla bir ilgisi yoktur.

10. ABD'nin tek yanlı müdahale girişimlerinin damgasını vurduğu bu sürecin mutlaka ABD'nin beklentileri yönünde işleyebileceği söylenemez. Çünkü toplumsal gelişmelerde her zaman bütün faktörleri önceden kestirmek mümkün değil. Süreç içinde devreye giren yeni faktörlerle birlikte sürecin farklı rotalara yönelmesi her zaman mümkündür.

11. ABD'nin söz konusu yeni tutumu dünyadaki mevcut düzeni sarsmaya adaydır. Ancak bu sarsıntının sonucunda nasıl bir düzen kurulacağı

konusu belirsizdir.

12. Geline aşamada uluslararası ilişkileri belirleyen kaba güç ve ulusal çıkar gibi parametrelerdir. Bu kurallar serisine bulunan kılıfın adı ise reel politika olmakta. O halde sorun, bir yerde bu kurallarla oyuna katılmak değil. Böylesi bir tutum mevcut kurallarla oyunun (dünya düzeninin) sürgit devamı anlamına gelir. Oysa insanlığın yeni bir düzene ihtiyacı var. Bu ise oyunun kurallarını değiştirmekten geçer.

13. Bin yıllara dayalı zengin bir birikimi edinen insanlığın, dünyadaki durumun bugünkünden daha geriye götürülmesine karşı sesiz kalacağına ihtimal verilemez. Özgürlük, eşitlik ve demokrasi bilinci oldukça gelişmiş insanlığın, dünyadaki yeni sarsıntıları daha iyi ve yaşanılabilir bir düzen kurmak için fırsat olarak değerlendirilebileceği beklemek...Neden olmasın?

* Bu yazı, ABD ve İngiltere'nin Irak'a müdahalesi başlamadan birkaç gün önce yazıldı.

Dipnotlar:

1. Ebul Hasan Beni Sadr, Le Monde, 30 Ekim 2001, İran'ın 1980-1981 yılları arasındaki Cumhurbaşkanı, Radikal 2 Kasım 2001
2. Kapitalizmin Kara Kitabı, s.178 Ortak Eser, Evrensel basım yayın, Ocak 2001, ikinci baskı, İstanbul. Bu eser yirmiden fazla araştırmacı yazarın ortak çalışması sonucunda oluştu.
3. ROBERT COHEN/JOHN FAWCETT, Brookings Enstitüsü Uzmanı/Serbest Araştırmacı, 30 Aralık 2002, Radikal, 15 Ocak 2003
4. Kapitalizmin Kara Kitabı, s.179
5. İmparatorluk, M.Hard A. Negri, Sayfa 193, Ayrıntı Yayınları, İkinci basım 2001 İstanbul
6. Ebul Hasan Beni Sadr...
7. Kapitalizmin Kara Kitabı s.179
8. Age. s.238
9. Age. s.244
- 10.Age. s.127
11. FİKRET BAŞKAYA, T.B.M.M ÜYELERİNE AÇIK MEKTUP, 06.02.2003
12. Cumhuriyet gazetesi 5 Nisan 1999 s.11, Neo-Liberal Saldırı Kriz ve İnsanlık, Ortak Eser, Sayfa 32 Ütopya 1999 Ankara
13. İmparatorluk, s. 195
14. İmparatorluk, s.34
- 15.GERGE MONBIOT, The Guardian 23

- Ekim 2001, Radikal 26 Ekim 2001'den.
- 16.Ulaş Başar Gezgin, 27 Mart 2002 tarihinde Boğaziçi Üniversitesi'nde konuşma yapmak üzere Türkiye'ye gelen 'Fundamentalizmler Çatışması' adlı kitabın yazarı Tarık Ali'nin konuşmasından alıntı. Radikal, 31 Mart 2002
17. AHMET K. HAN, Radikal, 20 Nisan 2002
18. GERGE MONBIOT ...
19. TÜRK DİL KURUMU TÜRKÇE SÖZLÜK, Cilt 2, Yeni baskı, 1988 Ankara.
20. Ulaş Başar Gezgin ...
21. Cumhuriyet Gazetesi, 5 Nisan 1999 s.11
22. TÜRKER ALKAN, Radikal, 24 Haziran 2002
23. VİKTOR NETAS, Yunan Gazetesi Elefterotipia, 23 Ekim 2001, Radikal 27 Ekim 2001'den.
24. BAHADIR KALEAĞASI, Radikal, 1 Haziran 2002.
25. EBUL HASAN BENİ SADR...
26. Kapitalizmin Kara Kitabı, s. 12.
27. Kapitalizmin Kara Kitabı, s.249
28. Kapitalizmin Kara Kitabı, s.254.
29. GERGE MONBIOT...
30. Haber, Radikal 1 Mayıs 2000
31. Radikal, 29 Mayıs 2002
32. Radikal, 12 Eylül 2002

Yanlış

yanlışla düzeltmek,

yanlıştır

● Yılmaz Çamlıbel

Ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve teknik konularda düşünen, proje üreten ve bu projeleri pratiğe geçiren kişi, parti ve kadroların bazı yanlışlıklara düşmesini doğal karşılamak gerekir. Zira yalnız delillerle ölümler hata yapmazlar.

Bazıları, hiçbir ciddi inceleme ve araştırma yapmadan, konu hakkında detaylı bilgi sahibi olmadan adım atar. Aldığı neticeler üzerinde de fazla düşünmezler. Bu tür kişi ve ekipler, daha işin başında ciddi yanlışlıklar içine girerler. Çoğu kez, bu hataların farkına bile varmazlar. Varsalar bile, bu gerçeği kabullenmezler. Bu tür insanların başarılı olma şansları yoktur.

Bazıları ise, proje yapmadan önce ciddi bir fizibilite çalışması yaparlar. Gerekli bilgi ve belgeleri toplamak için ciddi araştırma ve incelemelerde bulunurlar. Uygulamada, önüne çıkabilecek olan zorluk ve handikaplar üzerinde düşünürler. Bu zorluk ve handikapları aşabilmenin önlemlerini alırlar. Uygulama aşamasında ise, yaptıklarını izler, alınan neticeleri irdeler ve yorumlarlar. Ayrıca kendi dışındaki insanların eleştirilerini dikkate alır, bu konu üzerinde düşünürler. Sonuçta hiçbir komplekse kapılmadan hatalarını kabul ederler. Bu, yanlıştan dönme, doğruyu bulma ve başarıya ulaşmak için atılan ilk önemli adımdır.

“Hatalıyım” adımını atan bir kimse, “O halde bu hatamı düzeltmeliyim” biçimindeki ikinci adımı kolayca atabilir. “Peki Nasıl?” şeklindeki üçüncü adımı atmak, ilk iki adım gibi kolay değildir. Bu adımı atan, kendisini onlarca çelişkinin iç içe geçtiği bir toplumsal karmaşa

içinde bulur. Bu karmaşa içinde doğru bir çıkış yolu bulmak için çok usta olmak gerekir.

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki kişi ve kurumlar bir yanlış düzeltmek isterken, başka yanlışlıklara düşmekten kurtulamıyorlar.

Son yıllarda gerek PKK içinde, gerekse dışındaki Kürt kişi, dernek ve partilerinden PKK ve Öcalan'a yönelik eleştiriler üzerinde görüşlerimi kısaca aktarıp, tartışmaya açmak istiyorum. Kürt toplumu ve politikasını ciddi bir biçimde etkilemiş bu hareketin, bilimsel bir gözle yansız ve nesnel bir şekilde ele alınıp irdelenmesi gerektiğine inanıyorum. Aksi takdirde yanlış düzeltmek adına yeni yanlışlıklara düşmekten kurtulamayız. Halkımızın kaderini belirleme konusundaki istemini bir kere daha yanlış yerlere kanalize ederek ona zarar veririz. Halkımızın özgürlük mücadelesine gönül vermiş direngen kadroları heder ederiz.

Eskiden beri PKK'nin politik yapısıyla, eylemlerine yönelik ciddi ve seviyeli eleştiri yapan kişi ve örgütlerin olduğunu biliyoruz. Ancak bu eleştiriler ne yazık ki kitlelere yeterince ulaşamadı ve uyarıcı görevini yerine getiremedi.

Öcalan'ın İmralı'daki tavır ve söylemlerinden sonra, PKK'den ayrılan bazı üst düzey yöneticilerinin de bu konuda konuşması ve yazması üzerine,

PKK ile Öcalan'a yönelik eleştiriler yaygınlaşmaya başladı. Gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında yaşayan Kürt aydın ve politikacıları arasında bu konu giderek daha çok konuşulur ve tartışılır hale geldi.

Gördüğüm kadarıyla bu tartışmalar henüz bilimsel, akademik, yansız ve nesnel bir zemine oturmuş değil. Bence bu konu, enine boyuna incelenmesi gereken ciddi bir konudur. Bu konuda en büyük görev, PKK'nin içinde çalışmış insanlara düşüyor. Ama ne yazık ki bu kimselerin çabalarını, bilinmeyen karanlık konuları ortaya çıkaracak bir düzeye çıkarmış değil.

Bazı kişiler, PKK'nin içine düştüğü yanlışla-

rı, Kürt halkına ve politikasına zarar veren durumunu, Öcalan'ın kişisel egolarına, ruhsal yapısındaki bozukluklara ve bazı devletlerin istihbarat örgütlerinin emrine girmesine, hatta MİT ajanı olmasına bağlıyorlar.

Bu yaklaşım, bazı tarihi olaylar ve tarihe geçmiş kişiler içinde yapılan, yaygın bir değerlendirmedir. Örneğin Alman Nazizmini Hitlerin deliliğine, İtalyan Faşizmini Mussolini'nin maceraperestliğine, sosyalist sistemin yıkılmasını Stalin'in acımasızlığına bağlamak, bu yaklaşıma verilecek bazı örneklerdir.

“Hatalıyım” adımı atan bir kimse, “O halde bu hatamı düzeltmeliyim” biçimindeki ikinci adımı kolayca atabilir. “Peki Nasıl?” şeklindeki üçüncü adımı atmak, ilk iki adım gibi kolay değildir. Bu adımı atan, kendisini onlarca çelişkinin iç içe geçtiği bir toplumsal karmaşa içinde bulur. Bu karmaşa içinde doğru bir çıkış yolu bulmak için çok usta olmak gerekir.

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki kişi ve kurumlar bir yanlış düzeltmek isterken, başka yanlışlıklara düşmekten kurtulamıyorlar.

Dünyayı kana bulayan faşizmi, sovyet sisteminin yıkılışını böyle basite indirgeyerek kavramamız, doğru yorumlamamız ve doğru sonuçlara varmamız olanaklı değildir. İşi bu biçimde basite indirgemek, gerçekleri gözden kaçırmak, toplumu yanıltmak, tarihi bilincini köreltmektir.

Bu açıdan, böylesi yaklaşımlar üzerinde durmak istemiyorum. Bu şekilde eleştiri yapanların büyük bir çoğunluğu, PKK'nin amaç, hedef, ideoloji ve politikasının doğru olduğunu, ancak Öcalan'ın kişisel yapısı gereği, bunun uygulamaya konulmadığını söylüyorlar. Kendilerini haklı çıkarmak için, PKK'nin Kürt halkına büyük zarar veren eylemlerini gözardı eden belirlemelerden ve siyaset bilimiyle çelişen yo-

rumlarda bulunuyorlar.

Ben, bu yaklaşımla PKK ile Öcalan gerçeğinin ortaya çıkarılmayacağını söylüyorum. Onun için bu konuyu biraz açmak istiyorum.

Fen bilimleri (fizik, kimya, matematik, geometri) gibi kesin olmasa da sosyal bilimlerin de üzerine oturduğu temel kanunlar vardır. Siyaset bilimine göre insanla insan, insanla madde arasındaki her türlü ilişkide, karşılıklı etkileşim vardır. İdeoloji ile parti, parti ile önder arasında da çok ciddi bir etkileşim ve şekillendirme vardır.

“Parti mi önderi etkiler, yoksa önder mi partiyi etkiler?” sorusu, “Tavuk mu yumurtadan çı-

kar, yoksa yumurta mı tavuktan?" sorusuna benziyor. Bu sorunun bilimsel cevabı bellidir. Her ikisinde birbirini karşılıklı olarak etkiler ve şekillendirir. Her ideoloji ve parti, içinden çıkardığı lideri şekillendirir. Lider de karizması ölçeğinde partisini şekillendirir.

Bu bakımdan, PKK'yi ve Öcalan'ı ortaya çıkaran ve şekillendiren alt yapısının incelenmesi ve kavranması büyük önem taşıyor.

Dünyada hiçbir toplumsal olay, biri istedi diye ortaya çıkmaz. Veya biri istemiyor diye yok olup gitmez. Her şeyin üzerine oturduğu bir maddi temel vardır. Her türlü toplumsal olayı, işte bu maddi temel harekete geçirir ve şekillendirir. Bu toplumsal olaya öncülük eden insanların kadroların kalitesi, donanımı ve becerisi, toplumsal olayın gidişine şekil veren başka önemli bir faktördür. Kısacası dünyanın neresinde olursa olsun, ne zaman ortaya çıkarsa çıksın bir toplumsal olayın ortaya çıkış, gelişme ve ulaşacağı yeri belirleyen üç temel faktör var. Olayın üzerine oturduğu maddi temel, olayı çözmek için rehber alınan politika ve bu politikayı uygulamaya koyan insanların kalitesi.

Acaba PKK'nin üzerine oturduğu maddi temel nedir? Konuyu bilimsel bir bakışla irdeliyebilmemiz için, bu konuyu iyi analiz etmemiz gerekiyor. 21. asra girmemize karşın Kürt toplumu hala içinde feodalizm dönemi öncesinin kültürünü içinde barındıran, feodal üretim ilişkisini tam değiştirmemiş, modern sınıfların ortaya çıkmadığı, dolayısıyla ulusal bilincin tam yaygınlaşıp kökleşmediği bir toplumdur.

Bunun aksine tüm halkların ulusal devletlerini kurduğu, toplumsal olayların artık sınıf temelinde yürütüldüğü küreselleşme sonucunda dünya genelinde ortak bir entegrasyona doğru yol aldığı, ülkeler arasındaki sınırların giderek önemini yitirdiği, ulusal devletin demode olmaya başladığı bir dünyada yaşıyoruz. Kürtlerle dünya haklarının bulunduğu yerler arasında adeta bir uçurum var. Kürt halkı ve onun adına konuşan aydın ve politikacılar bu mesafeyi kapatmak için büyük bir özveriyle çabalayıp duruyorlar.

Bilindiği gibi ulus devlet kurma, burjuva sınıfının temel istemlerinden biridir. Zaten burjuva sınıfının tarih sahnesine çıkması sonucunda, feodal imparatorluklar yıkılmış ve yerine ulus devletler kurulmuştur. Bu mücadeleyi, burjuva sınıfı örgütlemiş ve yönetmiştir.

18. asırda Avrupa Kıtası'nda başlayan bu de-

ğişim iki asır gecikmeyle Asya Kıtası'na ulaşabilmiştir. 20. asrın başında burjuva ideolojisiyle ulus devlet kurma özlemi tüm Osmanlı halkları arasında yaygınlaştı. 1. Dünya Savaşı, bu özlemin gerçekleşmesine olanak sağladı. 1914-1918 yılları arasında meydana gelen 1. Dünya Savaşı sonucunda Kürtler hariç, tüm Osmanlı halkları ulusal devletlerini kurdular. Az sayıdaki Kürt aydınlarının tüm çabalarına karşın Kürtler, Kemalistlerin ortak devlet kurma vaatlerine katıp onlarla hareket ettiler. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Kemalistler, Kürtleri ortak etmek bir yana, onların varlığını yok saydı ve yok etmeye kalktı. Bu ret ve inkar politikası sonucunda iki halkın çektiği acılar ve heder edilen kaynaklar üzerinde konuşmak gereksiz. Zira herkes bu konuyu biliyor.

Şayet çeşitli nedenlerle bir halk arasında burjuva sınıfı çıkmamışsa bu halk, kaderini nasıl belirleyecek? Yerinde oturup burjuva sınıfının ortaya çıkmasını mı bekleyecek?

Dünya tarihine baktığımızda, modern sınıfların ortaya çıkmadığı bazı toplumlarda, milli demokratik veya sosyalist devrimlerin gerçekleştirildiğini görüyoruz. Eğer bir toplumda burjuva sınıfının ortaya çıkmamasına karşın ulus devlet olmanın maddi ve manevi koşulları varsa veya işçi sınıfının ortaya çıkmamasına karşın sosyalist devrim koşulları varsa, o zaman o toplumun küçük burjuvaları, bu sınıfların ideolojisinin rehberliğinde devrimi gerçekleştirme mücadelesini örgütleyip yönetirler.

İdeolojinin sahibi olan sınıfın bizzat örgütleyip yürüttüğü mücadeleler çok ciddi hatalar ve zikzaklara düşmeden sonuca ulaşır. Ama burjuva veya işçi sınıfı adına küçük burjuvalar tarafından örgütlenip yürürlüğe konulan mücadeleler çok sancılı geçer. Öncülük yapan küçük burjuva kadrolar ciddi hatalara düşer. Zikzak çizer, hareketi batağa sürükler, gerçekleştirmeye çalıştığı amaca zarar veren konuma bile dönüşebilir.

PKK, dört parçaya bölünmüş, Kürdistan'ı işgalden kurtarıp üzerinde "Birleşik, bağımsız, sosyalist bir devlet kurmayı" amaçladığını deklerle eden bir partiydi.

Bu amacını gerçekleştirmeyi bir yana bırakalım, geçmişte bu uğurda mücadele eden kişi, kurum ve partilerin alınteri ve kanlarıyla oluşan kazanımların büyük bir bölümünü tahrip etti. Elit aydın tabakasını heder etti. Sonuçta önüne koyduğu hedefle hiçbir ilgisi olmayan, bazı kültürel haklar isteyen bir çizgiye geriledi. Ve bunu

gerçekleştirmek için ciddi bir çabaya bile girmeden varlığına son verdi.

Peki küçük burjuva aydınlarının öncülüğünde silahlı bir halk ayaklanmasıyla ulusal bağımsızlık mücadelesini kazanmak mümkün değil midir? Böylece bir mücadelenin önündeki zorluklar, engeller, tuzaklar nelerdir? Bunları aşabilmenin yol ve yöntemleri nelerdir?

Böyle bir durumda mücadelede iki yol izlenir. Birincisi; yasağcı, baskıcı, asimilasyoncu üniter politikadır. Buna göre o halkın tapınma duyguları harekete geçirilir, beyin yıkama propagandasıyla parti ve önder kutsal bir varlık haline getirilir. Böylece halk kitleleri fanatize edilerek, bir üst kimliğe taşınır ve mücadele alanına sürülür.

Bu uygulamaya göre parti programını, parti ve önderin uygulamalarıyla varılan sonuçları irdelemek ve düzeltmek söz konusu olmaz. Bunu yapanlara karşı da şiddet uygulanır. Ortadoğu'daki parti ve onun ideolojisiyle halkı yöneten devletlerin uyguladıkları yasağcı, baskıcı, üniter ve totaliter yönetim anlayışını, PKK'nin de benimsediği ve uyguladığı ortadadır.

İkinci yol ise, çok renkli, çok sesli, çoğulcu ve demokratik bir otoriteyle sorunu çözmeyi amaçlayan yoldur.

Yakın geçmişte tarihe baktığımızda bu yolu izleyerek silahlı bir halk ayaklanmasıyla sömürge zincirini kırıp bağımsız devlet kuran, kör topal yürüse bile, sosyalist bir düzen kurmayı başarmış halkların olduğunu görüyoruz. Kamboçya, Mozanbik, Angola, Vietnam, Küba gibi.

Bu halkların mücadele teorisi ve pratiğine baktığımızda, başarıya ulaşmanın ilkelerini kolayca tesbit edebiliyoruz. Başarıyı sağlayan temel ilkeler şunlardır:

Bu ülkelerde genel anlamda bir ulusal birlik sağlanmıştır. Savaş, oluşturulan ulusal kurtuluş cephesinin önderliğinde yürütülmüştür. Sadece siyasi partiler değil, sivil toplum kurumları, sendikalar, meslek örgütleri de bu cephede yer almışlardır. Kurulan bu cephe strateji ve taktikleri belirlemiş ve savaşı yönetmiştir. Yani siyaset, silahlı emir vermiştir.

Bu ülkelerde kurulan tüm ulusal kurtuluş cepheleleri ağırlıklı olarak sosyalist ve komünistler tarafından yönetilmiştir. Ama bu ideoloji sahipleri "Ben daha akıllıyım, doğrudum, kahramanım" sözleriyle kimseyi baskı altına almamışlardır. Onlar, cephe programının en sadık savunucuları olmuş, verilen her görevi özveriyle

yerine getirmiş, kararlılık ve direngenlikleriyle kitlelerin güvenini kazanmışlardır. Bu güvenilir, çalışan, özverili ve direngen yapıları yüzünden ulusal hareketin öncülük görevini yüklenmeleri kitlelerce onay bulmuş ve desteklenmiştir.

Karşı tarafı savunsa bile, sivil insanlara zarar verecek veya incitecek hiçbir söz, davranış ve eylemde bulunmamışlardır. Karşı tarafın kendilerine "terörist" damgası vurmasına gerekçe olacak, her türlü davranıştan uzak durmuşlardır.

Dünya genelinde örgütledikleri diplomasi kanallarıyla haklı olduklarını tüm dünya halklarına kabul ettirmişlerdir. Bu yüzden tüm ülkelerdeki ilerici, devrimci, demokratik, kurum ve partilerin yoğun desteğini almışlardır. Bundan daha önemlisi savaştıkları ülke halklarının dostluğunu kazanma başarısını göstermişlerdir.

Yakın tarihte başarıya ulaşmış bu örnekler ile siyaset biliminin mantığından hareketle PKK ve Öcalan'ı bir değerlendirmeye almanın bizi doğru ve gerçekçi sonuçlara ulaştıracağına inanıyorum.

Bir toplumsal sorunu çözmek için herşeyden önce o sorunun ne olduğuna doğru bir teşhis koymamız gerekir. Bir hastaya uygulanacak tedavi ile verilecek ilacı belirlemek için, önce bu kişinin hastalığını teşhis etmemiz gerekir.

Acaba Kürt sorunu nasıl bir sorundur? Örneğin bir sınıf, cins, dil, kültür, din veya mezhep sorunu mudur? Bu sorunun doğru cevabını vermek için uzman olmaya gerek yok. Kürt sorunu, bu saydığımız toplumsal grupların sorunlarını da içinde barındıran ulusal bir sorundur. Çözüm ise ulusal demokratik devrimi gerçekleştirmektir.

Sorun, Burjuva Demokratik Devrimi olduğuna göre, bu mücadelenin oturacağı temel ayağın Kürt ulusal çıkarı olduğu ortadadır. Çünkü sınıf, cins, din ve mezhep farklılıklarına rağmen bir halkı yan yana getiren temel harç ulusal çikardır.

Bu durumda Kürt milliyetçiliğini "ilkel milliyetçilik" biçiminde nitelendirmek, daha işin başında hareketi temel amacına zarar verecek yanlışlık ve tuzaklara sokmak, mücadeleyi batağa ve kaosa sürüklemektir. Nitekim öyle olmuştur.

Sosyalist bir insanın, burjuva milliyetçiliğini gericilik, illiklik biçiminde nitelemesi doğaldır. Peki, Marksizmin bu şekilde nitelendirdiği milliyetçilik acaba, kimin milliyetçiliğidir? Marksist ideolojiden ve onun uygulamalarından azı-

çık haberi olan herkes bilir ki, burada kastedilen milliyetçilik, egemen ulus milliyetçiliğidir. Yine herkes bilir ki, Marksizme göre ezilen bir halkın milliyetçiliği, egemenlere karşı yürütülen demokratik mücadelenin çok önemli bir aracıdır. Çünkü ezilen ulus milliyetçiliği baskı, yasak, aşağılama ve sömürüye karşı çıkar. Devlet ve toplumu değişime ve dönüşüme doğru iter. Bu açıdan ezilen ulus milliyetçiliği ilerici, devrimci bir aksiyondur. Dolayısıyla işçi sınıfının en yakın dostu ve destekleyicisidir.

Bilindiği gibi her dini ve ideolojinin üzerine oturduğu temel kurallar vardır. Bunlara uygun davranmayan bir kimse, o dinin veya ideolojinin mensubu olmaktan çıkar.

Tüm Marksist ustaların ulusal sorunla ilgili yaptıkları önemli bir belirleme var. Bunlar diyorlar ki "üretim araçlarının mülkiyetinin kamuya ait olmasını istemek, üretime gücü oranında katılıp ihtiyacı kadar almak gibi temel ilkeleri savunmak, bir insanı Marksit yapmaz. Eğer bu insan, ezilen bir ulusun bağımsız devlet kurma hakkı başta olmak üzere, o ulusun kaderini özgür iradesiyle belirlemesini savunmuyor, desteklemiyorsa, o bir Marksist değildir. Egemen ulus milliyetçisidir."

Bu durum karşısında, Kürt milliyetçiliğini aşağılayan PKK'yı, Kürt veya Marksist bir parti diye nitelendirmek yanılıştır. Zaten bu partinin politika ve eylemlerinin Kürt ulusuna ve Türk sol hareketlerine verdiği zarar bunun en bariz göstergesidir.

Küçük burjuvaları, çok büyük yanlışlıklardan koruyan en büyük faktör, işçi veya burjuva sınıfından birine yandaş olmaya karar vermesi ve bu ideolojinin temel ilkelerine ters düşmemeğe özen göstermesiyle mümkündür.

PKK bazen ulusalcı, bazen enternasyonal, bazen dinci, bazen sosyalist, bazen de liberal politikaların peşinde koşmuştur. Bu bakımdan birleşik bağımsız sosyalist Kürdistan kurma id-

PKK, Öcalan ve 20 yıllık uygulamalarını ele alıp irdelerken onlarla ilgili duygularımızı bir tarafa bırakmalı, sorunu siyaset bilimine uygun olarak yansız ve nesnel bir şekilde ele almalıyız.

Bu konuda özellikle, PKK içinde hala görev yapan veya ayrılan kişilere büyük bir görev düştüğü inancındayım. Susanlar konuşarak, konuşan ve yazanlar ise tüm olumsuzlukları Öcalan'a yıkmadan kendilerini de eleştirerek yakın tarihimizi daha iyi kavramamıza katkı sunmaları gerekiyor. Bunun bir yurtseverlik görevi olduğuna inanıyorum.

dan baktığımızda PKK'nin Kürt halkının özlem, istem ve beklentilerine doğru yanıt veren bir ürünü yaratması zaten mümkün değildi. Böyle bir fabrika, ancak Apo gibi bir lider imal edebilirdi. Apo gibi bir lider de ancak, PKK gibi bir partiye başkan olabilirdi.

İç ve dış koşullardan dolayı Kürt toplumunun içinden modern sınıfların çıkması daha uzun yıllar alacaktır. Dolayısıyla daha uzun yıllar Kürt sorununun çözümünde küçük burjuvalar söz sahibi olacaktır.

Küçük burjuva devrimcilerinin zaaflarını sergileyip onlarla mücadele etmediğimiz taktirde, ileride ikinci bir PKK ve ikinci bir Apo'yla karşılaşabiliriz. Bu açıdan birbirini yaratan ve yaşatan bu ikiliden birini aklayıp, diğerini mahkum etmek çok büyük bir yanlış ve yanılıştır. Ve halkımızın geleceğini tehlikeye atmaktır.

Bunun için çok halklı, çok dilli, çok sınıflı, çok kültürlü, çok din ve mezhepli toplumsal yapımıza inat Baas, Hümeyni ve Kemalistler gibi üniter bir Kürt resmi ideolojisi oluşturmak isteyenlere karşı kararlı bir mücadele yürütmemiz gerekiyor.

Kürt sorununu çözme amaç edinmiş bir

diastıyla politika yaptığı sol uçtan bazı kültürel haklarla yetindiği sağ uca savrulmasına şaşmamak gerekir.

Bu tutarsız politika PKK'yi makyavelizme sürüklemiş, partide Öcalan'ı oportünist olmaya itmiştir. Bu yüzden PKK, bir siyasi organizasyona dönüşememiştir. Partiden ziyade silahlı bir organizasyon olmaktan öteye gidememiştir.

Sonuç olarak, Kürt milliyetçiliğini küçümsemek ve ezen ulusun milliyetçiliğine uygun düşen ilkel sifatiyle nitelendirmek, eğer bilinmeden yapılırsa büyük bir cehalet, eğer bilerek yapılırsa, Kürt ulusuna ve Türk işçi sınıfına ihanettir. Her siyasi parti bir fabrikadır. Partinin kendine rehber ettiği ideoloji, fabrikadan çıkacak ürünlere şekil veren ana makinedir. Bu açı-

parti, eğer sorunu ulusal bir sorun kabul edip programının merkezine almazsa, o zaman ulusal birlik, ulusal cephe kurmanın hayati önemini kavrayamaz. Bunu kavramayan bir parti, Kürt sorununun çözümü için çaba gösteren ama kendisi gibi düşünmeyen kişi, kurum ve partilerle dost ilişkiler kurma ihtiyacını duymaz. Tam tersine PKK gibi bunları ulusal hain ilan eder ve yok etmeye çalışır.

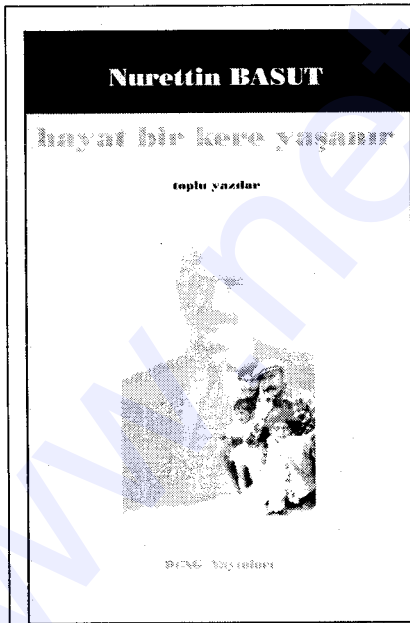
Ulusal kurtuluş mücadelesinde önemli olan bir konu da, önderlik konusudur. Başarı kazanmış ülkelerin pratiğine baktığımızda, buradaki önderliğin baskı, zor, kandırma, tehdit, yasak ve şiddet yöntemiyle oluşmadığını görüyoruz. Oradaki sosyalist önderlik, çalışma, özveri, sözünde durma, direnç, kararlılık, olabilecek önceden sezme, buna uygun politika üretme gibi olumlu niteliklere sahip olmakla kazanılmıştır.

Bir halkın kurtuluşuna soyunmuş bir partinin ideoloji ve politikası, böylesi olumlu öğelerin üzerine oturtulmazsa ve kendine güvenen eğitilmiş, donanımlı, becerikli yönetim kadroları tarafından yönetilmezse, o zaman önderliği baskı, zor ve şiddetle ele geçirmeye mecbur ka-

lır. Bunun için kendinden başkalarını oportünist, pasifist, teslimiyetçi, kıravatlı korucu, ulusal hayin gibi sıfatlarla aşağılar. Onları kaba güç kullanarak susturmaya çalışır. Gerekirse fiili saldırıda bulunur. Böylece partide; sevgi, saygı, diyalog, tartışma ve uzlaşma kültürü yerleşmez. Parti üniter resmi ideoloji yaratır. Buna karşı çıkan herkesi Kürt ulusunun kurtulmasını istemeyen bir unsur olarak görür. Dolayısıyla onu ihanetle suçlar ve yok edilmesi gereken bir varlık olarak görür. Nitekim PKK'de bunu yapmıştır.

Kısacası PKK, Öcalan ve 20 yıllık uygulamalarını ele alıp irdelerken onlarla ilgili duygularımızı bir tarafa bırakmalı, sorunu siyaset bilimine uygun olarak yansız ve nesnel bir şekilde ele almalıyız.

Bu konuda özellikle, PKK içinde hala görev yapan veya ayrılan kişilere büyük bir görev düştüğü inancındayım. Susanlar konuşarak, konuşan ve yazanlar ise tüm olumsuzlukları Öcalan'a yıkmadan kendilerini de eleştirerek yakın tarihimizi daha iyi kavramamıza katkı sunmaları gerekiyor. Bunun bir yurtseverlik görevi olduğuna inanıyorum.

Nurettin Basut

hayat bir kere yaşanır

toplu yazılar

İsteme adresi: Deng Yayınları

Tarlabaşı Cad. no: 95/1 Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0.212 292 66 26 Faks: 0.212 292 66 35

Türkiye'de siyaset ve Kürt sorunu

● Bayram Bozyel

Değerli dostlar,

Türkiye'de hakim siyaset anlayışı ile Kürt sorunu arasındaki ilişkiyi açıklamak bakımından, son bir yıl içindeki Irak eksenli gelişmeler çerçevesinde Türkiye'nin (ya da Türkiye'de bazı çevrelerin) izlediği politikalar, bulunmaz bir örnek oluşturuyor. Bu nedenle konuya son gelişmeler ışığında bakmak ve buradan geçmişe dönmek daha uygun olabilir.

Söz konusu tartışmamızın odağından uzaklaşmamak için, bir bütün olarak Irak eksenli gelişmeleri, 20 Mart 2003 tarihinden bu yana başlayan ABD ve İngiltere öncülüğündeki Irak Savaşı'nı ve bu gelişmelerin gerisindeki süreci şimdilik bir yana bırakarak doğrudan Türkiye'ye gelelim.

Daha fazla uzağa gitmeden, sadece son iki yıl içinde Türkiye'nin Irak'a, daha doğrusu Irak Kürtlerine karşı izlediği tutuma bakalım.

Hatırladığı gibi son seçimlerden önceki hükümetin başbakanı Bülent Ecevit; 'Irak'ta bir Kürt devletinin kuruluşu Türkiye bakımından savaş nedenidir.' şeklinde bir belirlemede bulundu ve o günden bu yana da bu doğrultuda bir politika izlendi. Ardından da sık sık devletin resmi ve gayri resmi ağzlarından, Irak'a ilişkin olarak, kırmızı çizgilerden söz edilir oldu. Basına yansıyan açıklamalara göre söz konusu kırmızı çizgiler olarak, ilkin Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulması, ikincisi Kerkük ve Musul petrol kaynaklarının Kürtler tarafından ele geçirilmesi ve son olarak da Türkmenlere kar-

şı her hangi bir saldırı sayılmaktadır. Hatta Türkiye'de kimi çevreler daha da ileri giderek savaş sonrasında Irak'ta federal bir sisteme bile karşı çıkılacağını belirttiler.

Görüldüğü üzere, Türkiye'nin Irak eksenli gelişmelere ilişkin politikasının temelinde, Irak'taki Kürtler bulunmaktadır.

Bu konuyu daha fazla ayrıntıya boğmadan, Irak'taki Kürt kaygısından hareketle Türkiye'nin içine girdiği ruh halini ve açmazları, başına açtığı sorunları ve onur kırıcı durumları hep birlikte hatırlamaya çalışalım.

Daha ABD'nin Irak'a saldırısı resmen başlamadan, Türkiye, limanların, askeri üslerin onarılması ve genişletilmesini içeren birinci tezkereyi parlamentodan geçirerek kendi cephesinde Irak'a karşı savaş resmen başlatmış oldu. Bu çerçevede 100 binden fazla asker, binlerce tank, top ve benzeri savaş malzemesi ülkenin bir ucundan Irak sınırına taşındı ve yığınak hâle devam ediyor. Bu askeri yığının maliyetini çıkarmak bizim açımızdan imkansız. ABD savaşı fiilen başlatmadan önce Türkiye tam bir savaş havasına girdi. Öte yandan bölgede bir süre önce son bulan OHAL uygulamalarına yeniden başlamak veya bu bölgede sıkı yönetim gibi olağanüstü düzenlemelere başvurma girişimi tekrar güncelleşti. Sınır bölgelerinde zaten sıkı kurallara bağlanmış sosyal yaşam iyice çekilmez oldu. Saddam'ın kimyasal silah tehdidi kapsamında varsayılan bölge illerinden batıya göçler başladı.

Tabii burada Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde yapılması düşünülen reform paketi rafa kaldırılmış durumda.. Sözümona Kürtçe yayın ve eğitim alanında düşünülen adımların uygulamasına dönük nelerin yapıldığı veya nelerin düşünüldüğü ise hepimizin meçhulü.

Bu bağlamda en ilginç ve kü-

çük düşürücü gelişmeler ise Türkiye'nin ABD ile pazarlıklar sürecinde ortaya çıktı.

Türkiye, bir yandan, ABD güçlerinin Türkiye'de konuşlanması ve buradan Irak'a geçişine izin veren tezkerenin parlamentodan geçiş konusunu bütün dünyada alay konusu olabilecek şekilde pazarlık konusu yaparken, esas olarak da bu tezkere karşılığında kendisinin de Kuzey Irak'a asker gönderme şartını ileri sürdü. İkinci tezkere, parlamentodan geçmediği halde Türkiye'nin Irak'a asker gönderme konusunda ABD ile görüşmelerini kesintisiz sürdürdüğünü biliyoruz.

Konumuza giriş olmak üzere şimdi birkaç soruyla işe başlayabiliriz.

Neden ABD ile Irak arasındaki bir uyumsuzluk veya savaş durumunda, müslüman bir ülke olan Türkiye, komşu bir müslüman ülkeye karşı savaş pozisyonuna geçiyor ve ABD'ye sınırsız destek eğilimine giriyor?

Resmi çevreler bölgedeki savaş durumuna karşı tedbirlerden söz etmektedirler. Oysa 8 yıl süren İran ile Irak gibi iki komşu ülkenin savaşında hiç de böyle tedbirlere gerek görülmedi.

Sorularımıza devam edelim.

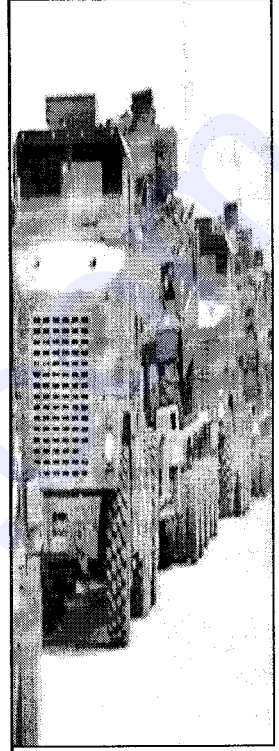
Neden nüfusunun % 94 ü savaş karşı olan bir ülke, buna rağmen komşu bir ülkeye karşı başlatılacak bir savaşta taraf tutuyor?

Ve en önemlisi, Türkiye neden Irak'taki Kürtlerden kaygı duyuyor?

Bütün bu soruların tek ve ortak cevabı var, bu da Türkiye'deki Kürt sorunundan başka bir şey değil.

Öte yandan, Kürt sorunu ile bağlantılı olarak akla gelen her sorunda ilk düşünülen şey ise zor, ka-ba güç ve yok sayma oluyor.

Sadece bu çerçevede Kürt sorununun Türkiye siyasetine yaptığı

ABD güçlerinin Türkiye'de konuşlanması ve buradan Irak'a geçişine izin veren tezkerenin parlamentodan geçiş konusunu bütün dünyada alay konusu olabilecek şekilde pazarlık konusu yaparken, esas olarak da bu tezkere karşılığında kendisinin de Kuzey Irak'a asker gönderme şartını ileri sürdü. İkinci tezkere, parlamentodan geçmediği halde Türkiye'nin Irak'a asker gönderme konusunda ABD ile görüşmelerini kesintisiz sürdürdüğünü biliyoruz.

etkiyi (hizmeti) birkaç başlık altında sıralamaya başlayalım.

Son seçimde ezici bir çoğunlukla iktidara gelen ve dini referansları küçümsenmeyecek olan AKP Hükümeti Kürt sorunundan kaynaklı gelişmelerden ve kaygılardan dolayı bir anda sadece kendi seçmeniyle ters düşmekle kalmadı aynı zamanda toplumun yüzde 94 ile ters düştü.

AKP, İslami referanslara dayalı bir parti olarak Kürt sorunundaki kaygıları nedeniyle müslüman bir ülke olan Irak ile savaştan ülke pozisyonuna düştü.

AKP gibi nicel çoğunluğa sahip bir parti, bütün farklı söylemlerini bir yana bırakarak Kürt sorunundan dolayı, bir anda askerlere teslim oldu.

Dolayısıyla ülke yönetiminde şoven ve militarist kesimlerin rolü arttı, bir kez daha elleri güçlendi.

Türkiye, salt Kürt sorunundan dolayı, başka bir ülkeyi işgal etmeye ve onun işçilerine kalkışır duruma geldi.

Türkiye, Kürt sorunundan dolayı dünyaya karşı işgalci ve emperyalist bir ülke imajını çizdi.

Türkiye, sırf kendi içindeki Kürt sorunundan dolayı başka bir ülkede yaşayan halkların ve özellikle de Kürtlerin nefretini kazanma ile yüz yüze kaldı.

Türkiye, Kürt sorunundan dolayı başka ülkelerin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine müdahaleyi suç sayan Birleşmiş Milletler şartını ve uluslararası hukuku ihlal eder duruma geldi.

Türkiye, Irak'taki ve başka yerlerdeki Türk ve Türkmenlere karşı izlediği korumacı politikalara karşın, Irak'ta farklı bir etnik unsuru oluşturan Kürtlere karşı önyargılı ve saldırgan tutumuyla çifte standartlı bir dış siyaset örneği gösterdi.

Türkiye'nin Irak'a ilişkin izlediği politikalar da hiç kuşkusuz O'nun ABD ile yakın müttefik oluşunun da payı var. Ancak kanımca, bu o kadar büyütülecek bir şey değil. Türkiye'nin Irak sorunu çerçevesinde ortaya koyduğu duruşta esas faktörün Kürt sorunu olduğuna kuşku yok.

Türkiye'nin Irak'a ilişkin izlediği politikalarda Kürt sorununun etkisi güncel olduğu için buna değinildi. Yoksa Kürt sorununun Türkiye siyaseti üzerindeki etkisi yeni sayılmaz.

Cumhuriyet öncesi ve sonrasında

Cumhuriyetin kuruluş öncesindeki dönemde Mustafa Kemal ve arkadaşlarının Kürtlere karşı

izlediği politikayı hatırlayalım. Cumhuriyetin kurucuları, ülkenin zorda bulunduğu koşullarda Kürtlere mavi boncuklar dağıtmaktan geri kalmadı. *O dönemde mücadele stratejisi Araplar dışındaki müslümanların (bunlar Türkler ve Kürtlerden oluşuyordu) gavura karşı mücadelesi temelinde geliştirildi. Tabi bu arada padişah ve halife figüründen de yararlanılmadı değil. Mustafa Kemal ve İsmet İnönü bir çok açıklamalarında Türklerin ve Kürtlerin ortaklığından ve kader birliğinden söz etmekteydi. Öyle ki, Misak-ı Milli'nin doğudaki sınırları Kürtlerin yaşadığı coğrafya göz önünde tutularak tasarlanmıştı. Lozan Konferansı'nda Türkiye ve İngiltere arasındaki Musul tartışmalarında İsmet İnönü bir kez daha Kürtlerin ve Türklerin ayrılmaz bütün oluşturduğundan söz edecekti.*

Lozan Anlaşması'nın imzalanması ve 1923'te Cumhuriyetin ilanından sonra ise her şey değişti. Lozan'da sadece gayrimüslimler azınlık statüsünde sayılmış, müslüman bir toplum olan Kürtler ise bu kavramın dışında tutulmuştu. Lozan Anlaşması ile genç Türkiye devleti uluslararası düzeyde tanındı ve sınırları güvenceye kavuştu.

Artık Kürtlerle ittifak ve kardeşlik politikasına gerek kalmamıştı. Şimdi sırada savaş döneminde izlenen çok kültürlü politikayı terk etmek ve Türkleştirme politikasına başlamak vardı. *Gayrimüslim topluluklar büyük ölçüde ya kıyılarak ya da sürgün edilerek etkisiz hale getirildiğinden, Türkleştirilmesi gereken tek toplum olarak Kürtler kaldı. Dönemin yönetimi tekçi, inkarcı, otoriter ve baskıya dayalı bir yola yöneldi. Kürtlere verilen sözler, Cumhuriyet öncesinde verilen vaatlerin hepsi unutuldu. 1924 Anayasası ise bu tekçi anlayışa uygun olarak hazırlandı. Söz konusu anayasada Türkleştirme politikasını en iyi bir şekilde açıklayan vatandaşlık kavramı ile ilgili bölümdü. Bu bölümde, 'vatandaşlık bakımından herkese Türk denir.' ifadesine yer verilmişti.*

Tabi Türkleştirme politikası için baskı aygıtlarının yanısıra ideolojik gereçlere de ihtiyaç duyuldu. Bu nedenle de yönetimin ismarlaması sonucu *Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi gibi saçma sapan tezler geliştirildi. Hatta, Mustafa Kemal'in, ölümünden önce kafa ölçümleri yaptırıldığı belirtilmekte.*

1925 yılında Şeyh Said İsyanı'nın patlak vermesi ile birlikte yeni yönetimin gerçek yüzü

bütün boyutlarıyla ortaya çıktı. Bir bakıma Şeyh Sait Hareketi, yönetimin, kafasındaki esas niyetleri hayata geçirmek için bir fırsat olarak kullanıldı. Giderek, yönetimin kafasındaki planları hayata geçirmek için Şeyh Sait İsyanı'nı -hazırlıksız ve planlanandan önce patlak vermesi için- provake ettiği ve bundan medet umduğu bile söylenebilir.

Şeyh Sait İsyanı ile birlikte dönemin yönetimi ülkede mezar sessizliği yaratmak için işe girişti.

Şimdi de yönetimin Şeyh Sait İsyanı'nı gerekçe göstererek başvurduğu yöntemlere bakalım.

İsyanın başlamasından hemen sonra hükümetin attığı ilk adım 4 Mart 1925 yılında Takriri Sükun Kanunu'nu onaylayarak yürürlüğe sokmak oldu.

Dört yıl sürecek olan Takriri Sükun Kanunu'nun çıkartılmasından hemen sonra basın susturuldu, her türlü muhalefetin sesi kesildi, hükümetin icraatlarını tartışmak ve eleştirmek yasaklandı, ülkede tam bir ölüm sessizliği gerçekleştirildi. Böyle bir ortam türdeş bir ulus oluşturmak için oldukça elverişli bir ortam yaratıyordu.

Şeyh Sait Hareketi'nden yola çıkarak başvuru diğer bir aygıt ise kurulan İstiklal Mahkemeleri oldu. Takriri Sükun Kanunu'ndan beklenen mutlak sessizliğin sağlanması için süratle karar veren ve verdiği kararları anında uygulayan İstiklal Mahkemeleri kuruldu.

Diyarbakır'da kurulan istiklal mahkemesinde Şeyh Sait İsyanı ile ilgili olsun ya da olmasın 52 Kürt aydını ile dini ve sosyal etkinliği olan insan idam edildi. Ayrıca yüzlercesi değişik ağır cezalara çarptırıldı.

Ankara'da kurulan İstiklal Mahkemesinin yargılama kapsamına ise hemen hemen Türkiye'nin tümü giriyordu. Ankara İstiklal Mahkemesinde, yönetimin rahatsız olduğu nice insan yargılanarak cezalandırıldı.

Öte yandan hükümet toplumdaki aykırı sesleri susturup sindirmekle kalmadı, aynı zamanda tam bir dikta rejimine giden yolda ne varsa temizledi. Bu çerçevede de Cumhuriyetin birtakım öncü kadroları tarafından kurulan **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**'nın da bu hengame içinde kapatılması unutulmadı.

Yine Takriri Sükun Yasası'nın yarattığı ölüm sessizliğinde Şark Islahat Planı hayata geçirilmiş ve bununla birlikte Kürtçenin konuşulması yasaklanmıştır. Bu plan uzun bir süre gizli tutul-

muş, 1935 yılında çıkartılan Mecburi İskan Kanunu ile tamamlanmış ve sürdürülmüştür. Bu plan bir yandan Kürt aşiretlerinin batı illerinde mecburi iskanını öngörmekte bir yandan da Kürtçe konuşmayı yasaklamaktaydı. Bu plana göre sadece resmi kuruluş ve okullarda değil ama aynı zamanda çarşı ve pazarda da Kürtçenin konuşulması yasaklanıyor, aksi hareket edenler ise cezalandırılıyordu.

21 Haziran 1934 yılında çıkarılan Mecburi İskan Kanunu ya da başka bir adla Kürtlerin Zorunlu İskanı daha önce uygulamaya konan Şark Islahat Planı'nı tamamlamak ve ona yasallık kazandırmak amacıyla çıkartıldı. Bu kanun, Kürt toplumunda etkin olan aile ve aşiretlerin asimile olabilecek bir tarzda Türk nüfusu içinde dağıtılıp eritilmesini öngörmekteydi. Bu nedenle de zorunlu iskana tabi tutulanların iskan edildikleri yerlerde topluluk, köy ve mahalle oluşturacak bir biçimde bir araya gelmeleri yasaktı.

Resmi Kürt politikası oluşuyor

Şeyh Sait İsyanı ile birlikte yönetimin izlediği Kürt politikası giderek şekillenmeye başladı. Hatta daha öncesinde, Lozan'da, 'TBMM Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de meclisidir' diyen İsmet Paşa, Lozan'dan döndükten hemen sonra 'Türkiye'de Kürtlerden başka unsur yoktur' demeye başladı.

Bundan sonraki süreçte Kürtlerin inkarı, bu yöndeki taleplerin zorla bastırılması ile Türkiye'de tekçi ve giderek ırkçı bir politikanın oluşumu at başı sürdürüldü. Bu anlayış bir yandan anayasa gibi metinlere yerleştirilirken, öte yanda günlük konuşmalarda ve diğer pratik alanlarda tam bir ırkçılık düzeyine vardırdı. Ne mutlu Türküm Diyene, Bir Türk Dünyaya Bedeldir deyişleri tekçi ve ırkçı anlayışı açığa vuranlardan sadece birkaçını oluşturmakta. Bir dönemin **CHP Genel Sekreteri Recep Peker**, '**İnsanlık 20. yüzyıla açılırken tek bir şey, Türk kanı bütün bu gürültüler içinde temiz kalmıştır.**' **derken, 1930 yılında Adalet Bakanı olan Mahmut Esat Bozkurt bu yaklaşımı saklamadan şöyle ifade edecekti; 'Türk bu ülkenin yegane efendisi, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette bir tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Dost ve düşman ve hatta bu dağlar bu hakikatı böyle bilsin'. Bu sözler, resmen ifade edilmeyen ama gerçekten arzulanan ve uygulanan Kürt politikasını açık bir biçimde dışavuruyordu.**

Denilebilir ki kuruluştan itibaren bölücülük olarak ifade edilen Kürt sorunu, Komünizm ile birlikte yönetimin sarıldığı ve her kapıyı açan veya açılması istenmeyen her kapıyı kapatan bir anahtara dönüştü. Sosyalist sistemin yıkılması ile birlikte ise Komünizm tehlikesi yerine bu kez irtica argümanı ikame edildi. Son yıllarda bu defa bölücülük sözcüğüne irtica kelimesi eşlik etmeye başladı.

Kürt sorunu sadece iç siyaset değil aynı zamanda dış siyaset aracı olarak da kullanıldı. Türkiye, İran, Irak'ın da içinde bulunduğu Bağdat Paktı esas olarak bölge ülkelerinin Kürt sorununa karşı geliştirdiği bir ittifaktan başka bir şey değildi. Son yıllarda Türkiye İran ve Irak ilişkilerinde yaşanan soğukluğa rağmen, Kürt sorunu söz konusu olduğunda Türkiye, İran, Irak ve Suriye yetkilileri bir araya gelmekte tereddüt etmedi hiçbir zaman.

1961 ve 1982 anayasalarında vatandaşlık tanımı bir kez daha Türklük üzerinde şekillendi. Kürtçe yerleşim yerlerinin adları Türkçeleştirildi. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra eğitimin birleştirilmesini öngören Tevhidi Tedrisat Kanunu ile Kürtçe eğitim veren medreseler kapatıldı. 1980 yılına gelindiğinde bir kez 2932 sayılı yasa ile bir kez daha Kürtçeye konuşma yasağı getirildi.

Bir öcü ve manipülasyon aracı olarak Kürt sorunu

Türkiye'yi yönetenler, 80 yıldan beri ortaya çıkan her ilerici ve demokratik talebe karşı bölücülük öcüsü ile cevap verdiler. Bölücülük, bölünme; bu iki kavram neredeyse hem resmi yasal metinlerin, hem de güncel söylemin neredeyse vazgeçilmez unsurlarına dönüştü. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü siyaset kurumunun anayasası haline getirildi. Anayasanın başlangıç bölümünde olmak

üzere, diğer birçok madde bu argüman üzerine inşa edilmiş durumda. Yine başta Terörle Mücadele Yasası olmak üzere, birçok yasa ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü argümanını referans almakta. Bu yasa maddelerinden sadece Kürt aydınları değil, aynı zamanda yüzlerce Türk aydını da yargılandı ve yargılanmaya devam ediyor. Bölücülük olarak ifade edilen Kürt sorunu, demokrasi güçlerinin başında Demoklesin kılıcı gibi sallandırılmakta. Türkiye'de bugüne kadar kapatılan ve içlerinde sol sosyalist partilerin de bulunduğu partilerin kapatma gerekçelerinin çoğunda bölücülük suçlaması gelmektedir.

Öte yandan bölücülükle mücadele adı altında 1990 yıllarından başlayarak artan ve Susurluk olayı ile doruğa çıkan yasadışıların meşrulaştırılma çabası, devletin çetelerin hizmetine girmesi, bu amaçla gerçekleştirilen uyuşturucu ticareti, çevrilen diğer kirlil işler, sayıları binleri aşan faili meçhul cinayetler, esasen Kürt sorunundan kaynaklı izlenen inkar ve şiddete dayalı politikaların bir sonucuydu. Dolayısıyla Kürt sorununun çözümsüzlüğü aynı zamanda sistemin ve siyasetin kirlenmesine, çeteleşmesine ve mafyalaşmasına yol açtı. Bunun ceremesini ise bütün Türkiye toplumu çekiyor.

Kürt sorununun resmi siyasetin elinde aynı zamanda bir manipülasyon aracı olarak kullanıldığını vurguladım. Buna en açık örnek olarak PKK stireci verilebilir.

Çok kısaca özetlemek gerekirse; PKK'nin, ortaya çıktıktan sonra yaptığı ilk şey, 1980 öncesinde gelişen demokratik Kürt hareketini sindirmeye girişmek oldu. Daha sonra başvuru silahlı çatışmalar 12 Eylül rejimine, süreklilik sağlamak için iyi bir fırsat sundu. Toplum terörize edildi. Siyaset askerlerin emrine terk edildi. Dola-

Türkiye'yi yönetenler, 80 yıldan beri ortaya çıkan her ilerici ve demokratik talebe karşı bölücülük öcüsü ile cevap verdiler. Bölücülük, bölünme; bu iki kavram neredeyse hem resmi yasal metinlerin, hem de güncel söylemin neredeyse vazgeçilmez unsurlarına dönüştü. Ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü siyaset kurumunun anayasası haline getirildi. Anayasanın başlangıç bölümünde olmak üzere, diğer birçok madde bu argüman üzerine inşa edilmiş durumda. Yine başta Terörle Mücadele Yasası olmak üzere, birçok yasa ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü argümanını referans almakta.

yısıyla Türkiye hem terörize edildi hem de militarize oldu. Yukarıda söylediğimiz gibi, bu vesileyle, uygulamadaki yasal süreç bir yana itilerek devlet tamamen hukuk dışına kaydı. Yakılıp yıkılan binlerce yerleşim merkezi, göç ettirilen milyonlarca insan, faili meçhul cinayetlere kurban edilen üç bini aşkın kişi ve neredeyse 24 yıldır kesintisiz süren sıkıyönetim ve OHAL uygulamaları, Kürt toplumunu içten kemiren koruculuk sistemi, özel timler, itirafçılık furyası ve çatışma dönemi boyunca harcadığı belirtilen 100 milyar doları aşan maddi harcamalar ve sayısız kez gerçekleştirilen sınır ötesi operasyonlar, sistemin, PKK olaylarını bahane ederek gerçekleştirdiği hukuk dışı uygulamalardan sadece birkaçını oluşturuyor.

Dikkatleri çeken bir şey daha var. Öcalan yakalandıktan sonra, bilindiği gibi PKK güçlerini Türkiye dışına çekme kararı aldı ve bunu uyguladı. Ancak Öcalan'ın belirttiğine göre, devletin kimi yetkilileri PKK'den, güçlerinin bir kısmını içerde bırakması istenmiş, PKK de buna uygun olarak bir miktar silahlı adamlarını Türkiye'de bıraktı. Bundan neyin amaçlandığı açıktır. Her zaman, yönetimin, eli altında hazır kullanılıp yararlanılabilecek araçlara ihtiyaç var. Ve ne zaman ki Türkiye'nin Irak'a müdahale ihtiyacı ortaya çıktı, o zaman bu güçlerle derhal çatışmaya girilerek terör öcüsü tekrar Türkiye'nin gündemine sokulmaya çalışıldı. Bir şey daha var, KADEK'in Başkanlık Kurulu bir af karşılığında her şeyleriyle teslim olacaklarını ısrarla vurguluyorlar. Ama hayır, yönetimin, PKK'nin tümünden ortadan silinmesine gönlü elvermiyor. Zira bu güçten her zaman yararlanma durumları olabilir.

Sonuç olarak

Kürt toplumunun temel hak ve özgürlük taleplerinin devlet tarafından zor yöntemleriyle bastırılması ve inkar edilmesinden kaynaklanan Kürt sorunu, Türkiye siyasetinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynadı ve oynamaya devam ediyor.

Şöyle ki:

1-Kürt sorununu zor ve şiddetle çözme politikası, ister istemez siyaset kurumunu, zor ve şiddet aygıtlarını elinde bulunduranlara daha çok ihtiyaç duyar hale getirdi. Dolayısı ile Kürt sorununda izlenen politikalar nedeniyle şiddet mekanizmalarına duyulan talep, doğal olarak şiddetin daha çok üretilmesine yol açtı. Bu ise

şiddet aygıtını elinde bulunduran kurumun siyasetteki ağırlığını ve cazibesini arttırdı. Şiddet mekanizması siyaset üzerinde tekel kurdu. Siyaset ve giderek sistem militarize oldu. Militarizmin kurumlaşması ve etkinleşmesi kendisiyle birlikte siyasetin diğer kurumları ve araçlarını işlevsizleştirdi, bir yerden sonra da kişilikten yoksun göstermelik araçlara dönüştürdü. Bu gerçeği en iyi ifade eden şey, MGK'nin dünden bugüne ülke siyasetinde oynadığı roldür.

2-Şiddet aygıtları, ancak otoriter bir siyasetin hizmetinde kendisinden beklenen işlevi yerine getirebilir. Bu nedenle Kürt sorununda izlenen gelenekçi politika aynı zamanda sistemin tekçi, otoriter, baskıcı bir nitelik kazanmasına yol açtı. Kürt sorununda izlenen politikanın başarısı toplumun susturulması, düşüncelerin bastırılması ile mümkündür. Zaten siyaset de bu tarzda şekillenmiş durumda.

3-Kürt sorununda izlenen inkarcı yaklaşım, siyaset kurumunda ve onun üretilmesine hizmet eden siyasi partilerde, basında, üniversitelerde bilim dışı, şoven ve ırkçı bir kültürün gelişmesine yol açtı. Toplum giderek birbirine yabancılaştı. İnkarcı, yalanın ve bilim dışı bir anlayışın devlet tarafından resmi politika olarak kabul edildiği bir toplumda, politik ve düşünsel hayatın, daralarak kısırlaşması kaçınılmazdı. Böyle bir toplumda ilerici ve yenilikçi fikir ve politikaların önü tıkalıdır. Toplum sayısız bilim dışı önyargı ve hurafenin tesiri altındadır. Tabi böyle bir ortamın en çok şoven güçlerin ellerini güçlendireceği, daha çok onlara kan taşıyacağı açıktır. 1999 yılı Genel Seçimleri'nden MHP'nin DSP ile birlikte en güçlü partiler olarak çıkması hiç kuşkusuz o dönemde Öcalan'ın yakalanması etrafında estirilen şoven dalga sayesinde oldu.

4-Kürt sorunu veya diğer bir adla bölücülük, yönetimlerin elinde, Türkiye'deki genel olarak demokrasi hareketini vurmak için bir öcü ve çoğu zaman bir sopa olarak kullandı. Türkiye'de ortaya çıkan her ilerici ses bölücülük tehdidiyle susturuldu. Sıradan demokratik hak ve özgürlükler bölücülüğe yarar diye reddedildi. Ne zaman yönetimlerin istemediği bir gelişme veya hareket olduysa hemen onun karşısına bölücülük kalkarıyla çıkıldı. Bölücülük argümanı, yönetim tarafından bulunmaz bir araç olarak kullanıldı. Türkiye'de neredeyse hayatın tümü; siyaset, ekonomi, eğitim, kültür politikaları Kürt sorununa endekslendi ve ona göre şekillendirildi.

Bu nedenle de bir yandan siyaset kurumu Kürt sorununu-sopasını kendi amaçları yönünde kullandı. Ama daha çok da siyasetin Kürt sorununa endekslediğini ve bir bakıma Kürt sorununa esir düştüğünü söylemek mümkün.

5-Tabi zor ve inkara dayalı bir politikayı genel geçer hukuk normları ve Türkiye'nin altına imza attığı belgeler çerçevesinde sürdürmek mümkün değildi. Bu nedenle işin kolayı seçilerek devlet çoğu kez hukuk dışına kaymayı ve o alanda işleri keyfince yürütmeyi daha pratik buldu. Tabi bir kez hukuk zırhı delinip keyfiyet başlayınca, bu işi bir yerde durdurmak mümkün değil. Böyle bir durumda her kapıyı açmaya muktedir ulusal çıkar kavramın neyi gerektirdiği ve kimin elinde nasıl yorumlanıp uygulanacağı bilinmez. Nihayet son yıllarda ayyuka çıkan devletin mafyalaşması, illegalleşmesi ve genel olarak siyasetin kirlenmesinin nedeni de budur.

6-Diğer yandan resmi çevreler, değişik toplumsal gelişmeleri maniple etmek için Kürt Sorununu sıkça kullandı. 12 Eylül darbesinin lideri Kenan Evren'in söylediklerini hatırlayalım. Evren'e göre darbeci güçler 12 Eylül'den önceki bir tarihte toplanıp darbe yapmaya karar vermiş, ancak koşulların henüz olgunlaşmadığını gördükleri için bir süre daha beklemeyi öngörmüşler. Aynı durum PKK'nin yılarca yürüttüğü silahlı mücadele için de geçerli. Yönetimler kafalarındaki projeleri hayata geçirmek için bir bakıma PKK'nin varlığının sürmesine dolaylı olarak göz yumdular. Nihayet son PKK güçlerinin çekilmesi döneminde, bazı yetkililerin bir kısım PKK güçlerinin Türkiye'de kalmasını istemelerinin nedeni de budur.

7-Kürt sorunu aynı zamanda Türkiye'nin dış politikalarını önemli ölçüde belirleyen bir faktördür. Kürt sorunu ve ondan kaynaklanan korku Türkiye'yi dışarıda daha gerici kamplaşma ve ilişkilere itmekte, bundan kaynaklı güvenlik ve askeri kaygılar onu aynı zamanda dışa daha da bağımlı hale getirmektedir.

Örneğin AB ile uyum sürecinde Türkiye'nin, demokratikleşme girişimlerini bölücülüğe hizmet eder diye sürekli bloke ettiğini hepimiz biliyoruz. Öte yandan Türkiye, içindeki Kürt sorununa etkisini gördüğü dış konularda, son Irak krizinde görüldüğü gibi, saldırgan ve yayılmacı eğilimlere kolayca yönelebilmektedir. Bunun ise Türkiye'yi dış politikada yeni sorun ve açmazlarla yüz yüze bırakacağı açıktır.

Özetle Kürt sorunu, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte iktidar olan güçlerin izlediği, tekçi,

şoven, baskıcı, otoriter ve militarist siyasetin eseridir.

Burada Türkiye'deki egemen siyaset ile Kürt sorunu arasında karşılıklı bir ilişki ve etkileşimden söz edilebilir.

Yukarıda, sonuç bölümünde ifade edildiği gibi Kürt sorunu mevcut siyasetin yol açtığı bir sorundur. Öte yanda, Türkiye hakim siyaset mekanizması, Kürt sorunundaki mevcut statükoyu korumayı kendisine temel hedef olarak seçmiş durumda. Bu, üstelik sıradan bir hedef değil, Türkiye bakımından varlık yokluk sorunu olarak algılanmakta. Dolayısıyla Türkiye Kürt sorununda mevcut statükonun devamına kendini endekslemiş durumda. Bunun anlamı, Türkiye siyasetinin Kürt sorunu tarafından rehin alınması demek.

Ama aynı zamanda Kürt sorunundaki mevcut durum, yönetim bakımından her türlü ilerici demokratik gelişmeye karşı bir öcü, bir kalkan haline getirilmiş durumda. Bu noktada da Kürt sorunundaki mevcut durumun genel olarak Türkiye'deki siyasi tablonun devamına hizmet eden bir özellik taşıdığı da söylenebilir.

O halde söylenecek iki şey daha var. Kürt sorununun demokratik ve eşitlikçi çözümü için, mevcut siyasetin değiştirilmesi, başka bir ifade ile demokratikleştirilmesi şarttır.

Öte yandan, Kürt sorununun demokratik çözümünün, aynı zamanda Türkiye siyasetinin demokratikleşmesinde önemli bir belirleyen olduğuna kuşku yok.. "29.03.2003-Ank"

Not: Bu yazı, Bahar Konferansları kapsamında, 29 Mart 2003 tarihinde Özgür Üniversite'de verilen Konferans metnidir.

Kaynaklar:

KÜRT SORUNU VE DEMOKRATİK ÇÖZÜM, Mehmet Bayrak, Özge Yayınları, Birinci baskı, 1999

Vatandaşlık Açısından KÜRT SORUNU VE BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ, Tarık Ziya Ekinci, Küyerel yayınları, İkinci baskı 2000, İstanbul.

Kuyruklu püskül

• V. Birsını

Tarihte gerçekleştirilen olaylar, günümüzden kaldığında çeşitli yorumlara açıktır, özellikle Ortadoğu'daki olaylar sık sık tartışılmakta burada yaşayan kavimler, uluslar, aşiretler, etnik gruplar yargılanmakta eleştirilmektedir. Hacer Yıldırım Foggo "Kırmızı Püskül" adlı kitabında 1843-1846 yıllarında Kürdistan'da gerçekleşen Nasturi Katliamı'nı incelemiştir. Kitap biraz da masalsi forma sokularak Kürtlerin acımasız bir yok etme eylemi dile getirilmiştir. kitabın yayınlanmasının ardından önce Radikal Kitap'ta Ahmet Ümit "Geçmiş Kavimler Bahçesi" adlı yazısı ardından da Virgül dergisinde Ahmet Eken'in "Bir Katliam Hikayesi" adlı yazısı yayımlandı. Doğrusu Kürtlerin pek tartışmadığı ya da unutmak istediği hala tartışma konusu olan olay birden hatırlandı. Özellikle bölgede yaşayan Hıristiyan grupların 19. yüzyılda gerçekleşen olaylardan sık sık Kürtleri suçladığı biliniyor. Uluslar tarihlerinin acılı sahneleriyle hesaplaşmadıkça bu tür tartışmaların her zaman için muhatapı olmayanların kalemlerinde birer suçlama ve aşağılama eylemine dönüşüyor. Ahmet Ümit yazısında katliamın nedenini dini histeriye, kültürel hoşgörüsüzlüğe bağlayarak Kürtlerin Nasturileri potansiyel düşman olarak gördüğünü, Nasturileri kabul edememe, bir arada yaşama alışkanlığını içine sindiremedikleri dini bağnazlık ve acımasızlığın etken olduğunu belirterek şunları aktarmakta "İşin acı tarafı bu katliamın, bölgede yüzlerce yıldır aynı şiddetle karşılaşılan, aynı saldırıları belki daha da katmerlisini yaşayan başka bir acılı halk tarafından, Kürtler tarafından gerçekleştirilmiş olmasıdır." (1) 1843-1846'da ki olaylara ve Cizre Emirligi'nin yönetimi dönemine baktığımızda Ahmet Ümit'in katliamın etkenlerinden biri olarak gösterdiği dinsel bağnazlık, kültürel hoşgörüsüzlük iddialarının zorlama bir yorumdan ibaret olduğu görülür. Cizre Emirligi sınırları içerisinde sadece Kürtler değil Süryaniler, Keldaniler, Asurlar, Ermeniler, Yahudiler ile Kürt Yezidiler yaşamaktadır.

19. yüzyılın başlangıcında Kürdistan'da birkaç büyük emirlik vardı: Güneyde Süleymaniye ve Zaho sancakları sınırlarında Baban Emirligi buradan kuzeve doğru büyük bir alanı Soran Emirligi bulunmaktaydı. Soran'dan daha batıda Behdinan Emirligi, Soran Emirligi'nin daha kuzeyinde Hakkari Emirligi, Hakkari ve Behdinan Emirligi'nin daha batısında ise merkezi Cizre olan Botan Emirligi yer almaktaydı. (2) Tartışmalara konu olan dönem Bedirhan'ın iktidarda olduğu dönemdir. 1516'da Osmanlı'yla yapılan anlaşmanın ardından Kürdistan çeşitli emirlikler tara-

findan yarı-özerk bir şekilde yönetilir, bu durum Osmanlı'nın imparatorluğu merkezileştirme çabalarına yani 19. yüzyılın başlarına kadar devam eder, artık yeni dönem Kürtlerin bütün kazanımların ortadan kaldırılması ve buna direnen emirliklerin çatışmalarına sahne olur. 1821 yılında Emir Bedirhan Botan Emirligi'nin başına geçtiğinde bütün bu sorunların da doğal olarak tarafı olur. Bedirhan Bey süre sonra diğer Kürt emirlikleriyle Osmanlı yönetimine karşı bir ittifak düzenlerler. İttifakı düzenleyenler bir süre sonra kendi yörelerindeki kaleleri onarıp, ordularını daha da güçlendirirler. Emir Bedirhan Cizre'de iki silah fabrikası kurarak Avrupa'ya öğrenciler gönderir. (3) İttifak yapan emirliklerin kendi ülkelerindeki Hıristiyan azınlık politikalarına baktığımızda bunun İslam hukukuna bağlı olarak düzenlendiğini görürüz, bu sadece Kürdistan'da değil Osmanlı sınırları içinde de geçerli olan genel düzenlemelerdir.

1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile Osmanlı ülkesinin sınırları içerisindeki tüm Hıristiyanların can, mal güvenliği ile şeref ve haysiyetinin korunması için ayırım yapılmayacağını taahhüt eder. Fakat fermandaki reformlar ancak 1880 yılında yürürlüğe girer. (4) Hıristiyan tebaanın Osmanlı'daki günlük yaşamı ve konumu ise tamamen İslam hukuku tarafından belirlenmiştir. Osmanlı yasalarının esas dayanağını ise Tevbe Suresi'nin 29. ayeti oluşturmuştur. Hıristiyan tebaa Osmanlı'ya olan bağlılığı karşısında cizye adında fazladan ödeyecekleri bir vergiye tabi tutulmuşlardır. Her dini cemaatin en yüksek rütbeli din adamı kendi cemaati tarafından seçilerek kendi topluluğunu düzenlemek ve yönetmekle görevlendiriliyordu. Her dini cemaatin başkanı sultana karşı sorumluydu. 1840 yılında Hıristiyan grupların temsilcileri oluşturulacak yerel meclislerde katılımı sağlamak istendiyse de bu pratikte başarılı olamaz.

Osmanlı'nın Kürdistan'da Kürt emirliklerini tasfiye edip merkezileştirme çalışmalarına başlayan genel bir siyasa izlemeleri Kürtleri daha da içine kapanmalarına, geçici birliklerin yapılmasına neden olur. 1833 yılında II. Mahmud Sivas valisi Reşit Paşa'yı emirlerin tasfiyesi için görevlendirir, 1834 yılında Reşit Paşa 40 bin kişilik bir orduyla bölgeye gelir, çatışmalar uzun yıllar sürer. Reşit Paşa'nın ordusu İngilizler tarafından desteklenir ve ödüllendirilir. (5) 20 Temmuz 1847 yılında ise Cizre Osmanlılara teslim edilir. Kürt emirliklerinin tasfiyesi Osmanlı'ya bölgenin denetimi için fırsat sağlar artık, bölge Osmanlı ile emperyalist devletlerinin çatışma alanı haline gelir,

etnik ve dinsel azınlıklar taraflarca denetim altına alınarak gerektiğinde birbirine kırdırılır, böylece yeni ve kanlı bir dönem başlamış olur.

Asur-Nasturi-Keldani-Ermeni-Süryani-Kürt ilişkileri her zaman gergin olmamış tam aksine bağımsız Kürt emirlikleri döneminde Hıristiyan azınlıklar ciddi sorunlarla karşılaşmamıştır karşılaşılacak sorunlar da Kürt reayanın sorunlarından farklı değildir. Süryani aydınları dönemin emirleri tarafından korunmuştur, 18. yüzyılda yaşayan Süryani şair Mafıryan Şimon Dönemin Kürt Emiri için 51 beyitten oluşan Süryanice harflerle Kürtçe bir şiir yazdığı da söylenir. (6) Kürtlerle Hıristiyanlar arasındaki sorunlar daha sonraları Kürt Emirliklerin tasfiye edilip, reayanın Osmanlı denetimine girip, işbirlikçi türedi feodallerin çıkmasından sonra yaşanacaktır. Emir Bedirhan'ın dini fanatizm altında bulunduğu, bunun sonucu olarak da Nasturileri katlettiği iddiaları, özellikle dönemin Kürt siyasasını iyi incelemeyen yazarların önyargılı görüşlerinin sonucudur. Şüphesiz ki hiçbir cinayet, katliam haklı ve meşru değildir. Kürtler bu konuda hesaplaşmalarını yapmalıdırlar, nitekim Hoybun Örgütü özellikle Ermeni konusunda ve 1924 Nasturi kıyımında açık tavrını belirtmiştir. Nitekim "Kürdistan" Gazetesini çıkaran dönemin Kürt aydınları da başta Ermeniler olmak üzere diğer Hıristiyan cemaatlerle olan ilişkilerin dostça sürdürülmesini istemiş çatışmalara engel olmuşlardır. Ahmet Ümit 1843-1846 olaylarını salt hoşgörüsüzlük dinsel fanatizm gözüyle Kürtleri yargılamakta " Her ne kadar Kürtler de Nasturiler gibi Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında yaşasa da, bu yazgı birliği öteki halka duyulan nefreti engelleyemiyordu. Çünkü Nasturiler Müslüman değildi. Yüzyıllardır birlikte yaşamış bile olsalar, giyiminden kültürlerine kadar benzeşen pek çok ortak noktaları olsa bile bu azınlık halk potansiyel bir düşmandı. "(7) Bedirhan'ın egemenliği altındaki azınlıklara yönelik siyasaya baktığımızda bunun tam tersi bir durumla karşılaşırız, özellikle dinsel azınlıklar ve köylüler yararına düzenlemelerde bulunur, Emirin divanında Ermeniler yer alırken, Emir Hıristiyan ve Müslümanların evliliklerini de teşvik eder. Köylülere toprak dağıtarak üzerlerindeki vergileri hafifletir, ülkede asayişini temin eder. Bedirhan Bey kurduğu ordu da yer alan yoksul köylülere ve milislere maaş bağlayarak kendilerine çeşitli ayrıcalıklar tanır. Botan Emirliği diğer bölgelerden gelen çeşitli Bey ve Osmanlı'nın zulüm ve baskısından kaçan köylü yığınlarının akınına uğrar, din ve ırk ayrımı yapılmaz. (8) "Bedirhan Paşa'nın diğer önemli işi, Müslüman olmayan dini azınlıklara iyi davranıp, onların üzerindeki vergiyi azaltmasıdır. Ayrıca onlar hakkında söylenen kötü söylemleri gidermeye çalıştı. Çünkü ondan önce, onlara saygısızlık yapıyordu. Hatta daha önce rastlanmayan bir şeyi, Müslümanlarla Hıristiyanlar arasında evliliği teşvik etti. Bundan da önemlisi Kürdistan'ın bağımsızlığını elde etmesi durumunda onlara muhtariyet verme sözünü verdi. "(9) Bedirhan Er-

menilere geniş yetkiler vererek Asur, Ermeni uluslarına Kürtlerle eşit bir şekilde tutum alır. Ordusunda Kürtlerin dışında Dıh bölgesi Ermenileri de bulmaktaydı ve Dıh Ermenileri Bedirhan'ın sağ kolunu oluşturmaktaydılar. (10) Bedirhan Bey kimi Ermeni ve Asur subayı da ordu komutanı olarak atar. Bölgede bütün bu gelişmeler olurken İstanbul'daki Osmanlı yanlısı Patrik Matteos Diyarbakır, Bitlis, Palu, Erzurum ve Van Ermeni ruhani liderlerine mektuplar yollayarak Osmanlı ordusuna destek çağrılarını yapar. B.Nikitin ise Bedirhan için şöyle yazmıştır: "Ermeni belgeleri, Bedirhan'ın adaletli bir Bey olduğunu ve örnek olabilecek bir dinsel politika uyguladığını, kendini, Osmanlı egemenliğinden ayırdığı bölgenin ruhani lideri saydığını göstermektedir. " (11) H. Yıldırım Foggo katliamın bir nedenini de şeyhlerin rolüne bağlayarak, görüşlerini Austen Henry Layard'a dayandırır. Dinsel bir bağnazlık katliamın etkeni olsa bunun Ermeni, Süryani ve Keldaniler için de geçerli olması gerekirdi, kaldı ki Kürdistan'da şeyhlerin etkinlik kazanması Kürt emirliklerinin tasfiye edilip, 1858 Osmanlı Arazi Yasasının ardından gerçekleşir, nitekim 1880 yılında Nakşibendi Şeyh Ubeydullah bağımsızlık talebiyle Osmanlı'ya başkaldırır. 1870'lerde Şeyh Ubeydullah Urmiye'deki Hıristiyanlar'ı katletme planlarını kendisine uygulamak isteyen Osmanlılar'ın kışkırtmalarına da kulak asmaz. (12) Şeyh Ubeydullah bununla da yetinmeyerek Nasturi Patriği Mar Şemun'a mektup yollayarak işbirliği ve ittifak çağrısı yapar. E.B.Soane ise şunları aktarır: "Türkler, Süryaniler'i teşvik etti, sonra da Bedirhanlar'ı onları bastırarak ve intikam almak için teşvik etti. Böyle olmasaydı hiçbir zaman Kürtler Hıristiyanlara karşı kötü davranmamışlar, tam tersine onlara karşı dostça davranmışlardır. "(13) A. Henry Layard, Amediye Vadisi'ni geçerek Davudiye ve Musul arasındaki yüksek yoldan " Küremi" adlı köye gittiğini, köyde adımı zikretmediği bir şeyhin oğlu olan Şeyh Tahir'in katliamlarda rol oynadığını belirtir. (14) Celile Celil ise Botan sınırları dışında Bedirhan Bey'i yok etmeye çalışan Musul Valisi Mehmed Paşa'nın denetiminde yaşayan Musullu Şeyh Muhammed ile Zaholu Şeyh Yusuf'un katliamlarda etkin rol oynadığını iddia eder*. Foggo'nun dinsel fanatikler dediği şeyhlerin Botan Emirliği'nin dışında yaşaması tesadüf olsa gerek bütün bu iddiaların yanında devletleşme adımı atan Emir Bedirhan'ın resmi şeyhülislamı olan Botan'da etkin olan Mele Ebdülqudus'un olaylarla bir ilintisi de tespit edilememiştir. Bedirhan Bey'in emirliği içerisinde İslam hukukunu uyguladığı biliniyor örneğin hırsızlık yapanların elleri kesilmekteydi, azınlıklara dair kurallarda İslam hukuku çerçevesindeydi, Bedirhan'ın şeyhülislamı da katliamların lehinde bir fetvası da yoktu, zaten sadece Nasturilere özgü bir fetva çıkarması da zordu. Yine Nasturi Katliamları'na katılan "Kutsal İttifak'ın" bileşenlerinden Han Mahmud'un Hoşap müftüsü Abdullahê Ewdwani'nin de Nasturiler aleyhinde bir çalışması, fetvası da yoktu. Han Mah-

mud denetimi altındaki Ermenilerle ittifak yaparak kendilerinin desteğini kazanır. Han Mahmud'un danışmanı ve divan üyelerinden biri de Ermeni Aran Efendidir. (15)

Nasturiler kendi din adamlarının öğütlerine uyarlar, Patrikse İngiliz misyonerlerin. Nasturi Hıristiyan din adamlarının fanatizmini görmezden gelip, ölen Hıristiyanlarsa, suçlu fanatik Müslüman şeyhler ile din adamlarıdır demek olaylara bakış açımızı peşinen belirler ve bu suçluya ferman biçmektir. Nasturi Patriği aforoz hakkına da sahipti, bu bütün Nasturilerin korktuğu bir şeydi çünkü aynı zamanda aşiretinden de atılma anlamına gelmekteydi, ayrıca cemaat Mar Simon'a "riş d'sita" denilen bir vergi de ödemekteydi. (16) Kendilerini "Mar Şemun Milleti" diye adlandıran Nasturiler için Patriğin söylediği her şey yasa niteliğindeydi, Nasturilerin dünyevi ve ruhani lideriydi, söylediği her şey tartışmasız doğru kabul ediliyordu. (17) İngiliz misyoner G.P. Badger 1842 yılının sonbaharında Nasturi Patriği Mar Şemun'u ziyaret ettiğinde kendisine yalnız Osmanlı Hükümeti ve Osmanlıların batılı müttetikleriyle ilişki içinde olmasını söylemiştir. (18)

H. Yıldırım Foggo araştırmasında İngiliz misyonerlerinin çalışmalarını anlatırken bunu sadece katliamın nedenlerinden ya da bahanelerinden biri olarak görür, oysa İngiliz misyoner Nasturi Patriği'ni ziyaret ettiğinde kendisine Osmanlılardan yana tutum alması gerektiğini aktarır, Nasturi-Osmanlı ve İngiliz işbirliğine ise değinmez, oysa olayın birkaç yabancı misyoneri tehdit olarak gören Bedirhan'ın hezeyanı olma ihtimali zayıftır, olay dini fanatizmin de dışında bir egemenlik ve ittifaklar sorunudur. Misyonerler sadece kendi misyonlarını tanıtmamışlar, Osmanlı ve İngiliz çıkarlarına uygun politikalarında yürütücüsü olmuşlardır. Bu siyasa daha sonra 20. Yüzyılın başlarından sürdürülecek, özellikle de Ermeniler ulusal kurtuluş mücadeleleri adına Kürtleri başta Osmanlı'ya ardından da Hıristiyan Avrupa ülkelerine jurnalayacak bunu da bilinçli bir temelde "vahşi Kürtlere" karşı korunma talebiyle yapacaktır, olay uluslararası korunma maskesiyle gerçekleşecek, soruna tarafların dışında herkes katılacak, sorunlar kangren hale dönüşüp çözümsüzlük her iki tarafa da dayatılacaktır.

Celile Celil misyoner faaliyetlerini şöyle anlatır: "Asuriler ve Kürtler arasındaki ilişkileri bozmak niyetinde olan misyonerler, bu amaçla utanmazca halk arasında insanlar satın aldılar. Hatta ağız dolusu küfürler ettiler. Kürt yobazları arasında insanlar satın alarak onları, Asurilerin kültür değerlerini, el yazmalarını ve ibadet yerlerini ortadan kaldırmada kullandılar açıktır ki, Katoliklerin masum(!) planları, Musul kütüphanesinde bulunan binlerce Asuri kitabını yok etti." (19) Misyonerler istediklerini alırlar, Mar Şemun bir süre sonra karargahına İngiliz bayrağı diker, artık bütün ipler kopmuştur. Hacer Yıldırım Foggo, Nasturi Katliamı'nın ilk çıkış anına ise araştırmasında hiç değinmemiş, Faik Bulut, Mar Battay'a dayana-

rak olayların çıkışını şöyle aktarmakta: " Hakkari Sancağı'nda bulunan sekiz Nasturi aşiretinin 11 bin kişilik silahlı gücü, Fransız ve İngilizlerin kışkırtmasıyla, özellikle Kürt köylülerine saldırıp her tarafı yakıp yıkar. Yukarı Pervari'nin Sersipi köyü talan edilir ve Bedirhan Bey'in iki saygın Seyyid'i öldürülür. Gömlekleri de Bedirhan Bey'e gönderilir. Bedirhan Bey Nasturi milisleri yola getirmek üzere harekete geçer. İlk çatışma da yenilen Nasturi Patriği Malek Şmuel, gizlice Musul'a kaçarak İngiliz konsolosluğuna sığınır. " (20)

Doğu Asur Kilisesi (Nasturi) Patrik ailesinden Surma Hanım ise olayları şöyle değerlendirir: "Tamamen yerel çatışma büyük bir felakete dönüştü. Çölemerik çevresindeki belirli Kürt liderleri -aralarında Nurullah Bey de vardı-ile aramızda bazı özel mülklerin ve kiliselerin yönetimi konusunda anlaşmazlık çıktı; savaş başladı ve bizimle başedecek güçleri olmadığından kendilerine bize karşı destek güç sağlamaları için Botan'dan Bedirhan Bey'i ve tüm diğer Kürt aşiretlerini yardıma çağırıldılar. Bize karşı toplu olarak savaş açmış oluyorduk böylece... Kabul edilmelidir ki, bizim aşiretlerimiz çok akılsızca hareket ederek, ortak savunma yapmak için birbirlerini desteklemediler ve böylece yenildik; korkunç bir katliam yapılmıştı." (21)

Olayın özetini ise İsveç devlet arşivinde bulunan 11 Kasım 1846 tarihli 29 no'lu rapor bizlere aktarır : "Kürdistan'daki bu korkunç olayın baş aktörleri Bedirhan Bey'le Mar Şemun'du"* Bölgede etkinlik gösteren ülkeler sadece İngiltere, Amerika olmayıp, Rusya ve Fransa'da bulunmaktaydı. Olayların bitiminin ardından Fransız elçisi 3 Kasım 1846 tarihinde Osmanlı Dışişleri Bakanlığı'na yazdığı yazıda şunları söyler: "Birkaç gün evvel Bedirhan Bey'in vücudu Osmanlı Hükümeti için bir noksanlık idi. Bugün ise Bedirhan'ın ortada durması Osmanlı Devleti için bir utanç sebebidir. Artık onun kirli vücudundan Kürdistan'ı temizlemek lazım gelmektedir." (22)

Nasturi Katliamı'nın üzerinden yaklaşık 160 yıl geçmiştir, bu süre içerisinde Kürtler yaptıklarıyla hesaplaşmış, bu hesaplaşma karşılıklı halklar nezdinde de karşılık bulmuştur. Tarihi olaylara bakışımız, görmek istediklerimizden ibaret değildir, ondan zoraki yorumlar çıkarmak, Kürtleri tümüyle fanatik, göstermek sadece bireysel duygularımızı tatmin eder. Asur halkları (Asuri, Keldani, Süryani, Nasturi) günümüzde ve yakın zamanda Kürtlerle yakın ilişkilere girmiş onların özgürlük mücadelelerine de aktif destek vermişlerdir. 1960'lı yıllarda Keldani Metropoliti Paul Bidari Kürt Devrimci Konseyi'ne seçilerek, yazılarıyla Asurları mezhep kavgalarına, anlaşmazlıklara son verip Kürtlerin özerklik mücadelesinin desteklenmesi çağrısını yapmıştı, çağrısı Musul'un kuzevinde dağlık alanlarda yaşayan Nasturi ve Keldaniler arasında yankı bulmuştu. (23) Yine bir Asur olan 1937 doğumlu Franso Herîri ise uzun yıllar PDK-I Merkez Komite üyeliğinde bulunarak, karanlık güç-

lerce 2001 yılında Erbil'de katledildiği tarihe kadar uzun yıllar Kürtlerle beraber Irak rejimine karşı mücadele etmiştir. Adı efsane olan Margaret'le, Mikal Bayru'yu da unutmamak gerekir.

Kürt-Nasturi ilişkileri genel olarak Kürt Bey'leri tarafından teminat altına alınmış, Nasturiler kendi işlerinde özgür bir işleyişe sahip olmuşlardır. Nasturi patrikleri hem dini hem de dünyevi işleri egemenlikleri altındaki bölgelerde yürütmüşlerdir. 1843-1846 yıllarındaki katliamlara başta Bedirhan'ın yakınları olmak üzere birçok Kürt köylüsü de Nasturilere yardım etmiştir. Tuhuma'daki Kürt köylüleri Nasturilere silah yardımında bulunmuşlardır. Tarihin acılı sayfalarında yer alan ve Kürtlerin kendilerinin hesaplaştığı, bu hesaplaşmanın da canlı tutulması önemli bir gerçekliktir. Acı olan dönemin olaylarını yanlış yorumlayarak haksız bir şekilde ezilen, mağdur olmuş bir ulusu fanatik, bağnaz göstererek tarih nezdinde boynuna "kuyruklu püskül" takmaktır.

KAYNAKÇA

- 1-Hacer Yıldırım FOGGO, Kırmızı Püskül – 1843-1846 Nasturi Katliamı, Chiviyazıları Yayınevi, Birinci Basım, 2002.
- 2-Radikal Kitap, Yıl:2, Sayı: 97, 24 Ocak 2003.
- 3- Virgül, Aylık Kitap ve Eleştiri Dergisi, Sayı: 59, Şubat 2003.
- 4-Surma HANIM, Ninova'nın Yakarışı-Doğu Asur Kilise Gelenekleri ve Patrik Mar Şamun'un Katli, Avesta, Nisan1996
- 5-Dr.Celilê CELİL, XIX.Yüzyıl Osmanlı İmpara-

torluğu'nda Kürtler, Öz-Ge Yayınları, Şubat 1992.

6-Faik BULUT, Dar Üçgende Üç İsyân –Kürdistan'da Etnik Çatışmalar, Belge Yayınları, Mayıs-1992.

7-Dr. Kadir ALBAYRAK, Keldaniler ve Nasturiler, Vadi Yayınları, Ekim-1997.

8- Sinan HAKAN, Müküs Kürt Mirleri Tarihi ve Han Mahmud, Pêrî Yayınları, Mart-2002.

9- Nazmi SEVGİN, Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı:13

10- MALMISANİJ, Cızıra Botanlı Bedirhaniler, Avesta Yayınları, İkinci Baskı, İstanbul-2000.

11- G.YONAN, Asur Soykırımı, Pencere Yayınları.

12-Austen Henry LAYARD, Ninova ve Kalıntıları, Avesta Yayınları, Aralık-2000.

13-Dr. Kaws KAFTAN, Baban, Botan, Soran-19.Yüzyıl Bölgesel Kısa Kürt Tarihi, Nûjen Yayınları, Ağustos-1996.

14-William EAGLETON, 1946 Mehabad Kürt Cumhuriyeti, Koral Yayınları, Ekim-1990.

15-Yakup BİLGE, Süryaniler-Anadolu'nun Solan Rengi, Yeryüzü Yayınları, Nisan-1996.

16-Kemal Mazhar AHMED, 1.Dünya Savaşı'nda Kürdistan, Doz Yayınları, Ekim-1996.

17-Taner AKÇAM, İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu-İttihat Terakki'den Kurtuluş Savaşı'na, İmge Kitabevi, Mart 1999

18-Garo SASUNİ, Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.YY'dan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, Med Yayınevi, İstanbul-1992

19- Bergeh Dergisi, Sayı: 1,2

Dipnotlar:

- (1) Ahmet ÜMİT, Radikal Kitap, Yıl:2, Sayı: 97, 24 Ocak 2003, Sf:8
- (2) Celilê CELİL, XIX.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler, Sf:51
- (3) Celilê CELİL, XIX.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğunda Kürtler, Sf:130
- (4) Taner AKÇAM, İnsan Hakları ve Ermeni Sorunu, Sf:62
- (5) Celilê CELİL, XIX.Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler, Sf:108
- (6) Yakup BİLGE, Süryaniler, Sf:53
- (7) Ahmet ÜMİT, Radikal Kitap, Sayı: 97,Sf:8
- (8) Faik BULUT, Dar Üçgende Üç İsyân, Sf:93
- (9) Dr. Kaws KAFTAN, Baban, Botan, Soran, Sf:68
- (10) Garo SASUNİ, Kürt Ulusal Hareketleri ve 15.YY'dan Günümüze Ermeni Kürt İlişkileri, Sf:70
- (11) W.EAGLTON, 1946 Mehabad Kürt Cumhuriyeti, Sf:27
- (12) K.Mazhar AHMED, 1.Dünya Savaşı'nda Kürdistan, Sf:254.
- (13) Aktaran, Dr. Kaws KAFTAN, Baban, Botan,Soran, Sf:69
- (14) A.H.LAYARD, Ninova ve Kalıntıları, Sf:164

* Şeyh Muhammed ile Şeyh Yusuf'un,Bedirhan Bey'in oluşturduğu Osmanlı karşıtı kutsal ittifakı desteklediği ve Kürt aşiretlerine çağrılar yapmıştı. İttifaka Mustafa Bey,Derviş Bey, Van yöresi reislerinden Han Mahmud, Hakkari yöresi reislerinden Fettah Bey, Hizan reislerinden Halit Bey, Muş yöresi reislerinden Şerif Bey, Kars ve Acar yöresi reislerinden Kor Hüseyin Bey ile İran sınırları içerisinde kalan Erdelan bölgesi Beyi de katılmıştı.(Malmisanij, Cızıra Botanlı Bedirhaniler, Sf:55)

(15) Sinan. HAKAN, Müküs Kürt Mirleri Tarihi ve Han Mahmud, Sf:75

(16) Dr. Kadir ALBAYRAK, Keldaniler ver Nasturiler, Sf:85

(17) Faik BULUT, Dar Üçgende Üç İsyân, Sf:110

(18) G.YONAN, Asur Soykırımı, Sf: 42

(19) Faik BULUT, Dar Üçgende Üç İsyân, Sf:196

(20) Faik BULUT, Dar Üçgende Üç İsyân, Sf:97

(21) Surma HANIM, Ninova'nın Yakarışı, Sf: 66-67

* Bergeh Dergisi, Sayı:1,2.

(22) Nazmi SEVGİN, Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı:13,Sf: 45

(23) Dr. Kadir ALBAYRAK, Keldaniler ve Nasturiler, Sf:144

Fêrîkê Ûsiv

•Eskerê Boyîk

Nivê salên pêncîyî dîsa ronaya remê li ser pêşdaçûyîna çand û kûltûra Kurdên welatê Sovyêtê, xasma li ser Kurdên Komara Ermenistanê vebû. Ocaxên kûltûrî, çandî, perwerdeyî, zanyarî, ku ji pey Şorişa Oktyabirê ra vebûbûn û ji dest rêprêsyayê dîktatorya Stalîn, sala 1937-a hatibûn dadan, carke din vebûn.

Li merkeza Komara Ermenistanê, li Yêrêvanê dîsa agirê karê kurdeyî geş bû. Rojnama Rîya Teze, di Radyoya Yêrêvanê ya dewletê da beşa axavtina kurdî, Akademya Ermenistanê ya zanyarî da kurdzanî, beşa nivîskarên Kurdan, li rex yekîta nivîskarên Ermenistanê gumrih dest bi karê xwe kirin.

Di destpêka salê sîhî, dema li welatê Sovyêtê nû avabûyî da, seva civaka Kurda mecalên çandî, kûltûrî, perwerdeyî vebûn, Kurd hê seva kêranîna wan mecalan amade nî bûn. Kadroyên Kurda yê abegor tune bûn, yê pîrî-hindikî xwendî jî bi hejmara tîlya dihatin hesavê. Bingeha zanistî ji bona xwendin-nivîsarê, perwerdeyê tune bû, gelek erf-edetên kevne ziyankar asteng bûn li ser wê rê û hêviyê. Lê vê dema nû kadrên zaneye xwendî êdî hebûn û hazir bûn tev rewsenbirên salê sîhî wî kar-barên pêşdaçûyîna gelê xwe, yê pîroz bidin li ser milê xwe û bi serfin-yazî pêşda bivin. Gelek xort û keçên Kurd di nav wan salan da zanîngehê Ermenistanê xwendina bilind xilaz kiribûn, geleka jî dixwend û hazir bûn bi hizkirin tevî wê xebatê bibin.

Beşa nivîskarên Kurd, ku wê demê nivîskar-zargotinvanê bi nav û deng Hecîyê Cindî serokî lê dikir, karê efrandaryê li nav gêna da geş kir. Heftê tune bû, ku civînên nivîskaran, enekirina pirtûkan, rasthatin di tevî nivîskar û zanyarên eyan, şevên xwendina helbesta, sazbandîyê teşkil nekira. Odên karkirinê, yê rojnama Rîya Teze û axavtinên kurdî yê radyoyê bûbûn cîyê rasthatina efrandarên gênc.

Wan sala hatina serokê gelê Kurd yê azadaryê Mele Mistefa Barzanî li nav Kurdê Ermenistanê û bi serokatya wî serhildana li Kurdistana başûr agirê welatparêzyê li nava vê civakê da jî gur û geş kir. Çav û guhê teva radyoyê û rojnamê bûn.

Alaveke xweş karê efrandaryê jî girtibû. Dengê helbestvanên gênc dihat bihîstin. Wî dengî bi xwe ra reng û awazên delal yên nû tanîn. Bîhna edebyeta esil dihat. Ager gavdanên nivîskar-helbestvanên salên sîhî, mîna gav avitinên zarokên nû pîya diçûn bû, payê nivîsarên wane pîrê him ji alyê ziman, naveroke, him jî cûre û teqîla nivîsarê va qels, kesîb bê-reng bûn, lê dengên gêncan zelaltir û xweştir bûn, ji kanya zargotina gele zengîn û bingeha edebyeta esil dihatin.

Dengê herî hizkirî, ku teva jî hiz dikir, dengê Fêrîkê ÛSIV bû.

Ji wê demê da xwendevanên Kurdê Sovyêtê helbestvanê xwe nas kirin, hiz kirin û nexapyan.

Hejmara rojnama Rîya Teze ya 25-ê oktyabirê, sala 1989-a da gotara min ya bi sernava SÎPAN çap bûye. Di gotarê da wa hatye nivîsar: "Avtomaşînê me ber bi gundê Sîpanê, Pampa berê dibe (nehya Aragasê). Ez pencerê ra çîyayên dora gund dinhêrim û şêra şayîr Fêrîkê Usiv dikeve bîra min:

*Pampa mine xweş, Pampa min kubar,
Wê pal vedaye wan quntarê sar,
Pampa min hûk e, hûka xeml lê bend
Dorê çîyayê me girtine govend.
Çîyayêd me hilind, çîyayêd me kubar,
Ku jê dikişin cew û kanîyê sar,
Şimalê mij tê mîna karwana,
Ser çîyayê me ra diçe arana.
Êvarê bi hewas mij guje-guj e
Û nav mijê da Pamp dihênije.*

Min û avtoajo derheqa poyêzîya Fêrîkê Ûsiv da xeber dida, wextê hema li nava gund ew pêşya me va derket.

- Ez bêyî Pampê teyax nakim,- şayîr hela çend sal berê ji min ra gotye.. Nenihêrî mala wî, neferê wî li Yêrêvanê ne, lê ew nikare ji "Pampa xwe" biqete. Di bajêr da xebata wî jî hebû, derecê wî jî baş bûn, lê eva bîst pênc sala zêdetir e di gundê xwe da dersdar e. Poêzîya wî ye nazik di vî gundî da hatye xuliqandin. Xwe ra li pala çîyê xaniyekî bedew çêkirye, dorê sûreke dirêj kişandîye. Tê bêjî ew xanî, ew sûr jî pareke poêzîya wî ne, di wan da jî ruh, kilam, awazên xuliqandinê hene. Ew jî ji kûraya dilê şayîrê esil xuliqîne.

Fêrîk ji maleke esilzade ye: mala Ûsivê Îbo. Bavê Ûsiv, Îboyê Nemo sala 1918-a, wextê rev û bezê gundê xweyî hizkirî, Yamançayîrê, li qeza Qersê dihêle û bi malê va direvne pala çîyayê Elegezê, gundê Camûşvana mezin (niha gundê Elegezê, nehya Aragasê). Roma reş tê digîhîje vî gundî jî. Bav û apê Ûsiv jî tevî bi sedan mêrên gund digrin, dikujin.

Ji pey zulma Romê ra dest bi xelayê dibe. Ûsiv û birê wî neferên xwe hildidin diçine Borçalîyê-Gurcistanê, ku bikaribin ebûra xwe bikin. Sala 1922-a vedigerin, têne gundê Pampê (Sîpanê), cem qewmên xwe, dibin mal-hal. Ûsiv di kolxozê da birîgadirîyê dike, dibe malxê mala giran. Neh kur û du keç mala wî dixemilînin... Bi gotina gotya hesavê nebî-nebîçirkê remetyê Ûsivê Îbo ji sedî zêdetir in.

Di wê mala giran, di da sala 1934-a da Fêrîk tê dinê. Zarotya wî li nava mêrg-çîmanê Elegeza bedew, jîyana gunde qedîmî, odên bi zargotinê tijî û evdên gunde sade da derbaz dibe. Helbestvan, paşê bi hisrekeke mezin derheqa wan da wa dinivîse:

*Hey, hevalêd zarotya min
Hûn li ku ne, ku ne naka?
Ez li dor xwe dinihêrim
Û dibînim tek û tûka.*

*Werên qewmêd mine ezîz
Heytehole û hewasî,
Bi dengê def û zurna zîz
Zarotya min dike gazî.*

Evan xeta ji destana wî ya HISRET in. Destan sala 1981-1983-ya hatye nivîsar. Bi rêyalîstî û delalî helbestvan dîdemên jîyana gundê xwe li ber xwendevana vedike. Neferê destanê tev bi nav û kar-barê xwe va gundî, cînar, qewm û pismamê wî ne. Şayîr bi hesret rojên buhurî, evdên hizkirî, bûyerên gund da bûyî bîr tîne. Guhêra şivana, odên gund, şevên zivistanê ye dirêj, çîrokbêja, beranberdana, reva jina, dewatên gund... Xatî, met, ap û xala, henek-laqirdîyê wan, camêrî, dilovanî, dilnerm-

ya wan evdên sade, erf-edet, rabûn-rûniştandina wane bedew...

Çavê wî da zarotya wî dibe çîrok, çîrokeke şîrin, kesereke kûr, hisrekeke xweş... Qewlê jîyanê usa ne. Hatî çûya ne. Kê dikare pêşyê bigire? Emir mîna çemekî dikşe. Dinya ji kê ra maye...

*Ez seba we dikim ax-wax,
Çi ku wede xwe ra hirye,
Zid ji gelek saxêd alçax-
Min mukurya mirya kirye.*

Ji pey van xeta ra ew nava rêz dike, bûyêra bîr tîne û destanê bi xetên wa, yê xurt va tomerî dike:

*Lê naxwezim hela feqet
Herim meskenê mirinê,
Tişt hene, ku bi dil û ced
Jê hiz dikim li rûyê dinê...*

Dibistana heft salan di gundê xwe da diqedine. Diçe bajarê Yêrêvanê berê xwendinxwana dersdar-hazirkirinê, paşê jî li beşa edebiyet û dîrokê ya zanîngeha pêdagogyê ya ser navê Xaçatûr Abovyan da dixwîne. Sala 1960-î, ji pey qedandina xwendinê ra rêdaksîya axavtînên radyoya Yêrêvanê, di beşa bi zimanê kurdî da derbazî li ser kar dibe, çawa serwêrê para edebiyetê. Lê karê wî dirêj nakşîne, kar dihêle, vedigere gundê xwe, Pampa Kurda (Sîpan), di dibistana gund da dersê zimanê kurdî dide. Weke 25 sala wî karê xwe berdewam dike.

Berevoka wî ya ewlin a helbesta di sala 1961-ê li Yêrêvanê bi navê ÇAVKANÎ hate weşandin. ÇAVKANÎ rastî jî kanîke nû bû, kanîke avzelale, avxweş li zozanê edebiyeta kurdî da li berpala çîyayê Elegezê. Pirtûk di demeke kin da hate firotan, kuta bû. Xwendevana, îlahî gêncî ji destê hev direvandin.

Wê demê ez jî li bajarê Yêrêvanê xwendevan bûm. Me xwendevana gelek helbestên ji wê pirtûkê ezber kiribû û eyd-şaynetyê Kurd da digot. Bijîşk, zanyarê bi nav û deng remetyê Sehîdê Îbo jî derheqê berevokê da gotareke berfire di rojnama RÎYA TEZE da weşand. Ulmdar qîmetekî layîq da ÇAVKANYÊ. Gelek helbestên wê berevokê bûne kilam, heta niha jî ji alyê stranbêjên Kurdan va têne gotin.

Dû ra li pey hev berevokên wî ye helbestan **Gula Elegezê** (1964), **Lîrika** (1967), **Destana Ûsivê Nevyâ** (1973), **Narê** (1977), **Hisretdefter** (1984) û **Dinya Delal** (1987) hatine weşandin.

Her du pirtûkên dawyê li nava berevoka BAHAR ya efrandinên şayîr û nivîskarên Kurdê Ermenistanê yê salane da çap bûne. Berevokê Helbestên wî jî li Sûryê da bi tîpên latîmî hatîye weşandin.

Fêrîkê Ûsiv helbestvanekî Xwedêdayî bû, hostê xebera bedewyê. Ewî bi helbest û destanên xwe yê delal cûre, reng û naverokê nû, bi heqî nûjenî-

ke eslî anî nava poêzya Kurdaye pirqurne. Ji cûrê klasîkî dûr ne ket lê ew bi rê û şopa xweye kûre xwexatîyê xemiland, dewlemend û rengîn kir.

Ji alyê wergerê (terceme) da jî Fêrikê Ûsiv hostakî bê qisûr bû. Wergerê, ku bi destê wî hatine kirin bi hêzbûna xwe ji orgînal firq nabin. Wergerê ku wî kirine- tev jî ji dur û cewahirên xizna edebyeta navnetewî ne û bi hostatîke usa wergerandine zimanê kurdî, ku di qewata evdên sade da nîne. Bes e em navê wan nivîskarên cihanê yê eyan bînin, ji nivîsarê kîjana wî terceme kirine: Şêkispîr, Bayron, Haynê, Pûşkîn, Lêrmontov, Yêsênîn, Sayat-Nova, Avêtik Îshakyan, Hovhanês Tûmanyar, VahanTêryan, Yêxîşê Çarêns, Parûyr Sêvak, Rasûl Hamzatov û gelekên din.

Di sala 1963-a da, gelê Ermenî 250 salya şayîr û dengbêjê xwe yê mezin Sayat-Nova bi heyte hol dida kîvîşê. Wê salê bi wergera Fêrikê Ûsiv stranên Sayat Nova bi berevokê zimanê Kurdî hatin weşandin. Ew werger bi hostatîke usa hatibû kirin, ku gelek ji wan kilam-helbesta bi teqil û miqamê xwe yê berê bûne kilam. Ew heta niha jî di radyoya Yêrêvanê da bi dengê Asîka Qadir zimanê Kurdî têne gotin. Werger ji alyê civaka Ermenya ya edebyethiz da jî hêjayî qîmetê bilind bû.

Ji cewahirên edebyeta hemdinyayê ya klasîk wergera destana **Misirî** (Lêrmontov), **Masyê Zêrîn** (Pûşkîn), **Abû Lala Maharî** (Îshakyan) û gelekê din bi texmîna min destanîne wergerêye here bilind in di cihana edebyeta Kurda da.

Çawa temama mîrata efrandinê helbestvan usa jî wergerê bi destê wî hatine kirin, hêjayî lêkolînê edebyetzanyê ne. Ez bawer im nivsê ku bèn, wê wî karî bikin û qîmetekî anegor bidine wî efrandarê mezin.

Helbestvan qewat û qîmetê qelma xwe zanî bû:

*Hiz nekiryê çîn û rutib
Serekbazî min tu wexta,
Nebûm sedir, nebûm katib
Ne jî dolebaşê texta.*

*Min tesîr kir şîera xwe da
Hukmê mîr û mînîstra,
Lê xwe-xwe jî, koreqeda
Bûm mîrekî nav şayîra.*

Mixabin ev helbestvanê gewre ne li aqara welatê Sovêtyeyî berê da, li kîderê jîyana xwe ya efran-

daryê derbaz kir, ne jî ji alyê gelê xwe yê Jurd va hate naskirin û qîmetkirin. Nivîsarê wî pir kêr bi zimanên din hatine wergerandin û çapkrin.

Di helbesta xwe ya **Çendik Çend Sal** da, ku sala 1974-a hatye nivîsar, ew gazina dike, besa şureta xwe ya nivîskaryê dike û dinivîse, dibê hûn şaş nemînîn eger ez ji agirê hundurê xwe yê helbestvanyê karim bişxulim, bifirim, firqas kim, ji destê mine "şêrnivîs" mîna kevir-hesta karin agir bipekin, dibê hûn ecêmayî nemînîn, ku ez karim dur û cewahira bidime xwendevanê xwe, lê dibê ecêmayî bimînin:

Lê îro feqet

Li rêkên emir teng î firêqet,

Milê min da tûr, dinc û dinêdûr,

Wek parsokekî li guhê gunda

Herim xalîfî, belengaz, unda

Hûn şaş bimînîn,

Hûn şaş bimînîn...

Ji salê hevtêyî girtî di Ermenistanê da mecalên pêşvaçûyîna edebyeta civaka Kurd sal bi sal, bere-

bere kêr û teng dibûn. Mafê weşana efrandinên nivîskaran dest dewletê da bû. Ji bo wê karê jî rewşa weşandina efrandinên nivîskarên Kurd pir dijwar dibû. Çapa weşana gelekî kêr bûbû. Burokrasiya komarê ya mîletçî her asteng li ser rîya weşana kurdî çêdikir.

Goveka edebyeta kurde rêspûblîkayê jî sal bi sal xurt, kûr û fire dibû, lê li nava hiddûden tenge, nexweze şovenîst da nikaribû bihata xwenê, efrandinên hêja bi sala çap nedibûn, nivîskar bêguman û bê hêvî dibûn. Mecalên dayî jî diketin destên hinek "nivîskarên" wa gotî desthilatdar.

Tiştên nebûyî bû, ku efrandinên nivîskarên Kurd bihatana wergerandin û bi zimanên mayî bihatana weşandin. Di Ermenistanê da xwestin jî tune

bû, ku şexsiyetekî Kurd bi şuret di aqara rêspûblîkayê yan di welatê Sovêtê da bihata naskirin.

...Cî nine mirov loman û gazina xelqê bike (rast eva loman jî nîne, ew mecal ne ku Ermenya lê welatê Sovêtê dabû hemû gela, usa jî Kurda).

Welat û gelin seva lawên xwe him pişt, him nav, him hizkirin, him dê... Dilê dê li ser ewleda dêşe...

Ewî xwe bi xwe jî tê derdixist, ku nivîskar, dengbêj, hozan, zanyar bi serê welat û gelê xwe tîn naskirin, qîmetkirin. Per-bask, nav-nîşan, qîmet,

*Fêrikê Ûsiv helbestvane-
nekî Xwedêdayî bû, hoste-
tê xebera bedewetyê.
Ewî bi helbest û destanên
xwe yê delal cûre, reng û
naverokeke nû, bi heqî nûjenîke
eslî anî nava poêzya Kurdaye
pirqurne. Ji cûrê klasîkî dûr
ne ket lê ew bi rê û şopa
xweye kûre xwexatîyê xemiland,
dewlemend û rengîn kir.*

*Ji alyê wergerê (terceme) da jî
Fêrikê Ûsiv hostakî bê qisûr bû.*

kubarî welat û gel didin ewladên xwe.

Bextê nivîskarê Kurd jî weke bextê Kurdistanê wî ye.

Berfire ye goveka efrandarya helbestvan. Ew ji derca gundê xweyî biçûk, bilind dibe ber bi pirsgirêkên cihanê yê here ferz, ji sadetya jîyana gundya niqoyî li nav felsefe û aqilbendya mirovatyê ya her gur û dirmatîk dibe, ji çîrok, kilam û destanên odên gelêryê yê "hezarsalî" derbazî pirsgirêkên pêşvaçûyîna destanînên zanyarya vê dewranêye herê kûr dibe. Dilê şayîrî nazik li ser her pirsgirêkê dikewgire, wan li nav kûrma agirê dilê xwe ra, li nav hizkirin û sura afrandaryêye esil ra derbaz dike, xwendevana ra dikeve şêwrê, bersîva pirsgirêkan dide, wan dike efrandinên bedewyêye nemir û dide xwendevanê xwe.

Fêrîkê Úsiv dengbêj û maşoqê gundê xwe, Pampê bû. Li nivîsarên xwe da ewî ne ku tenê pesnê çîya û banî, gelî û gêdûk, mêrg û zevî, cew û kanî, obe, guher heta kevir-kuçikê gundê xwe yê hişke hola daye, lê tê bêjî ruh ber wan da berdaye, ziman kirye devê wan, hizkirina xwe kirye nava wan, usa ku xwendevan Pampa wî hiz bikin.

Xezaya gundê xwe, reng û rewşê wê, bîn û buxs, deng û cengê wê, dinitirîne, distirê: bihar-havînên xweşe buhuşt, payîzên hişk û hola, zivistanên sur-seqem û bager... Tevî cotkara erd radike, tev kêlendûkêşa gîhê didrû, tev şivana diçe çîyê, û ne tenê diçe çîyê, lê:

*Min tab nanî, min da dû sa,
Hevraz hêl hûm keloşk-keloşk,
Rağihîştim navsera çîya,
Dinya her min hû xewneroşk.
Mîna xalîçeke bêhed
Bi nexş-nîgar, reng û rîşî,
Fire-fire her min raket
Sergera gul-gupik tijî...*

Xweş hatye gotin. Binhêrin dîdemne çiqas bê-qisûr û xezayî li nav çar xeta da dinitirîne:

*Mij dihelya bere-bere,
Û ji nava hera mijê,
Mîna hûtê binê berê
Gultîma çîyê dihat kivşê*

Tê bêjî mirov li pala çîyê sekinye û ev dîdemê bedew li ber vedibe. Baxçê efrandinên şayîr bi dîdemên wa xemilandîye. Em mêzekin bi şikleki çiqas zêndî dîdemê maqûltîya civaka kurda ya qedîmî dide: çaxê mêr diçine oda:

*Zû biçûna yanê dereng,
Her yek çîyê wî hebû-sekya:
Maqûl-mezinê bi nav û deng,
Fêzê da pişt didan balgîya.*

*Li pey wana, angorî yaş,
Ser kulavêd binda palax,
Mêrêd malxê, zîlamêd baş
Rêz digirtin xeley-xeley.*

Helbestvan bi hewas, hizkirin û hisret derheqa malxê mala, mêrê çê, henekçîya, dengbêj- sazben-da, çîrokbêja, kevanyên destemel û bûkên bedew da distirê.

Dilê helbestvan ji bo xeyset, tiradîsya, edetên gelê Kurd yê maqûl dêşe, kîjan li vê dewrana têlê-vîzyon, îcat û zanyarya lez da tîn bîrkirin, guhestin, unda dibin.

Di helbesta **Odên Kevn** da bi keser, bi dîdemên odeke gunde "hezizye hezarsalî" nîşan dide çawa ew ode ji bêxemyê hildişên û li bin kelefê xwe da zargotina me, ew xizna me ya ruhî, ew hebûn û mîrata kal bavan tîn çelkirin. Ode, ku dibistanê gel bûne, çiyê şevbêrka, çiyê çîrokbêj, dengbêj, hozan, maqûl û mezina, wanda xeysetê gelê Kurd çêdibû, kere-ker, bê xem ji holê radibin.

*Mertekê rizî, maxê qelişî,
Şop sembelek pêva darda,
Hêlûnê kêranava pelişî
Stûnê pelik her dîwara,
Bixêrya sik-sar;bê kêle kozî,
Peltik-pêçirê kevne sade,
Kerayek li ser hevda tevizî,
Odê hezizye hezasale...
Îdî dimirin,ketine "ber ruh"
Bi rewşa xweye kevne sade
Lê didine min nîfûseke nû,
Li min can dîkin xêlî wede...*

Helbesteke din da bi keser wa dibêje:

*Hey gidî eva oda Osman e,
Dîwar hezizî, mertek rîzyane,
Peltik xitimye bi konê pîrê,
Nemaye îz û toza bixêryê.*

Tenê gundîyê Kurd kare wa bike axîn. Di van xeta da çiqas keser heye, ewqas jî kurdeyatî.

Lê tevî hizkirina gund, xeza û evdên wê usa jî nikare li rex tiştên xirav, erf-edetên bêkêr, gundîyê çevnebihar, dirû û tima, geveze û şerletan ra derbaz be. Helbest, destan û şanoyên xwe da bi diramatîkîya kûr nîşan dide ku ew xeysetê civakêyî nerind çiqas zîyanê dide wan evdên sade. Carna bi laqirdîya, carna bi ken, carna jî bi kirîftîka tûj derheqa wan nerindya da dinivise.

Ji jîyana bajêr vegera helbestvan ber bi gund, werê zarotya xwe bûyereke nişkêva yan tişteki bê mene û bê fikir nî bû. Ew nikaribû li nava jîyan û civakeke seva ruh û xeysetê xwe xerîb bima.

Cahiltîya min bi şik û şêr derbaz bû,
Nava gêl û gêjya şêher derbaz bû,
Û ez revîm ji wê gêla qîr û sîr,
Çawa kurmanc dixulike ji xinzîr...*

(*Cahil-gênc)

Eger F. Ûsiv venegerya gund, ew cîyê seqirî, werê zarotya xwe xwe ra nekirî cîyê efrandaryê, mîna efrandarê meye dîn bima li nav kar-bar, xiringêla bajêr ya tev li hev da, li devê hinek "nivîskarên", "Şêr diz", "Çevnebihar", "Xêrnexwez" da gelo ev berhemên wî ye wa giranbiha çêbûna. Wê bigîhîştî wê kûrayê û bilindayê?

Mirov dijwar kare bersîvê bide wan pirsan. Ji bo hinek helbestvanê meye eslî, bi şuret li nav wê gêjgerînga "şêrdiz" û nexweza da, ketine halê aboryeyî xirav û bûne qurban.

Bi vegera gund Fêrik ra mecal çêbûn, ku ew bi temamî xwe pêşkêşî edebiyetê bike. Ew ji nivîskarê me yê profesyonel bû û bi bawer ji karê efrandarî bi tu karê dîn wa mijûl nî bû.

Fêrikê Ûsiv çû gund lê ji jîyana bajêr neqetya, li nav civaka efrandaryê derneket. Cîye bê gotin di wî warî da emekê jina wî, Firîda CEWARÎ (keça Heciyê CINDÎ) pir e. Wê qaranya malê, xweyîkirin û perwerdekirina zaroka, kar û barên rojane hilda bû li ser milên xwe, mecalên efrandaryê yê aktîv zilêm ra çêkiribû.

Gundê Pampê xweyê tradîsyonên qedîmî, erfedetên kurmancî, kolorîta xwexwetyê bû. Pamp xizna zargotinê, warê dengbêj û çîrokbêja bû. Mirov hewas dikir rex rîspî û maqûlên wî gundî rûniştî, axaftina wane bi elka şîrin, bi mesele-metelok, bi ten û niç, laqird, pesin û qerf, nifir û duaya bibihîsta. Çêrên wan heft qet bûn, duayên wan heft tevek...

Efrandinên helbestvan da jîyana gund bi rêyalîstî û zêndî hatye nitirandin.

*Vêsê şebeqê, ez hê nava cîya
Hesek ser min ket ji derî-bacya
Ji nava hewa payîzêye nê
Piste-pisteke şirin dibihê...
...Nizam, diçin aş mezinê malê,
Nizam, bazarvan diçin bazarê...
Nizam, hirê pêz dajon qiraca,
Nizam, koç dikin zomê kurmanca...
Nizam seferya dane serê riya,
Nizam, dijirin qulingê berya,-
Hesek hisretî serê vê sibê
Min kamço dike berbi cenûbê...*

Helbestvan jîyana Pampê tevna efrandinên xwe ra kirye firêt û li ser wê tevnê nexş-nîgarên

*Dawya salê pêncîyî hewa
welatparêzyê li nav Kurdên
welatê Sovêtê da jî derbaz
bû. Şekarya Kurda ya azadaryê,
ku bi serokatya Barzanyê mezin dest pê bû,
carêkê va Kurd hişyar kirin.
Agirê xîret û namûsê, xwe
naskirina miletyê ewqas
gur hûbûn, ku her evdekî
Kurd dixwest, çi dibû bira
bibya, cîyê xwe li nav wê
şerkaryê da bigirta, ji bo
azaya welatê xwe şerkira.
Wê demê gumrih dest bi
karê kurdzanyê jî dibû.*

bû. Şekarya Kurda ya azadaryê, ku bi serokatya Barzanyê mezin dest pê bû, carêkê va Kurd hişyar kirin. Agirê xîret û namûsê, xwe naskirina miletyê ewqas gur hûbûn, ku her evdekî Kurd dixwest, çi dibû bira bibya, cîyê xwe li nav wê şerkaryê da bigirta, ji bo azaya welatê xwe şerkira.

Wê demê gumrih dest bi karê kurdzanyê jî dibû. Di pey hev pirtûkên giranbiha bi zimanên rûsî, ermenî li ser ziman, dîrok, çanda kurdî çap dibûn. Hestên welatparêzyê li ser bîngeha xwenaskirina miletyê çê dibûn.

Têma welatparêzyê li nava edebiyeta Kurdê Sovêtê da cîyê xwe yê sereke digre. Lê ji bo dora wan sûr û sînoren sovêtyê yê pola bûn, destê wan nedigîhîşte welêt, hestên welatparêzyê, xerîbye, hisreta welatê kal-bava, halê gelfî dijwar, tev li hev dibûn, dibûn him axîn û keser, him evîn û hisret, him jî gazin.

Fêrikê Ûsiv wa dinivîse:

*Huba millet serxweş hûma,
Egît, mêrxas, keleş hûma,
...Teyarekê ez sîyara hûma
Li ser best û beyar hûma,
Bê tirs û xof, zor û qeşeng
Min dijmin ra danya qal-ceng
Û ho azaya kurda
Serî danya ax û erda...*

Helbestên xwe Xûna Miletê Min, Çendik Çend Sal, Barzanî ra, Gili Gazin û gelek nivîsên xwe yê din da halê gelê xwe, efatî û mêrxwesya wan, dîroka dijwar, zulm-zora dagerkîra pêra jî cînarhizî û mirovhizya gelê xwe dide.

*Qedîmî ye kurd, arî, xerîbdost,
Ji xelqê xerîb me hiz kirye,
Navê mileta bimbarek, pîroz
Li ewladê xwe ezîz kirye:
Ûris me danye navê kurê xwe,
Çerkez û Çaçan, Gêrman û Ereh,
Lê Ereh...*

Lê dewletên Ere, Ecem, Tirk gelê me kirine navbera xwe, mîna dêwên çavbirçî dixwazin hûfî xwe bikin, tunekin, ji dîrokê rakin, bivin xweyê welat û hebûna wê. Û dibêje qerfa wedê ye yan ya benda, ku ev mîletê gewre:

*Dil bike wê hirc-bedenê Misrê,
Nava rokê da ji cî biguhezin,
Berî berya din çemêd kewserê
Vejenin sûra Çînêye mezin...
Lê mîna şêrê bi findê rîvî
Qend û bend bûye, maye belengaz
Bin destê şahêd Şîrqê herevî,
Qanûnêd sîyasetêye delkhez.*

Dibêje gelê Kurd bûye şîhîdê "dîplomasya bîc".

*Dewletên hicûc-xweyê text û tac
Xweyê extyaryê xwe zemanda,
Ber bêdewletya bîst mîlon kurmanç
Qerfa Xwedê ye yan ya benda?*

Li xerîbyê wefetbûna Barzanyê mezin hukumekî giran ser helbestvan dike. Helbesta **Mistefa Barzani** ra, ku sala 1979-a nivîsiye, efrandineke edebiyeta Kurdên Sovyêtê ya bijare ye. Wê helbestê da xetne wa hene: "Me mal-mîletî nekir şîn-girî", "Me li serê wan

Lawa nihêrî, ji kîjana ra dibên Barzanî", "Me bi sebrê girî guherî", "me bi hêstira nekir arzanî", "Bira ew mîlet hêsira birêje, yê ku nikare birêje xûnê."

*Lê me aqa xûn meydana da rê,
Wekî em pê da bûne Cegerxwîn,
Em bûne Hejar, Şivan, Cellêt,
Xoşnav Xêrûlla. Leylê û Mehmûd.
Dibê em niha gerekê şîna "Bavê cimeta Kurd" nekin:*

*Belê serê me ket, lê em nagrîn,
Şîna te nakin, havê cimetê,
Emê mînanî kurkê dêmbirîn
Bigrîn, bikenin her hemêza dê:
Dayka Kurdistan... kengê xwe ragirt,
Kengê merema te hate sêrî,
Hingê wê nava şaya meye gur
Bihele şîna te merdemêrî...*

Dengbêjê azaya welêt hazire serê xwe jî bide oxira azaya gelê xwe, wê rîya pîroz. Bi axîn-keser, hizkirin ew hîvya azaya welatê xwe bû.

*Bira xwezil Kurdistan min şên bibya,
Mîletê min aza, xwendî û zên bibya,
Derge-dîwan bi ziman û zarê min bûya,
Qewm û mîlet li her çar hewarê min bûya,
Bira hingê ayê şevê li min çarbûya,
Kelefeke wêran min ra cî-star bûya,
Qerpalekî reş li stûyê min da xarbûya,
Destê min da ne ev qelem nivîsar bûya,
Bira gêzik dergevana destê min bûya,
Soqaqeke El-Cizîrê "posta" min bûya.*

Fêrikê Ûsiv ra li hev nehat hema bi mêvanî jî welatê kal-bava bivîne. Hisreta wî van xeta da dîhar dibe:

*Car-carana mem, melûl, dilxor û mirûz im,
Lawo, kerba binê lingê te radimûsim...
Şaş nemîne herxikê min... Eh, kî zane...
Dinê heye kaşîşîka dest îsa ne,
Dibe rokê Kurdistan xopan vebe,
Bavkê teyî hisret dil da lê tunebe,
Bira hingê lingê te bi hisreta min,
Bigere nav ax-topraxa cimeta min.*

Evîndarya şayîr mîna kanyê çiyayê Elegezê zelal, mîna kulîlkê wê nazik, bînxweş û delal e; mîna biharê wê bi reng û rewş e; mîna cewkê wê gur, kel û germ e. Efrandinên ewlin girtî heta yê dawyê şayîr huba tebyetîye helal digere, huba usa ku li ser sîya qelpeyê, berjewandîyan tunebe..

Lê gîhîştina huba usa vê dewrê da pir dijwar e. Mîna mêşa hingiv ji kulîlkekê difire li ser kulîlka din, nikare bêxem li rex bedewyê ra derbaz be. Evîna wî cîkî "Klêopatira qemere" cîyê din "Xasxanima kurmançiyê", cîkî "Bedewa bede", cîyê din "Dota Tilbîsêye dibûrye"...

Gelek helbest dîyarî Sivêtayê, keça Tilbîsê kirye. Bi qelema xwe bejin û bala wê, bedewî-delalaya wê nitirandîye. Ji bo xatirê wê hazir e her tiştî bike:

*Min jî derew kir bi dil kulî
Pêncî salê xwe kire çilî,
Porê xwe sipî hina dayê
Sev xatirê Sivêtayê...*

Keça evîna wî, Sivêta nikare jê fem bike, nikare tê derxe şîrnaya evîna paqije tebyetî, qîmetê evîndarê xwe yê helbestvan:

*Sivêtayê ra ne lazim e şîer,
Lazim e "Volga", kûrort "Borjomî",
Şîer-poemê te hêkêr in, hêkêr
Ber xebereke..."dizê zakonî".*

Sivêta rastîk bû ku demekê hat kete li nav jîyana helbestvan. Ew bû aşiqê wê jina bi qerefatê xwe va bedew, lê ruh va sade, vala. Jinên usan ra hub tune, hub-berjewandî ye. Evîna helbestvan bû keser, kesereke kûr, bîranîneke şîrin.

*Ev kê kivş kirye, kîjan xemkêşî,
Nava muhbetê aqa varvêşî? ·
Varvêşya yaşa,
Ya rutib-rewşa,
Dewletê û dîn,
Zagûnê, zemîn,
Varvêşya millet,
Varvêşya edet.
Herge kivş kirye, çira wede da
Natemirîne huba nav me da,
Sist nake qam û qedemê hubê.
Çawa sist dîke li me dest û pê.
Çima li dinya hîc bergîra,
Dide me dil û dîne şayîra?*

Lê çî jî hebe dinivîse:

*Ax mirov zêr undake,
Gund û bajêr undake,
Text-tacê şah undake,
Xezna padşa undake,
Tek cahiltîya nûr-neder
Unda neke, nede der
Û mina min bê guman
Wek nexweşe bê derman
Nenihêre pala çîyê
Xas-xanima kurmançîyê.*

Sala 1984-a helbesta xwe ya **Helala Xwe Ra** bi keser wa dinivîse:

*Û niha wextê ez wa bêsehet
Dinalim nava telf-tengasyê
Bîra te kirye min usa dil-ced
Bîra xemxurya teye kinêzyê.
Ez geleka va hatim girêdan,
Dilê te êşand min nezan-nezan,
Lê axir min dît ya here amin,
Ya here bedew ew tu yî, dîsa...*

Mirov vê helbestê dixwîne û jî kilama Evdalê Zeynikê ev xetana tên bîra mirov:

*Meriv ku çeka xelkê lixweke, ro û dan e,
Meriv ku hespa xelkê sîyar be, yek meydan e.
Meriv ku maşoqê jina xelkê be, yek ramûsan e.
Mîna malekê, ku meriv şevêkê lê bive mêvan e.*

Parek helbestên Fêrîkê Ûsiv yê mezin dîyarî ne, ku wî dîyarî dê, bav-bira, zarok, heval û pismamên xwe kirye. Ewan efrandinê şexsîye fikirtenge sade yan jî sîyasatê va girêdayî nîn in, çawa ku cem gelek helbestvana hene. Ji wan helbestên Fêrîk her yek bi fikir û sercemaya xwe ya kûr va efrandineke giranbihaye nemire.

Dayîk rem û edlaya cihan ye, dayîk kana hubê û

dilovanyê ye, dayîk welat e, gel e, dayîk tendûra malê ye, germ e, dora kîjanê ewlad tîn, dicivin. Ewlad ji sur-seqemên jîyanê qufilî delê xwe li ber wê tendûrê germ dîkin. "Yazix, tendûr jî rind tînê nade, çaxê bi destê dê nayê dadan."

Çi xweş hatye gotin...

Bav şîrin e, qewat e, qidûm e, guman-bawerî, hurmet û rûmeta ewlada ne. Law çav didin bavê. Bav seva ewlada mînak e.

Kêye giranbiha, kêye şîrin: bav yan dê?-helbestvan pirsê dide û li nava çend xetê tima yê sade da digîhîje bersîveke felsefa kûr:

*Dinhêrim ez dayîka xwe,
Dinhêrim ez havê xwe,
"Kîjan şaş e, kî biha ye û delalî?"
Ez mêl dibim ha vî alî,
Ez mêl dibim ha wî alî,
Usa teyr-tû wextê firê, bi firqaskî,
Ha mêl dihe ser vî baskî,
Ha mêl dihe ser wî baskî.*

Heqîye, eger, evd yekî ji wan baska zû unda dike, jîana wî tim di alîkî da dikule.

Helbestên: **Birayê Min Hemo Ra, Firîca Bal-tûza Min Ra, Mêlsîkê Apê Memlî Ra, Mikayêlê Reşî Ra, Helala Min Ra, Qîza Min Ra**, cêrga helbestan ku dîyarîyî zanyarê mezin Hecîyê Cindî kirye û gelek efrandinê wî yê vî teherî nevsa evdên helal, ciwamêr, welatparêz, rem, xebathiz, evdên bi rûmet û maqûl nitirandîye.

Fêrîkê Ûsiv him zavê Hecîyê Cindî bû him jî pismamîya wan hebû.

Kê pîrî hindîkî haj kar û barê zanyarê mezin hebû, ew nas dikir, keysetê wî yê xebathiz, maqûl, welatparêz, milahîm dîtîbû, tê derdixe, ku helbestvan hostafîke çiqas mezin şexsîyeta wî li nava çend xetên helbesta xwe da daye.

Helbesta, ku ji bo 70 salya H. Cindî nivîsîye wa dibêje. (Helbest usa ne, ku nayê perçekirin, ji bo wê jî mecbûr temamiya helbestê tînim):

*Ew kî dibêje hevtê salî me,
Min xitim kirye deh û du sî,
Ew "hevtê-mevtê" kê lihev aniye
Û li min kirye xewna Qazî...
Îdî "hobêlyar", îdî "emekdar",
Îdî "aqilbend", "kana ulma",
Îdî "nivîskar", "doktor" û "dersdar",
Nizanim çî û çî... na qurba, na...
Kengê min heftê berevok çêkir,
heftê cildê xurt xurû çîrok,
Heftê serhatî-beyt jî ber lê kir,
Heftê cild kilam, heftê dîrok,
Heftê lawijok, heftê nivêjok,
Heftê qelîbotk, heftê qewilik,*

Heftê metelok, heftê zûbêjok,
 Heftê bend heytê "Ker û Kulik",
 Heftê herevok kilamê şînê,
 Heftê yê şayê, xêr û xweşyê,
 Heftê varyantê "Memê û Zînê",
 Heftê yê "Siyabend û Xeca Zerîn",
 "Úsivê Nevya", "Úsiv û Xezal",
 Ya "Zembîlfiroş", "Xanê Çengzêrîn",
 Û heftê şaxê "Rostemî Zal" ...
 Heftê kitêbê şîer û poêma,
 Heftê ferhengok, xebernema,
 Heftê yê darsa, heftê yê ulma,
 Û heftê kitêbê ji yê terciima...
 Û Xwedê ku hat hewara heftê
 Û du mileta, û me jî tev,
 Û min nivîsî heftê "Hewarî",
 Heftê romanê baş û bedew,
 Hingê heyranî, heftê salî na,
 Hiz dikin bêjin-sed û heftê,
 Hingê qurbanno, ez jî tevî we
 Çi bêjî bejna sîyarê min tê...

Dilê şayîr pir nazik bû. Gelek tişt, ku mirovên sade texmîn nedikirin wî tê dardixist, ber xwe diket, zû dixeyîdî, nerazibûna wî jî zû dîhar dibû. Zû xwe ra nexwaz çê dikirin. Dirûfî, zimanpenî li cem tune bû. Gazin bû ji civata bürokrat, ji "zagon" û "qanûnên" dewleta Sovêtê yê çewt, ji miletçîtîya der dora, hevalên perehiz, civaka ji ruşet, dizî, qavî û nerindîyê lewitî.

Civaka kurde rewşenbîr jî paqij nî bû. Şayîr jî wê civakê pir bi gazin bû û gazinê xwe jî venedişart. **Helbestên Kalê û Ezrahîl, Rûvî û Dik, Filankes, Gernefisa Ra, Zêndî Şêrê Şayîrê Mirî Ser Navê Xwe Neşir Kirye** û gelekê din da derheqa wan "şayîr", "nivîskar" û "rewşenbira" da dinivîse, ku ketibûn nava wê civakê, cîyê sereke girtibûn û xêncî zîyanê tu kar nedane pêşdaçûna çanda me... Rastî jî rûyê wan da bû ku edebyeta me, ew gavê mezin, ku karibû bavêje, navît... Gelek efrandarên eslî bûn qurbana karên wanî reş...

Li nava vê xiringêlê da eger stûneke piştovanyê tune bûya helbestvanê pir feqîr bûya. Ew stûn jî Fêrikê ÚSIV ra bi texmîna min Hecyê Cindî bû.

Fêrikê Úsiv hevaltî pir nedikir, dibûrî bû, zû nêzikî hevalan nedibû, hevki jî bi stirû bû. Lê dema em helbestên wî dixûnin, ku ew xeyset tek rûva ne, bin da ruhekî nazik e, dilekî remî tije mirovhizye. Mîna-keke delal helbesta wî ye, ku diyarî bîranîna helbestvanê hizkiri Mikayêlê Reşîr kirye. Emir da navbera wan, hevaltîya wan ewqas jî germ nî bû. Lê helbest diyarî Mikayêlê Reşîr da wa dibêje:

*Emir da aqas jî dil û ved,
 Me şorya hevaltîyê nekir,*

*Lê tim jî, lê tim jî bi hisret,
 Min mêla xeysetê te dikir.
 Min nava mitalê xwe nûr da,
 Li taxek Pampa xwe hizkiri,
 Çê dikir ji te ra zef zû da
 Tamekî tûfînî kilskirî.
 Wî gundê bedewî, bilincî
 Em diçûn sersal û eydê hev,
 Û li ser kulavê kurmancî
 Guh dida me şîer û beytê hev...*

* * *

Li nav nivîskarên Kurdên Sovêtê da Fêrikê Úsiv hostê nivîsara destana bû. Salê başqe-başqe destanên wî. **Úsivê Nevya, Xewna Mîrmih, Hisret, Hubê Xwedêhiz, Heja Héle, Dewatyê Dîlbend, Riha-na Reşo, Rizayê Kurmet** neşir bûne.

Naveroka destanên **Úsivê Nevya, Xewna Mîrmih û Hurê Xwedê Hiz** jî zargotina gel hildaye.

Ji salên sîhî da girtî gelek nivîskarên Kurdên sovyêtê dest avitine zargotina gel û çîrok-destanên gelêrîye wek **Mem û Zîn, Ker û Kulik, Zembîlfiroş, Memê û Eysê, Xecê û Siyabend** û gelekên din wa gotî veçêkirine. Lê bi heqî, cem tu kesî, xêncî F. Úsiv nehatye standin. Wan ra li hev nehatye li ser hîmê wan karibin efrandineke usa çêkin, ku bi hêza xwe hema nêzikî varîyanta zargotinê be.

Fêrikê Úsiv ruh, reng û rewşeke nû da çîrokên jorgotî. Her sê efrandin jî bi pirs û pirsgerêkên xwe alyê felsefê, bedewnîgaryê, helaqetyê navbera mirova da gelekî kûr, dijwar û pirqet in.

Destanên **Dewatyê Dîlbend, Rihana Reşo, Rizayê Kurmet** tiragêdyayên biçûk in. Hersêk jî bûyerên rastî ne ji emrê êla Sîpka.

Sala 1920-î leşkerên Roma reşe zulm tén digîhîjne çiyayê Elegezê, gundên Êzdzîyan. Bîranînen bi qetil-qan, xûn, kuştin û mirin ji pey xwe hîştin. Helbestvan bûyareke tiragîk ji wan qewimandinên nelet hildaye digîhîjfyê tomerîbûn û kurbûneke fikirdarî û felsefîye bilind.

Simkoyê Bavik, ku ji kuştinê xilaz be rûreşyê tîne rûyê xwe, destûrê dide, ku jina wî "Padşayê Tirk ra qulix bike hetanî sibê."

Destana din ya **Rihana Reşo** da leşkerê Tirk dergîstîyê Rihana keça Reşo, Rihana bedew dîl digirin dibin. Pey ra Rihanê didine lawê apê wê. Lê kurap dayka xwe va Rihanê tène xezevê, ji malê derdixin. Dilê xûşka Rihanê ser xûşkê dêşe. Ew jî zara nayne. Rikanî kurap va, bi rezadilî, radibe Rihana xûşka xwe dibe xwe ra dike hewî. Lê zûtîrekê kumreşî xûşka "xûşkhiz" jî kor dike, hizkirna ku berê di dilê xûşkê da hebû, dikuje. Rihana bêbext vê carê alyê xûşkê va tê zêrandin, dawyê da Rihan xwe di-xeniqîne.

Rizayê Kurmet: Dema mala bavê helbestvan sala 1917-a ji Qersê direvin, leşkerê Tirk meta wî, zilamê wê û keça wan va digrin. Zilam dikuji. Kur-

dekî bi navê Hesenîkê Şemeldanî metê xwe ra dibe. Xezala met dibe "kevanîka Hesenîkê Şemeldanî".

Sal derbaz dibin, sûr û sînore dewleta dikevin avbera xûşk û bira. Bira nizanin çî hate serê xûşkê. Xezal malbavana bîra nake:

*Ez Xezal im, êzdiya Sîpkî,
Qîza Îvo,
Xûşka Hesen,
Xûşka Ûsiv,
Kevanîka Hesenîkê Şemildanî,
Sînorçîyo ez hextê te me
Tuyê cawekê min ra bînî
Hesen sax e,
Ûsiv sax e,
Kidê sax e
Gelo qet wan dera nakin
Pirsa halê xweyînga xwe?*

Alyê hidûdî din ji xûşk-bira dikewgirin derheqa Xezala xwe ya undakirî da. Gelek sal paşê, ji pey mirina wan ra lawê Xezalê Riza tê welatê Sovêtê mêvanya xalana. Tê, wan dibîne, axê ji mezêlê dê tîne dike li ser mezêlê xalê, axa mezêlê xalê jî dive ku bike li ser gora Xezala xerîb...

Riza vedigere, rojekê jî cawa nebxêr malxalana ra tê:

*Reş girêda xalajna pîr
Xalana kir şîn û girî,
Bi edetê êl û eşîr
Cînar hatin serxweşya wan...
.....
Çi bi Riza hat, -ji hev pirsîn-
Bi wî mêrê sip-silamet,
Nexweşyê mir yan bi qezyê
Yanê kete tora nemerd?*

*Kî dizane sîyasete-
Setya mixenete mexsûs,
Dibe mêrkê bê zîyan-zede
Hesibandin çawa cesûs...*

Destanên Fêrîkê Ûsiv gîşk jî serketî ne û dewlemendîya edebyeta gelê Kurd in.

Xebera beşa nivîskarên Kurd, ya rex yekîtîya nivîskarên Ermenistanê, û Şêwra rewşenbirên Kurd da, ku ji bo wefeta Fêrîkê Ûsiv rojnema RYA TEZE da neşir bûye wa hatye nivîsar:

"Poêmêd wî ye **Ûsivê Nevyâ, Rihana Reşo, Xewna Mîrmih, Hsret** û yêd mayîn ne ku tenê ser-tacê efrandinên wî ne, lê usa jî merî dikare wan dayne rex MEM Û ZÎNA Ahmedê Xanî. "

***

Eva tek gereke kin bû, bîranîneke xweş li nav reng-ewaz, nexş-nîgarê baxçê helbestvan da. Borce-

kî min bû li ber bîranîna wî evdî, kîjanî ra devedevî 25-30 salî, min hevaltî û pismamtî kirye, em tev çûne-hatine.

Ez bawer im, jîyana Fêrîkê Ûsiv çawa helbestvanê gelê Kurd wê nû dest pê bive. Gelê hela nû qîmetê bide berhemên ewledê xweyî hêja.

***

Xwedê xirav bike xerîbyê, destê mirov bira-pis-mam, heval-hogira, heta erd û esmanê hizkirî jî diqete. Ji wefetbûna Fêrîkê Ûsiv çar meh şûnda, berêvarekê ew cawa dilêş gihîşte min. Wê şevê ez ranezam. Ketme paşla xem û bîranînên buhurî. Emirê çûyî, rojên derbazbûyî hatine bîra min: malbata Kurdên Ermenistanê ya rewşenbiri, telayî û şîrnayî, hisret û bîranîn. Rojnema RYA TEZE, RADYOYA XEBERDANÊ KURDÎ. Rasthatin, helaqetyên me: êvaryên nivîskarên, lînhêrîna pirtûkên nû nivîsî, şevyên şayê, sazbandiyê, hobêlyan, eyda. Her rewşenbirekî me şexsyetek bû, "ji her kulfîkekê bînek dihat". Kê derheqa rojên wa da difikirî? Kê bawer dikir, ku jîyan wa sersêrî kerê bê welgerandin? Qedera evd destê wî da nîn e. Me ji bo peyveke "ne cîyê xwe da", seva xetêke "sist" yan fikireke "nerast" qirka hev digirt, ji hev dixeyîdîn. Lê pey ra, roja din odên rojnema RYA TEZE yê xebatê, yan xeberdanên Radyoya Kurdî, para kurdzanyê yan mala nivîskarên Ermenistanê da, yan qawexanekê da em dihatin li cem hev.

Fêrîk pir nedihat xanê, gund da dişxûlî, lê ji êvarya nedima. Helbest xweş dixwendin. Helbesta wî ya hizkirî, ku timê eyda û êvarya da dixwend, helbesta MISTEFA BARZANÎ RA bû.

Xwendina helbestan min bi gelek zimanan him ji devê helbestvana, him jî ji devê aktorên bi nav û deng bihîstîye, xwendina Fêrîk ji ya wan kêmtir nî bû. Dengêkî xweş lê bû. Degme distira lê xweş distira. Min ra li hev hatye sitirana wî him şaya, him jî şîna da bibihêm.

Hamoyê birayê wî çûbû li ber rema Xwedê. Ez jî çûbûm hewaryê. Dema Fêrîk stira, bira kir, îskîn kete hazira û destmal bê hemdê xwe birin ber çavê hêsir. Qeya-zinarê çîyayê Dibûr, wekî dilê wan hebûya dijwar bikaribûna hêsirê xwe zevtkin.

Ez û Fêrîk hevalne pir nêzik nî bûn, lê hev femkirin û hevgerîdaneke hest û ruhî li navbera me da hebû.

Qet ji bîra min naçe. Havîn bû. Çûbûme gundê me, Qundesazê. Ji wura jî bi kerekî çûme Pampê, mala Fêrîk. Li navbera gundê me û Pampê da 4-5 km e.

Demeke dirêj bû, ji xwe ra li gund xanî çêdikir. Min ra pir cara derheqa xanî da gilî kiribû. Lê çê gel dibêje: "Carek dîtî çêtir e ji hezar car bihîstin". Xaniyê wî yê bi kevirê tûfa sor hema teniştî girê li rex gund da çê bûbû. Xanî qul bi qul nîşanî min da, derheqa her kevirêkî, derî û pencerekî, dîwarekî da

hûr-hûr gilî kir. Çima pencere li ser wî dîwarî ye, li ser yê din nîn e, çima derî usa çêkirye, çiyê sobê û tendûrê... Dema şebeqê ro nû dertê û êvarê diçe ava li wur va çawe tê xanê. Tiştê herî balkêş axil bû. Hema dîwarê tam va li palê axilekî mezinî-merdane çêkiribû. Sûreke bi kevirê tûfa sor kişandibû dorê. Di axil da hezar pez cî dibû.

-Fêrîk, ev axila seva çiyê?- min ecêvmayî jî pir-sî. Ewî helbesteke nû nivîsî ji min ra xwend:

*Min çê kirin ev tam-taşê tûfîn,
Li dorê kişand sûreke mitîn.
Û çawa pez hiz, çawa kurdê çîya,
Axilek ava kir min li sirtê çîya.
Ser şaneşîn û şenlikê min ra,
Salê bifirin mîna sîmîra
Û wextekê jî du rêncher wê bîn,
Xwe bidin ber sîya axlê minî şên:
"Hey gidî, -bêjin, - Fêrîkê remetî,
Ser van tam-taşê çiqas zemet dî..."*

Rastî jî sal mîna teyrê sîmîr firyan û îro ez bi keser bîr tînim: "Hey gidî dinya, Fêrîkê remetî, Ser van helbest-destana çiqas zemet dî..."

Salê dawyê timê min ra têlêfon vedikir. Lawê min radihişt têlêfonê û zû tetik dida min:

- Apê Fêrîke.
- Çawa zanî, ku apê Fêrîke?
- Ew timê dibêje: "Kuro bavê te li male!"

Êdî min tê derdixist ew li Yêrêvanê ye, dixwaze em berêvarê rastî hev bîn. Çiyê rasthatina me Sîsêrnakabêrd bû. Li bajarê Yêrêvanê, pêjber ew mehela mala wî lê bû girekî bi wî navî heye. Wergera wî navîyî kurmançî Kela Dûmeqeskê ye. Wî girî çima ew nav standîye, nizanîm. Gir hela dawya salê şêstî da kirine baxçe-seyrangehekî bedew. Binatarê, alyê bakûr gelyê Zengûyêyî kûre, têra çemê bi wî navî jî dikşe. Ber çem stadyona fûtbolê ya mezin e, ew pir bedewe û bi cûrê nûjen hatye çêkirin. Alyê girî din daristan e. Lê jorê, li nav baxçên kulîlk û darên bedew da heykelê gênosîdê ber bi esmîn bilind dibe. Heykel bawarkî ji her alyê bajêr va tê xanê. Ev heykel ji bo bîranîna wan şihîdên Ermenya hatye çêkirin, ku ji alyê dewleta Tirk va salên 1914-1920-î hatin qetilkirin.

Em tim li wî baxçeyî rastî hev dihatin. Derheqa efrandinên nû nivîsandî da gilî dikir, helbestên nû dixwend. Carna temamya naveroka axaftina me nîmûneke zargotinê bû. Min tê derdixist, ku ew ser wê dixebite. Di derheqa çêkirina xaniyê xwe da diaxivî. "Karekî dijwar e, giran e. Lê hewasa min pêra tê. Ez dema ser xanî kar dikim, bi dil û ruh rehet dibim, kul-derdê jîyanê, dewranê, tiştê neqenc ji bîra min diçin... Evdên sinetçî, xebatçî helal in, rem in, heyf in, -digot."

Tim ji dinê, jîyanê xeydî bû. Gazin bû ji heval

pismamên ace qulixhiz, perehiz, cînarên miletçî, nivîskarên bêşurete "şêr diz", "qanûn û zagonên" dewleta Sovêtêye nerast.

Wextekê, pir bi derheqa Sivêtayê, wê pîreka kurda ji bajare Tilbîsê da diaxivî. Ew kûr ketibû dilê helbestvan. Eger wê Sivêtayê jî hestê wî femkîra, agirê evîna paqije bedew dilê wê jî bigirta dibe di jî-yana şayîr da guhestinên bingehîn çê bûna. Tim gazin bû, ku wê dewra perehiz da kes qedirê huba esil nizanê...

Carêkê wî baxçeyî da em li ser kursîkî rûniştibûn. Li ber me mergeke kulîrka bû. Ew bi nexşên pir hewaskar, bi kulîlkên cûrbicûr û reng-rengî hatibû li hev anîn, hûnandin.

Demekê wî ker li nexş, kulîlka û renga nihêrî û got:

- Esko (ji min ra usa digot) em herd jî baçevan in. Em jî bi kulîlka nexşê wa çê dikin. Kulîlkê min hevki qewî ne, sert in, yê te pir nazik in. Mirov newêre destê xwe bidê. Nişkêva şextek hebe kulîlkê te yê zû biçilmisin.

Paşê xwe bi xwe fikira xwe tomerî kir: "Eh, bira seva kulîlkê xwe ber xwe nekeve. Şextê dayê kulîlkê qewî jî, nazik jî li ber teyax nakin. Eger welat hebe, dewlet hebe, gelê kulîlkê xwe xweyî derkeve, tunebe kes jî me bîr nayne."

Vê dawyê nexweş bû. Nexweşya şekir pê ra hebû. Ji çavê xwe gazin bû, digot lingê min dêşin.

Dinya li hev ket. Destê me teva ji hev qetya...

Wê şevê, tenê, li devê xem û xiyalên xerîbyê da, tevî hest û bîranînen xwe rûniştibûm, xewa min nedihat. Dilê min dişewitî, ev xetên serxweşyê çê dibûn. Lê serxweşî kê ra?..

Evdê bîn û herin lê Kurdîstana me û gelê me yê hebin!

Bira gelê me xweş be.

SERXWEŞYA MIN

Ji bo bîranîna Fêrîkê Ûsiv

*Keserên tel hêsira da şil hûne, wex,
Giran hûne vê êvarê ser dilê min,
Caw anîne, cawa nexêr, cawa dilêş,
Wefet kirye helbestvanê me yî mezin.
Ew ji xwîna Cizîrî hû, ji malbeta Feqîyê Teyran,
Qewalekî Lalişê hû, pêşimamê helbestvana,
Dewrêşekî Zerdeştî hû, çîrokbêj hû,
Ku bang dida ji kûraya dewr-zemana.*

Pala çiyayê Elegezê êla kurdan

Em heval hûn, em hogir hûn, hev ra bira,

Çi ferman bû li me rabû? Kê zanibû
Wekî îro ewê wur be, ez li vira.
Xem û xiyal, hisret-hesîn û bîranîn,
Hev ketine mîna lêya der biharê,
Li nav wan da rûniştîme tenê, melûl.
Hêsin tek çavê min ra têne xarê.

Ne kes dengê min dibihê, ne jî rê ye,
Wekî rabim, herêx bidim Pampa wêran,
Xwedê hira xirav bike vê xerîbyê,
Vê rev-bezê vê qedera meye giran.

Wî Pampê da xwe ra koşk û sera çê kir,
Bengî bû ser: tucar nehîşt Pampa xwe dê,
Pampê da jî ew bû heykel, ew bû kilam

Helbestvanê gelê xweyî heta hetê...
Ezê îşev xwe havêjim li her bextê
Van teyreda, bira nekin, minet, qisûr,
Dilê minî tije hêsir haskê xwe kin,
Bivin pala Elegezê, tepê Dîbûr.

Serxweşya min bidin koma Êzdxanê,
Û ramûsin destê daykê meye şîrin,
Bira ewan kilamekê havêjin ser
Fêrikê me, halê Kurda, xerîbya min.

Xem û xiyal, hisret-hesîn vê êvarê
Hev civyane, giran bûne ser dilê min,
Caw anîne, cawa nehxêr, cawa dilêş,
Wefat kirye helbestvanê meyî mezin.
10.09.1997.

Sererastkirin

Di hejmara 68an a DENGê da di nivîsa ku bi serecema “Sedsalîya Mela Mistefa Barzanî” bi îmza KALECIWAN hatibû weşandin, çend xeletî me divê em sererast bikin:

Rûpel 35, stûn 2 û paragraf 1

Ya rast waha ye:

Mela Mistefa kurê Şêx Mihemed e. Nevîyê Şêx Ebdîselamê Xelîfeyê Mewlana Xalid bi xwe ye û nişê Seyîd Taha yê Nehrî ye. Şêx Ebdîselam (ê yekemîn) ilimdarek mezin e û mîlif e, di sala 1872an da çûye dilovanîya heq. Piştî wefata wî, kurê wî Şêx Mihemed ketîya cîyê babê xwe. Şêx Mihemed gelek teqwa bûye. Dewleta Osmanîyan fikaran jê kirine. Ew sirgunê Bedlîsê kirine. Salek di hepsa Bedlîsê da raza ye. Piştî dagera xwe di sala 1903an da wefat kiriye û Mela Mistefa yê nemir di vê salê da hatîye dinyayê.

Dîsa di vê rûpelê û paragrafa duwemîn da dibê: “Malbata wî tînin Dîyarbekir”, dibê: “9 heyvî ye” û dîsa dibê: “Piştî zindana Dîyarbekir ku emrê wî yê pîroz bûye 3 sal...”

Ev tarîx û mekan xelet in. Di sala 1907an da Osmanî hatine ser Barzan û bi Şêx Ebdîselam (ê duwemîn) re şer kirine. Malbata Barzanîyan girtine anîne Musilê, sê salan li Musilê girtî hiştine. Mela Mistefa sê salî an çar salî li her singê dayîka xwe ya ezîz bûye. Piştî ku wan ji hepsa Musilê berdane, nehiştine hên mintîqa Barzan, raste rast sirgunê Kerkuk û Silêmanîyê kirine.

Di rûpela 36an, stûna sisêyan û peregrafa duduyan da ev xeletî çêbûye: Barzanî sê salên xwe qedandîye, li Musilê hatîye girtin û ji vê dê bi malbata xwe va hatîye sirgûn (nefî=mişext) kirin.

Hêvîdarim ku xwendevan min bibexşînin û rastîya Barzanîyê nemir xelet nexin serê xwe, ku çewa vaye 40 sal in di serê min da xelet çih girti bû. Ev rastî encax piştî ku min kitêba birêz Mesûd Barzanî ya bi navê “Barzanî û Tevgera Azadîxwazîya Kurd (1931-1958)” da xwend, ev çewtî ji serê min derket. Rêz û rûmet.

KALECIWAN

ENG Yayınları Fiyat Listesi

1	Dîwana Yekan - Dîwana Duduyan - Sewra Azadî/	Cigerxwin	7.500.000	Tükendi
2	Türkçe İzahlı Kürtçe Gramer - 5. baskı	Kamuran Ali Bedirxan	3.750.000	
3	Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan - Cilt I	Kemal Burkay	7.500.000	Toplatıldı
4	Ferheng /Sözlük - Kürtçe/ Türkçe 2. baskı	D. İzoli	20.000.000	
5	Ferheng / Sözlük - Zazaca / Türkçe	Malmisanij	6.500.000	Tükendi
6	Kürdoloji Biliminin 200 Yıllık Geçmişi	Rohat	4.250.000	
7	Dawîya Dehaq (Tiyatro Oyunu)	Kemal Burkay	1.500.000	
8	Kürtler (Sosyolojik ve Tarihi İncileme-Cilt I-II) -5.Baskı-	Bazil Nikitin	12.000.000	
9	Kird, Kirmanc, Dîmilî veya Zaza Kürtleri	Malmisanij	1.500.000	Toplatıldı
10	Yakılan Şiirin Türküsü	Kemal Burkay	4.000.000	Tükendi
11	Azadî û Jîyan / Özgürlük ve Yaşam	Kemal Burkay	4.750.000	
12	Dîwana Sisêyan - Dîwana Çaran	Cigerxwin	7.500.000	Toplatıldı
13	Dersên Zmanê Kurdî - 5. Baskı	Baran	4.000.000	
14	Em Binivîsin	-	2.000.000	
15	Em Bixwînin 1	-	2.000.000	
16	Em Bixwînin 2	-	2.000.000	
17	Jîyana Bextewar	Ereb Şemo	4.250.000	
18	Şivanê Kurd	Ereb Şemo	3.750.000	
19	Alevilik, Kurmanci-Kırmancki (Zazaki) ve Dersim...	Munzur Çem	1.500.000	Toplatıldı
20	Kürt Sorunu Barış ve Demokrasi	Ali Dicleli	4.250.000	Toplatıldı
21	Kürtler (Tarih, Kültür ve Yaşam Mücadelesi)	Zuhdi El Dahoodi	3.750.000	
22	Berf Fedi Dike (Şiir / Şiir)	Kemal Burkay	4.000.000	
23	Gula Çile	Ferhad Can	4.000.000	
24	Seçme Yazılar 1	Kemal Burkay	6.000.000	Toplatıldı
25	Seçme Yazılar 2	Kemal Burkay	6.000.000	
26	Gülümse Ey Dersim - Cilt I (Roman)	Munzur Çem	6.000.000	Tükendi
27	PSK 3. ve 4. Kongre Belgeleri	-	1.500.000	Toplatıldı
28	Mem û Zin (Çev: M. Emin Bozarslan)	Ehmedê Xani	13.500.000	Toplatıldı
29	Kadın Sorunu (Broşür)	Kemal Burkay	1.500.000	Toplatıldı
30	Sendikal Hareketler (Broşür)	İbrahim Metin	1.500.000	Toplatıldı
31	Gençlik Sorunu (Broşür)	Celal Özgür	1.500.000	Toplatıldı
32	Hükümlü Yazılar	İbrahim Aksoy	3.750.000	
33	Evdalê Zeynikê	Ahmet Aras	4.750.000	
34	Çarîn (Rubailer)	Kemal Burkay	4.750.000	Toplatıldı
35	Din ve Siyaset (Broşür)	Kemal Burkay	1.500.000	Toplatıldı
36	İdyomên Kurdî	Ahmet Cengiz Çamlıbel	4.750.000	
37	Bîranînêd Min	Ahmedê Mirazi	4.750.000	
38	Ayak Topunun Sultanlığı Türkçe / Kürtçe	Cemali	6.000.000	
39	Dîwana Pêncan - Dîwana Şeşan	Cigerxwin	7.500.000	
40	Gülümse Ey Dersim - Cilt II (Roman)	Munzur Çem	6.000.000	
41	Can Taşır Dicle (Şiir)	Kemal Burkay	3.500.000	
42	Şerefname - Kürt Tarihi / Türkçe (Çev: M. Emin Bozarslan)	Şeref Xan	13.500.000	
43	Mîr Zoro	M. Emin Bozarslan	4.750.000	
44	Keçika Darîn	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
45	Keçika Qirşfiroş	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
46	Dîwana Heftan-Dîwana Heştan -Hevî-Aşitî	Cigerxwin	10.000.000	
47	Federal Çözüm/Belçika-İspanya-Türkiye	Nuh Ateş	3.000.000	Toplatıldı
48	Gurê Bilûrvan	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
49	Dîtinhezar	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
50	İlk Türkçe Ansiklopedide Kürdistan ve Kürdler (Çev.M.Emin Bozarslan)	Şemseddin Sami	8.000.000	Toplatıldı
51	Kervan Yürüyor /Anılar 2. Baskı	Yılmaz Çamlıbel	8.000.000	
52	Bêdeng Mane Zozanên Kurdan	Fatma Bozarslan	2.000.000	
53	Gulê û Sîno	M. Emin Bozarslan	6.500.000	
54	Anılar-Belgeler - Cilt I	Kemal Burkay	12.000.000	
55	Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)	Mukaddes Şahin	6.500.000	
56	Hotay Serra Usivê Qurzkizî (vîrameyîş)	Munzur Çem	6.500.000	
57	Kêz Xatûn	M. Emin Bozarslan	4.750.000	
58	Hayat bir kere yaşanır	Nurettin Basut	15.000.000	

Kürdistan Sosyalist Partisi Genel Sekreteri Kemal Burkay

Türkiye'nin, dondurucu bir şubat ve mart rüzgarı gibi Kürt halkının baharını kışa çevirmesine izin vermeyelim

**Newroz Kutlama Komitesi'ne
Sevgili Kürdistanlılar,**

Kardeşler, dostlar,

Şu günlerde bir kez daha Newroz'u kutluyoruz. Geleneksel yeni yılı, ulusal bayramımızı, sevincin ve umudun, birliğin ve mücadelenin sembolünü..

Bu, Kürt halkı için yurt içinde ve dışında coşku dolu bir gündür.

Son yıllarda yurt dışında Kürdistan'ın dört parçasından Kürtler Newroz'u, hemen her yerde artık birlikte kutluyorlar. Bu da son derece güzel ve sevindirici bir gelişme.

Ama bayramlar elbette, en iyi biçimde özgür bir ülkede, karnı tok, mutlu insanlar tarafından kutlanır. Ne yazık ki bizim ülkemizin büyük bölümü henüz özgür değil, halkımızın yaşamı hala acılarla dolu, zulüm ve sürgün göz önünde..

Güney'de ise, Özgür Kürdistan'ın üstünde hala kara bulutlar dolaşiyor.

Son dönemde bölgede önemli gelişmeler yaşanıyor. Bir kez daha savaş kapıda. Amerika Saddam rejimini yıkmak, bölgeye kendince bir düzen vermek istiyor. Irak halkı ise Kürdü, Arabı ve öteki kesimleriyle bu acımasız baskı rejiminin yıkılmasını, yerine demokratik ve federal bir rejim kurulmasını istiyor.

Ama bölgedeki baskıcı, gerici rejimler tekdirgin. Onlar sıranın kendilerine geleceğinden korkuyorlar.. En başta Türk rejimi, bu fırsatta Güney Kürdistan'ı işgal edip burada Kürt hal-

kının özgür yaşamına son vermek, ulusal kurumlarını yok etmek istiyor.

Bu zorba rejimin, dondurucu bir şubat ve mart rüzgarı gibi Kürt halkının baharını kışa çevirmesine izin vermeyelim.

Bu nedenledir ki son günlerde Kürt halkı Özgür Kürdistan'da ve yurt dışında ayakta. Hewlêr'de Akra'da, Berdereş'te kadın-erkek, genç-yaşlı, yüz binler halinde, bir sel gibi sokaklarda, alanlarda.

Brüksel'de, Stokholm'de, Berlin'de, Londra'da, Kopenhag'da,

Den Haag'da, Viyana'da, Bern'de,

Oslo'da, Ottawa'da ve Waşington'da ise dört parçadan Kürdistanlılar binler halinde, omuz omuza, renkli bayrağımız altında yürüyorlar.

Bir ağızdan ülkelerini savunma azim ve kararlılığını dile getiriyorlar, Kürt halkının bütünü için özgürlük ve barış istiyorlar.

Kürt halkı böylece meydanın boş olmadığını, kendi ülkesinin sahibi olduğunu dosta düşmana gösterdi.

Bu ne güzel manzara! Biz halk olarak geçmişin dar çitlerini çeperlerini artık yırtıp attık, bir ulus olduğumuzu kanıtladık.

Bu bilinç ve canlılık, bu birlik ve mücadele, Kürt halkı üzerindeki her türlü baskı, zulüm ve tehdit son buluncaya, bir tüm olarak bizim ülkemize de özgürlük ve barış gelinceye kadar devam etmeli.

Yaşasın ulusal birlik ve mücadele!

Bayramınız kutlu olsun.

Mart 2003